

Det brottsförebyggande arbetet i Sverige

Nuläge och utvecklingsbehov 2024

Brå – kunskapscentrum för rättsväsendet

Myndigheten Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete, till i första hand regeringen och myndigheter inom rättsväsendet.

Publikationen finns som pdf på www.bra.se. På begäran kan Brå ta fram ett alternativt format. Frågor om alternativa format skickas till tillgangligt@bra.se.

Vid citat eller användande av tabeller, figurer och diagram ska källan Brå anges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

ISBN: 978-91-88599-64-3
urn:nbn:se:bra-1172

© Brottsförebyggande rådet 2024
Författare: Katarina Ramanius

Illustrationer: Susanne Engman
Produktion: Hellsten Kommunikation
Tryck: Exakta

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08–527 58 400, e-post registrator@bra.se

Förord

Det här är den åttonde rapporten om Sveriges brottsförebyggande arbete som Brottsförebyggande rådet (Brå) redovisar på uppdrag av regeringen. Rapporten beskriver hur det brottsförebyggande arbetet bedrivits och utvecklats lokalt, regionalt och nationellt under 2023.

Syftet med rapporten är att ge regeringen och andra beslutsfattare en övergripande bild av det brottsförebyggande arbetet i Sverige i relation till den nya lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, och andra aktuella ambitionshöjningar inom det kriminalpolitiska området. Förhoppningen är att rapporten kan vara ett underlag för beslut om prioriteringar och vidare satsningar för det brottsförebyggande arbetet.

Författare och redaktör för rapporten är Katarina Ramanius, Ida Andersson Nilsson och Amandha Larsson Ek har genomfört datainsamling och databearbetning, och sammanställt aktuella delar från Brås omvärldsbevakning på området.

Vi vill tacka lokala, regionala och nationella brottsförebyggare som tagit sig tid att svara på våra enkäter och på andra sätt bidragit till rapporten. Utan er hjälp hade den inte blivit lika gedigen.

Stockholm i mars 2024

Mattias Larsson
Generaldirektör

Karin Svanberg
Enhetschef

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	6
Det lokala brottsförebyggande arbetet	6
Det regionala brottsförebyggande arbetet	7
Det nationella brottsförebyggande arbetet	8
Brås utvecklingsarbete under 2023	8
Slutsatserna och den avslutande diskussionen	9
1 INLEDNING	10
2 LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE	11
2.1 Hur har arbetet undersökts?	12
2.2 Lagen har redan haft viss effekt	13
2.3 Uppföljning över tid av det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet	17
2.4 Personella förutsättningar som kan möjliggöra att arbeta kunskapsbaserat	21
2.5 Organisatoriska förutsättningar som stärker det lokala brottsförebyggande arbetet	24
2.6 Mer om kartläggningens innehåll	27
2.7 Mer om brottsförebyggande åtgärder	31
3 REGIONALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE	38
3.1 Hur har arbetet undersökts?	38
3.2 Länsstyrelsernas brottsförebyggande arbete	39
3.3 Polisregionernas brottsförebyggande arbete	45
3.4 Kraftsamling på flera områden i det regionala arbetet	47
4 NATIONELLT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE	50
4.1 Hur har arbetet undersökts?	51
4.2 Lagen och strategin är viktiga lokalt, regionalt och nationellt	51
4.3 Fokus på den organiserade och ekonomiska brottsligheten	52
4.4 Flera reformer på gång med fokus på barn och unga	54
4.5 Fortsatt fokus på hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relation	57
4.6 Myndigheternas förebyggande arbete mot brott	58

5	BRÅS UTVECKLINGSARBETE 2023	60
5.1	Fokus på att sprida kunskap om lagen	61
5.2	Kraftsamling för att kunna ge ett mer behovsanpassat stöd	63
5.3	Stöd och samordning nationellt och regionalt	68
5.4	Kunskapsutveckling om brottsförebyggande arbete.....	70
6	SLUTSATSER OCH AVSLUTANDE DISKUSSION	74
6.1	Höjda ambitioner inom det brottsförebyggande arbetet.....	74
6.2	Negativ utveckling upptäcks och förebyggs lättast lokalt	74
6.3	Glöm inte det som förekommer ofta och sådant som inte syns.....	75
6.4	Det grundläggande brottsförebyggande arbetet är viktigt för att kunna omhänderta fler initiativ	75
6.5	Kommuner i startgroparna.....	76
	REFERENSER	78
	BILAGA 1	83
	Enkätundersökningar om brottsförebyggande arbete	83
	BILAGA 2	89
	Tidsserier över indikatorer för brottsförebyggande arbete på lokal nivå.....	89
	BILAGA 3	93
	Tabell över nationella initiativ 2023.....	93
	BILAGA 4.....	97
	Ekonomiskt stöd 2023	97

Sammanfattning

Sedan 2017 har Brå i uppdrag av regeringen att årligen beskriva det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Den här rapporten ingår i en serie av årsrapporter vars syfte är att ge en övergripande bild av hur det brottsförebyggande arbetet bedrivs och utvecklas på lokal, regional och nationell nivå.

Rapporten bygger främst på underlag från enkäter som Brå genomfört under 2023 riktade till kommuner, lokalpolisområden, länsstyrelser, polisregioner samt ett urval av nationella myndigheter. Men rapporten beskriver också sådant som framkommit genom myndighetens omvärldsbevakning, nätverksträffar och vid handläggning av ekonomiska stöd.

Under 2023 har mycket av det brottsförebyggande arbetet på lokal, regional och nationell nivå haft ett fokus på lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete som trädde i kraft sommaren 2023, och Polismyndighetens strategi för brottsförebyggande arbete som beslutades 2022. Den här årsrapporten har därför en tonvikt på dessa styrdokument eftersom de på sikt kan få en avgörande påverkan på det brottsförebyggande arbetet i Sverige.

Lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete förkortas här till lagen (2023:196), och Polismyndighetens strategi för brottsförebyggande arbete förkortas till polisens brottsförebyggande strategi.

Det lokala brottsförebyggande arbetet

I det lokala brottsförebyggande arbetet är kommuner och lokalpolisområden nyckelaktörer. Sedan 2017 har kommunala tjänstepersoner och kommunpoliser därför årligen fått besvara varsin enkät från Brå, och det är de enkäterna som ligger till grund för kapitlet om lokalt brottsförebyggande arbete. Lagen (2023:196) trädde i kraft precis efter enkätinsamlingen från kommunerna och lokalpolisområdena.

Brå kan se flera tecken på att lagen redan inför ikraftträdandet haft en viss effekt på kommunernas arbete. Många har stärkt de personella förutsättningarna genom att fler har utbildat sig inom brottsförebyggande arbete och andelen kommunala samordnare som har mer än 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete har ökat något jämfört med tidigare mätningar. Samverkan mellan kommunerna och polisen tycks också ha utvecklats allt mer, vilket är viktigt eftersom lagen (2023:196) innebär att båda parterna nu har lagstadgat ansvar för det lokala brottsförebyggande arbetet.

Merparten av kommunerna har de organisatoriska förutsättningarna på plats, så som lagen föreskriver. Drygt 9 av 10 kommuner har en aktuell samverkansöverenskommelse, vilket är en ökning de senaste två åren. Dessa samverkansöverenskommelser har kommunerna främst med polisen. Nästan 9 av 10 kommuner har brottsförebyggande råd, vilket är en liten ökning från föregående år, och nästan alla lokalpolisområdena uppger att de ingår i ett eller flera brottsförebyggande råd. De brottsförebyggande råden representeras många gånger av en bredd av aktörer både från kommunernas egna verksamheter och från externa parter. En hög andel av kommunerna hade även den samordningsfunktion för brottsförebyggande frågor på plats som lagen föreskriver, redan innan lagen trädde i kraft.

Kommunerna ska ta fram en lägesbild över den lokala brottsligheten, något som knappt var fjärde kommun hade innan lagen trädde i kraft. En lokal lägesbild omfattar både en kartläggning och en orsaksanalys. Utifrån lägesbilden ska kommunerna ta fram en åtgärdsplan som ska följas upp minst vartannat år. Knappt hälften av kommunerna hade en åtgärdsplan inför ikraftträdandet av lagen.

I mätningen av kommunernas och lokalpolisområdenas kunskapsbaserade arbete redovisas den lägsta noteringen på flera år när det kommer till om aktörerna har gjort en kartläggning eller en orsaksanalys. Många kommuner uppger att det beror på att de tar del av en annan aktörs kartläggning eller att de har en problembild som inte anses vara en strukturerad kartläggning. Tidsbrist uppges vara den vanligaste orsaken till att kommunerna inte har genomfört en orsaksanalys. Andelen kommuner och lokalpolisområden som har en åtgärdsplan ligger i linje med föregående mätning, när frågan ställdes för första gången. Andelen som följer upp vidtagna åtgärder har minskat.

Däremot genomför betydligt fler kommuner nu än tidigare åtgärder i syfte att förebygga brott, något som 93 procent av kommunerna uppgav 2023. Det är en tydlig utveckling från 2018 och 2019 då ungefär hälften av kommunerna uppgav att de genomförde den typen av åtgärder.

I fritextsvaren i enkäten beskriver flera kommuner att en fördel med lagen (2023:196) är att den tydliggör att det brottsförebyggande arbetet ska vara kunskapsbaserat. Men många sätter också ord på att de är i stort behov av stöd för att de ska kunna följa lagen, det gäller särskilt kommuner med små resurser för det brottsförebyggande arbetet.

Det regionala brottsförebyggande arbetet

De regionala samordnarna för brottsförebyggande arbete vid landets 21 länsstyrelser samt 7 polisregioner är nyckelaktörer för att ge stöd till lokala aktörer i det brottsförebyggande arbetet. Samordnarna har under ett antal år fått besvara en enkät som ligger till grund för kapitlet om regionalt brottsförebyggande arbete.

De regionala brottsförebyggande samordnarna vid länsstyrelserna och polisregionerna har under 2023 också rustat och förberett, utifrån ikraftträdandet av lagen (2023:196) och implementeringen av polisens brottsförebyggande strategi. Länsstyrelserna har fått ett nytt regeringsuppdrag att ge samordnat, behovsanpassat och praktisknära stöd till kommunerna. Uppdraget ställer nya krav på länsstyrelsernas resurser och förmågor att ge stöd, men lagen har också öppnat dörrar för att kunna ge mer stöd till lokala aktörer. För polisregionernas samordnare har fokus under 2023 varit att på olika sätt arbeta för en implementering av strategin. Det har inneburit att höja kunskapsnivån kring brottsförebyggande arbete till flera nivåer och funktioner inom Polismyndigheten. Många av polisregionernas samordnare beskriver att utmaningarna för arbetet med regionalt stöd i brottsförebyggande arbete är de nationella prioriteringarna och fokuseringen på den organiserade brottsligheten. Det innebär en omfördelning av resurser inom myndigheten som får till följd att långsiktigt brottsförebyggande arbete prioriteras ner.

Det finns nu fler regionala samordnare vid både länsstyrelserna och polisregionerna än tidigare, i syfte att ge stöd på lokal och regional nivå i brottsförebyggande frågor. Det kunskaps- och problemorienterade arbetet behöver förstärkas på lokal nivå, därför är det allt viktigare att i arbetet framöver säkerställa att stödet från de regionala samordnarna når ut till dem med störst behov.

Det nationella brottsförebyggande arbetet

Inom det brottsförebyggande arbetet på nationell nivå har en mängd regeringsinitiativ tagits under 2023, vilket har resulterat i flera nya uppdrag till nationella myndigheter, och nya utredningar med inriktning på brottsförebyggande frågor. Polismyndigheten är den myndighet med tydligast uppdrag att förebygga brott och att det nu finns en brottsförebyggande strategi som ska genomsyra hela myndigheten gör att det brottsförebyggande arbetet har potential att få stor effekt framöver.

Många myndigheter har fått samma eller kompletterande uppdrag i syfte att förebygga viss typ av brottslighet, som ekonomisk och organiserad brottslighet och otillåten påverkan. Det har också upprättats regionala center mot arbetslivskriminalitet, ett arbete som involverar flera myndigheter. Den 1 januari 2024 inrättades Utbetalningsmyndigheten med syftet att minska fusk och bidragsbrott i välfärdssystemen. Arbetet inför det har resulterat i uppdrag till flera myndigheter, och även i en ny utredning om kommunala verksamheter ska kunna anslutas till Utbetalningsmyndigheten.

Barn och unga som målgrupp för det brottsförebyggande arbetet har varit i fokus. Bland annat fick flera myndigheter i slutet av 2023 i uppdrag att inrätta en ny samverkansstruktur på nationell, regional och lokal nivå, kring barn och unga i organiserad brottslighet (BOB).

För arbetet framöver blir det viktigt att följa det reformarbete som skett under ett antal år och som förväntas resultera i en ny socialtjänstlag under 2024, där socialtjänsten ska få en allt större roll och ett större mandat i brottsförebyggande frågor. Skolans roll och ansvar för brottsförebyggande arbete är också under utredning, där förslag ska lämnas under 2024 om hur ett lagstadgat ansvar för det brottsförebyggande arbetet bör utformas för skolväsendet.

Att säkerställa att kunskaper och resurser från olika verksamheter tas till vara genom samverkan är viktigt för det brottsförebyggande arbetet, både nu och framöver.

Brås utvecklingsarbete under 2023

Brås utvecklingsarbete har i hög grad utgått ifrån det regeringsuppdrag som myndigheten fick i början av 2023 som syftar till att utveckla det nationella stödet i brottsförebyggande arbete. Det har bland annat inneburit att myndigheten byggt upp en organisation för att kunna ge ett behovsanpassat och praktisknära stöd till kommuner och andra aktörer, stödinsatser till länsstyrelserna samt utökat antalet utbildningsplatser på Brås webbaserade utbildningar i brottsförebyggande arbete.

En del i det nya regeringsuppdraget är att Brå nu ska följa kommunernas arbete utifrån lagen (2023:196). Det ska ske genom de lokala enkäterna som ligger till grund för den här rapporten, och innefatta en återkoppling till kommunerna. Ett utvecklingsarbete för det har pågått under 2023 och resulterat i en första återkoppling till kommunerna under våren 2024, utifrån hur de låg till inför att lagen skulle träda i kraft.

Det nya regeringsuppdraget omfattar också att fortsätta samordna och utveckla den nationella samordningen kring brottsförebyggande arbete samt att bidra till kunskapsutveckling om brottsförebyggande åtgärder. Brå har även fortsatt arbetet i enlighet med två tidigare regeringsuppdrag med riktade insatser till kommuner med särskilt utsatta områden samt till de kommuner som implementerar GVI-strategin.

Utöver det nya regeringsuppdraget beslutades i juni 2023 om en ny förordning om statsbidrag till kommuners brottsförebyggande arbete. Det här ekonomiska stödet har tillsammans med tidigare förordningar ökat Brås fördelning av statsbidrag tio gånger om.

Eftersom kommunernas förutsättningar ser så olika ut har Brå kraftsamlat under 2023 för att kunna erbjuda en bredd av insatser och former av stöd, som ska börja erbjudas under 2024.

Slutsatserna och den avslutande diskussionen

2023 har varit ett intensivt år för många som arbetar med brottsförebyggande frågor, inte minst genom att den nya lagstiftningen (2023:196) trädde i kraft. De ambitionshöjningar som skett under flera år märks på flera plan eftersom allt fler aktörer får och tar ansvar för brottsförebyggande frågor, både i samverkan och enskilt.

Brå ser vissa brister i det brottsförebyggande arbetet som behöver belysas. Den första är avsaknaden av samverkan med eller stöd till lokal nivå från regionerna, exempelvis verksamheter inom sjukvården och psykiatrin. Den andra bristen som Brå vill belysa är behovet av tydligare samverkan mellan kommun och nationella aktörer för att förebygga återfall i brott för både unga och vuxna efter frigivning eller placering enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Under 2023 har det varit ett stort fokus på insatser och reformer mot ekonomisk och organiserad brottslighet. En prioritering som är väl motiverad utifrån den utveckling som skett med avseende på det grova våldet i kriminella miljöer eftersom det våldet påverkar samhället i stor utsträckning. I det brottsförebyggande arbetet är det viktigt att motarbeta ekonomisk och organiserad brottslighet, men det är inte det enda som ska stå i fokus och inte överallt. Det är av yttersta vikt att alla kommuner och lokalpolisområden säkerställer att det finns en lokal lägesbild som gör att det går att fatta beslut och sätta in åtgärder som är väl underbyggda för att förebygga brott utifrån den lokala kontext som råder. Nya reformer är dessutom på gång eller under utredning vad det gäller socialtjänsten och skolans roll och ansvar för brottsförebyggande frågor, vilket förmodas komma att påverka kommunernas totala brottsförebyggande arbete.

Brå vill med utgångspunkt i resultatredovisningarna från lokal, regional och nationell nivå poängtera hur mycket arbete som är på gång och redan pågår och att det är viktigt att samtliga berörda aktörer får tid och stöd för att implementera nya arbetssätt och rutiner – inte minst kommunerna.

1 Inledning

På uppdrag av regeringen har Brå sedan 2017 årligen gett en övergripande bild av hur det brottsförebyggande arbetet bedrivs lokalt, regionalt och nationellt och belyst de mest centrala utvecklingsbehoven (Regeringsbeslut Ju2017/01526/KRIM). Det här är den åttonde rapporten om det brottsförebyggande arbetet i Sverige.

Hitills har årsrapporterna framför allt tagit sitt avstamp i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott (2016/17:126) och dess mål för det brottsförebyggande arbetet. Årets rapport har ett stort fokus på den nya lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, förkortad i rapporten till lagen (2023:196). Den innebär att kommunen ska ta ansvar för samordningen av det brottsförebyggande arbetet inom det egna geografiska området. I varje kommun ska det finnas ett strategiskt råd för arbetet, samverkansöverenskommelser med relevanta aktörer, och en samordningsfunktion som ansvarar för kommunens brottsförebyggande arbete och utgör en kontaktyta för externa aktörer. Lagen beskriver också hur kommunen ska genomföra arbetet och betonar att kommunen ska arbeta kunskapsbaserat. Det brottsförebyggande arbetet ska utgå från en kartläggning och analys av de lokala brottsproblemen och kommunens arbete ska vara samlat i en åtgärdsplan som följs upp vart annat år.

I samband med att lagen (2023:196) skulle träda i kraft fick Brå ett utökat uppdrag att utveckla det nationella stödet i det brottsförebyggande arbetet (Regeringsbeslut Ju2023/00472 m.fl.). Samtidigt fick länsstyrelserna i uppdrag att utveckla det regionala stödet till kommunerna i det brottsförebyggande arbetet (Regeringsbeslut Ju2023/00475). Länsstyrelsernas och Brås uppdrag innebär att de tillsammans ska utveckla ett samordnat och behovsanpassat stöd för att bland annat underlätta implementeringen av den nya lagen.

Polismyndigheten beslutade 2022 om en myndighetsomfattande strategi för det brottsförebyggande arbetet, förkortad i löptext till polisens brottsförebyggande strategi. Syftet med strategin är att säkerställa att polisens brottsförebyggande arbete sker strukturerat och systematiskt baserat på kartläggning, analys och uppföljning (Polismyndigheten 2022c).

Den här rapporten tar avstamp i lagen (2023:196) och polisens brottsförebyggande strategi, och har betoningen på att beskriva förutsättningarna för att arbeta kunskapsbaserat för att rikta och samordna förebyggande åtgärder så att de effektivt minskar risken för brott – framförallt lokalt men även regionalt och nationellt.

Rapporten inleds med ett kapitel om det lokala brottsförebyggande arbete som bedrivs av kommuner och lokalpolisområden. Därefter följer ett kapitel om det regionala brottsförebyggande arbetet som utförs av länsstyrelser och polisregioner. Det nationella arbetet beskrivs i nästkommande kapitel följt av ett kapitel som särskilt beskriver Brås utvecklingsarbete. Rapporten avslutas med ett kapitel om Brås bedömning av det brottsförebyggande arbetet i Sverige, och av vilka utvecklingsbehov som behöver bemötas framöver.

Under året har Brå publicerat artiklar där kommuner berättar om hur de arbetar för att uppfylla lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Ett urval av dessa finns att läsa i den här rapporten. Du kan ta del av fler artiklar på [bra.se](https://www.bra.se).

2 Lokalt brottsförebyggande arbete

Resultaten i korthet

- ➔ Fler kommuner än tidigare uppgav att de var förberedda inför ikraftträdandet av lagen (2023:196) och många lyfte framgångar i det lokala arbetet tack vare att lagen skulle träda i kraft sommaren 2023. Särskilt samverkan mellan kommun och polis har bidragit till utvecklingen.
- ➔ Under de senaste åren har det skett en stor ökning av andelen kommuner som genomför brottsförebyggande åtgärder. Andelen har ökat från ungefär hälften av kommunerna 2018 och 2019 till över 90 procent 2023.
- ➔ Avsatt arbetstid och utbildning är viktiga komponenter för att ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete ska kunna genomföras i kommunerna. I år har en ökning skett av andelen brottsförebyggande samordnare som har utbildning i brottsförebyggande arbete.
- ➔ Det har skett en minskning de senaste två åren av andelen kommuner och lokalpolisområden som genomfört en kartläggning och orsaksanalys, de moment inom kunskapsbaserat arbete som ger aktörerna en lokal lägesbild. Andelen kommuner och lokalpolisområden som följer upp det brottsförebyggande arbetet har också minskat.
- ➔ Tidsbrist uppges vara den vanligaste anledningen till att en orsaksanalys, åtgärdsplan och uppföljning av vidtagna åtgärder inte har genomförts av kommunerna.
- ➔ Att en kartläggning inte genomförts uppges av många kommuner bero på att de tar del av en annan aktörs lägesbild, eller att de har en egen problembild som inte anses vara en strukturerad kartläggning.
- ➔ De lokala lägesbilderna behöver utvecklas för att säkerställa att de håller en hög kvalitet i enlighet med lagen (2023:196) och polisens brottsförebyggande strategi. Framför allt saknar många lägesbilder en kartläggning av brottslighetens konsekvenser.

Det här kapitlet handlar om kommunernas och lokalpolisområdenas brottsförebyggande arbete. De nationella initiativ som i hög grad har betydelse för det lokala brottsförebyggande arbete i allmänhet, och för kommunerna och lokalpolisområdena i synnerhet, är lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete som trädde i kraft vid halvårsskiftet 2023, och Polismyndighetens strategi för brottsförebyggande arbete som beslutades 2022 (Polismyndigheten 2022c).

Brå fick under 2023 i uppdrag att följa upp kommunernas arbete i enlighet med den nya lagstiftningen (Regeringsbeslut Ju2023/00472 m.fl.) och kapitlet inleds därför med en nationell lägesbild över kommunernas arbete i enlighet med lagen (2023:196) innan den trädde i kraft. Kapitlet redovisar därefter aktörernas arbete utifrån ett kunskapsbaserat arbetssätt och det brottsförebyggande arbete som bedrivits under de senaste tolv månaderna, inklusive förutsättningarna för det arbetet. I kapitlet redogörs också för utvecklingen av det lokala brottsförebyggande arbetet över tid. Syftet med kapitlet är att beskriva och bedöma nuläget, så att det framgår vilka utvecklingsbehov som är viktiga att fokusera på framöver.

2.1 Hur har arbetet undersökts?

Underlagen till kapitlet bygger på två snarlika webbenkätundersökningar om lokalt brottsförebyggande arbete som genomfördes under våren 2023. Den ena enkäten är riktad till brottsförebyggande samordnare eller motsvarande roll i kommunerna, medan den andra är riktad till kommunpolis i landets lokalpolisområden. Enkäterna besvarades under april–juni, alltså före lagen (2023:196) trädde i kraft. I Stockholm och Göteborg har enkäten som är riktad till kommunen besvarats av en tjänsteperson på stadsledningsnivå samt av en tjänsteperson i varje stadsdel. I rapporten kommer även respondenterna från stadsdelarna och på stadsledningsnivå att beskrivas som kommuner. Svarsfrekvensen för 2023 års enkäter ligger på 97 procent för landets kommuner respektive 96 procent för lokalpolisområdena.

Undersökningarna av det lokala brottsförebyggande arbetet bygger till stora delar på självrapportering från de respondenter som arbetar med frågorna lokalt, och resultaten gör därmed inte anspråk på att ge en heltäckande bild av allt brottsförebyggande arbetet som sker i kommunerna eller lokalpolisområdena.

Enkätresultaten presenteras såväl i löpande text som i figurer och anger andelar av de kommuner och lokalpolisområden som besvarat enkäten. Vissa jämförelser görs också mellan olika grupper av kommuner respektive lokalpolisområden. I synnerhet handlar det om jämförelser mellan kommuner utifrån en indelning som tagits fram av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Sveriges Kommuner och Regioners kommungruppsindelning

SKR:s kommungruppsindelning är framtagen för att möjliggöra jämförelser mellan kommuner i statistiska sammanhang. Kommunerna är indelade i tre huvudgrupper

- A.** storstäder och storstadsnära kommuner
- B.** större städer och kommuner nära större stad
- C.** mindre städer och tätorter samt landsbygdskommuner (SKR 2022).

I rapporten refererar Brå till dessa som kommuner i storstadsområden (A), kommuner i och kring större städer (B) samt kommuner i och kring mindre städer, tätorter och på landsbygden (C).

Enkätundersökningarna har framför allt fokus på strukturen för det lokala brottsförebyggande arbetet och bygger på tre uppsättningar indikatorer som Brå följt sedan 2017: delmomenten i kunskapsbaserat arbete, personella förutsättningar och organisatoriska förutsättningar för ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete. Vid enkätundersökningarna både 2022 och 2023 var den kommande lagstiftningens (2023:196) innehåll i stora drag känt, och enkätfrågor vad det gäller kommunernas arbete i enlighet med lagen har därför kunnat komplettera indikatorerna som följts över tid. Redovisningen från frågorna som specifikt följer upp lagen utgör en mätning av hur det såg ut före ikraftträdandet 2023.

Som komplement till de kvantitativa enkätmaterialen har ett konsultbolag på uppdrag av Brå genomfört en litteraturstudie samt djupintervjuer med ett mindre urval av kommuner, kring kommunernas arbete med barn och unga som målgrupp för det brottsförebyggande arbetet (Sweco 2023).

Läs mer om dataunderlag och material i bilaga 1 och 2.

2.2 Lagen har redan haft viss effekt

Lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete innebär att kommunerna är skyldiga att

- ta fram en lägesbild över brottsligheten inom kommunens geografiska område
- besluta om en åtgärdsplan för att förebygga brott, baserat på lägesbild och orsaksanalys
- uppdatera lägesbilden och åtgärdsplanen regelbundet
- ansvara för den lokala samordningen av det brottsförebyggande arbetet
- arbeta för att etablera samverkan med andra relevanta aktörer.

Med lagen (2023:196) finns en förväntan att kommunernas brottsförebyggande arbete ska vässas och bli mer effektivt. Kommunerna har många gånger påvisats ha en stor potential att påverka de faktorer som påverkar brottsligheten, särskilt när det sker i samverkan med andra aktörer. Brå ser flera tendenser på framgångar i det brottsförebyggande arbetet under det senaste året, vilket utifrån när enkäten besvarades var precis innan lagen trädde i kraft. Den framgång som flest kommuner och lokalpolisområden lyfter är att man har en god samverkan med varandra. Det här är i sig ett viktigt resultat eftersom ikraftträdandet av lagen innebär att det nu finns två likvärdiga parter med ansvar för lokalt brottsförebyggande arbete.

Många kommuner lyfter även att deras arbete har fått en skjuts med anledningen av den kommande lagstiftningen, genom exempelvis att arbetet nu ska göras mer systematiskt och tydligt uttalat vara kunskapsbaserat. I redovisningen senare i det här kapitlet, om utvecklingen av det kunskapsbaserade arbetet, verkar dock lagen inte ha påverkat om kommunerna hittills har genomfört de olika delarna som ingår i det kunskapsbaserade arbetssättet.

Stödet från länsstyrelserna lyfts som en framgångsfaktor, men även att många fått bättre personella och organisatoriska förutsättningar samt att lagen (2023:196) ger de brottsförebyggande samordnarna ett tydligare mandat för arbetet. En kommunal samordnare beskriver så här vilka framgångar som de upplevt i det brottsförebyggande arbetet i kommunen under året, alltså precis innan lagen trädde i kraft:

En viktig framgång är att brottsförebyggande frågor kommit upp på den politiska dagordningen och blivit top-of-mind. Det väcker intresse och engagemang. Sen fungerar den lokala samverkan väl, vi har förtroende och tillit till varandra vilket underlättar det brottsförebyggande arbetet.

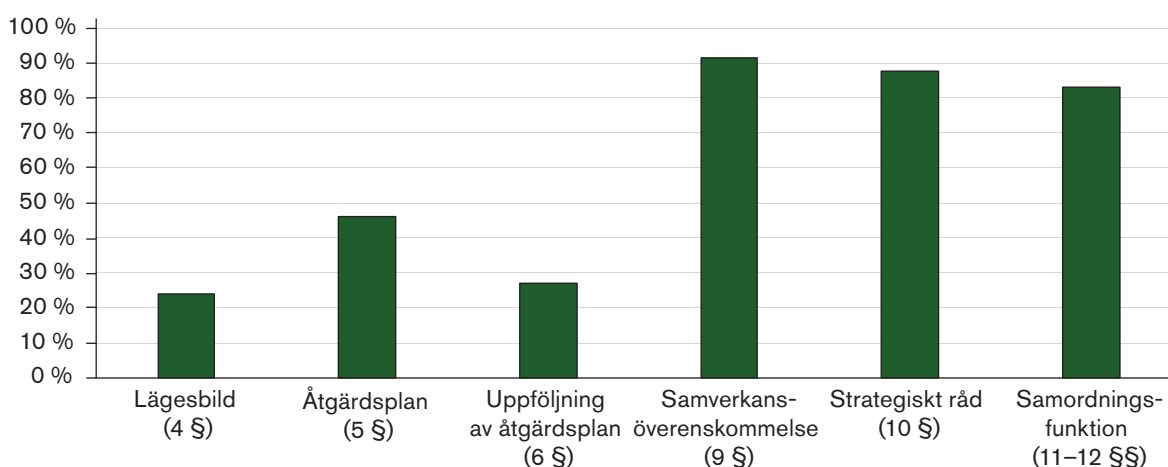
Det är en större andel kommuner som uppger att de i mycket stor eller ganska stor utsträckning är förberedda inför den kommande lagstiftningen våren 2023 jämfört med enkätundersökningen 2022, en ökning på 15 procentenheter till 83 procent 2023. Merparten svarar dock, båda åren, att de är ganska förberedda inför den kommande lagstiftningen. Upplevelsen av att vara förberedd gäller främst för kommuner i storstadsområden (A), där 95 procent uppger att de är ganska eller mycket förberedda. En kommun beskriver det så här:

Känner oss ändå rätt förberedda inför nya lagen, och det är roligt att vi kan steppa upp i arbetet, med en större tjänstegrad inom området. Nu kan vi hinna djuploda och göra analys och uppföljning på ett helt annat sätt.

2.2.1 Det här var på plats innan lagen trädde i kraft

I det här avsnittet redovisar Brå hur kommunerna låg till i enlighet med ett antal av lagens paragrafer månaderna innan den trädde i kraft. Syftet är att synliggöra vilka delar som i huvudsak redan var implementerade samt vilka som inte var det, där utvecklings- och stödbehoven kan anses vara som störst och därmed också vart stödet i huvudsak bör riktas den närmaste tiden. I enkäten fick kommunerna besvara om de genomfört moment motsvarande 7 av lagens paragrafer, vilket redovisas i figur 1.¹

FIGUR 1. Andel kommuner som har genomfört paragraf 4–6 samt 9–12 enligt lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (N=298).²

Redovisningen i figur 1 visar att innan lagen trädde i kraft hade knappt en fjärdedel av kommunerna en lägesbild, i enlighet med lagparagraf 4. Kommunerna har besvarat frågor med fasta svarsalternativ om de har genomfört en kartläggning, vad kartläggningen innehåller och om de har genomfört en orsaksanalys. Dessa frågor utgör underlag för om kommunerna anses ha en lägesbild.³ En kommun beskriver deras lägesbilsarbete så här:

Vi satte oss tidigt in i det nya lagförslaget och förstod därigenom att vi sedan länge fastnat i kartläggning och inte tagit oss vidare. Lagförslaget blev en ögonöppnare.

Det finns skillnader mellan olika kommuntyper när det kommer till om man hade gjort en lägesbild innan lagen trädde i kraft. I kommuner i och kring större städer (B) hade nästan 7 av 10 kommuner tagit fram en lägesbild, medan knappt 2 av 10 hade gjort det bland kommunerna i och kring mindre städer, tätorter och landsbygden (C).

1 Det kommunerna är ålagda att göra enligt lagen (2023:196) ligger i linje med kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete. Det gör att vissa av delarna som redovisas i figur 1 bygger på samma underlag som i avsnitt 2.3, 2.5 och 2.6, medan andra delar till viss del utgår från resultat av andra enkätfrågor.

2 Antalet respondenter som svarade "ja" på frågorna om kommunen genomfört en kartläggning under de senaste 12 månaderna (N=204) eller en uppföljning av åtgärdsplan (N=136) har dividerats med det totala antalet som besvarade enkäten (N=298), för att påvisa andelar för samtliga svarande kommuner, samt möjliggöra jämförelser över tid.

3 Lagen tydliggör vad kartläggningen ska innehålla vilket redovisas separat i avsnitt 2.6.

I figur 1 redovisas att knappt hälften av kommunerna hade en åtgärdsplan och drygt en fjärdedel hade gjort en uppföljning av åtgärdsplanen. Även här finns stora skillnader mellan kommungrupperna, där drygt 7 av 10 bland kommuner i storstadsområden (A) hade en åtgärdsplan, medan bara 1 av 4 kommuner i kommungrupp B hade det.

Som redovisas i figur 1 har de allra flesta kommunerna en samverkansöverenskommelse och ett strategiskt råd, vilket även beskrivs mer detaljerat i avsnitt 2.5, samt en samordningsfunktion i enlighet med lagen.⁴ Flera av de kommuner som inte har ett strategiskt råd uppger i enkäten att det ska inrättas ett sådant under året.

Sammantaget bedömer Brå att var tionde kommun uppfyllde alla lagparagrafer som efterfrågats i enkäten redan innan lagen trädde i kraft. De flesta kommunerna hade ett eller ett par stycken delmoment på plats.

Kommunerna behöver framför allt mer stöd för att arbeta med lägesbilden, åtgärdsplanen och uppföljningen av densamma, vilket även bekräftas i fritext i enkätsvaren från många kommuner. Enkätundersökningen som kommer att genomföras våren 2024 ska ligga till grund för nästa årsrapport och det kommer vara först då som Brå kan följa upp implementeringen av lagen.

⁴ Enligt lagen ska samordningsfunktionen samordna och stödja genomförandet av kommunens arbete, vara kommunens kontaktpunkt i förhållande till externa aktörer och bidra till att information om det brottsförebyggande arbetet sprids till kommunens invånare och andra som kan ha intresse eller behov av sådan information.

2.2.2 Behov av mer stöd för att utveckla det lokala brottsförebyggande arbetet

Även om lagen (2023:196) avser kommuners brottsförebyggande arbete är det av stor vikt att både kommunerna och lokalpolisområdena får ett gott stöd för att säkerställa att det lokala brottsförebyggande arbetet faktiskt utvecklas, eftersom mycket ska genomföras i samverkan mellan aktörerna. Nästan alla respondenter från både kommuner och lokalpolisområden känner till att det finns stöd att få, men drygt var femte kommun och var sjätte lokalpolisområde svarar att deras behov av stöd inte blir tillgodosett av det stöd som finns tillgängligt i dag. Nästan en fjärdedel av respondenterna från både kommuner och lokalpolisområden svarar dessutom att de inte vet om stödet är tillräckligt.

I enkäterna beskriver många kommuner och lokalpolisområden vilka stödbehov de själva ser att de har. Många lyfter behov av bättre personella förutsättningar för att bedriva det lokala brottsförebyggande arbetet, som exempelvis ökad avsatt tid. Där lyfts särskilt att det finansiella stödet som går ut till kommunerna kopplat till den nya lagstiftningen inte räcker.

Både kommuner och lokalpolisområden önskar praktisknära stöd samt nya metodstöd för att utveckla det kunskapsbaserade arbetet i enlighet med lagen och polisens brottsförebyggande strategi. I enkäten beskriver en kommun:

Vi saknar stöd kring hur vi kan ta fram en sådan åtgärdsplan som omnämns i lagstiftningen och skulle gärna se en handbok kring detta.

Andra stödbehov som lyfts har mer karaktären av riktade kompetens- och kunskapshöjande insatser, kring exempelvis arbetet i enlighet med lagen (2023:196) men även utifrån specifika insatser och metoder. Flera beskriver att de har behov av målgruppsanpassade utbildningar riktad till politiker eller tjänstepersoner inom vissa förvaltningar, och utbildningar eller workshoppar för deltagare i brottsförebyggande råd. Det finns även en stor efterfrågan på informations- och erfarenhetsutbyte med andra aktörer, kommuner eller lokalpolisområden. En kommun beskriver deras stödbehov så här:

Stöd för tolkning av lagstiftningen. Vi är många som har olika perspektiv på lagstiftningen, både inom kommunen, mellan kommuner och även andra aktörer exempelvis Länsstyrelsen.

2.3 Uppföljning över tid av det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet

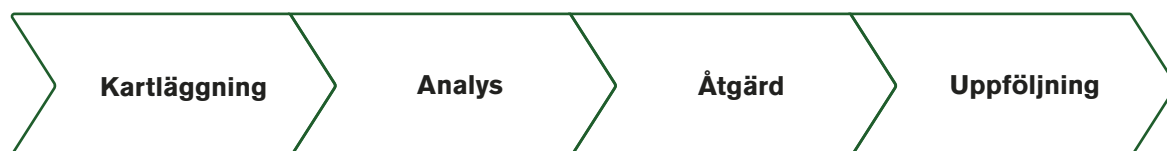
Ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbetssätt

- grundar sig på kunskap om brottsproblemets omfattning, struktur och utveckling
- utgår från analys av möjliga orsaker till brottsproblemet
- är riktat mot orsakerna till brottsproblemet
- består av åtgärder som, så långt det går, är beprövade eller utvärderade
- är regelbundet reviderat utifrån uppföljning och utvärdering.

Lagen (2023:196) och polisens brottsförebyggande strategi har varit kända under ett antal år, och båda definierar tydligt att kommunerna och lokalpolisområdena ska jobba systematiskt med ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbetssätt, eller problemorienterat som Polismyndigheten definierar arbetsprocessen (Polismyndigheten 2022c). I rapporten kommer fortsatt definitionen kunskapsbaserat användas men det avser då båda begreppen.

Ett kunskapsbaserat arbetssätt innebär förenklat att göra en kartläggning av den lokala brottsligheten, göra en orsaksanalys av vad kartläggningens resultat beror på, ta fram en åtgärdsplan och genomföra åtgärder samt att följa upp det brottsförebyggande arbetet. Dessa delar är var för sig viktiga moment i det kunskapsbaserade arbetssättet och tillsammans bildar de en helhet för det lokala brottsförebyggande arbetet.

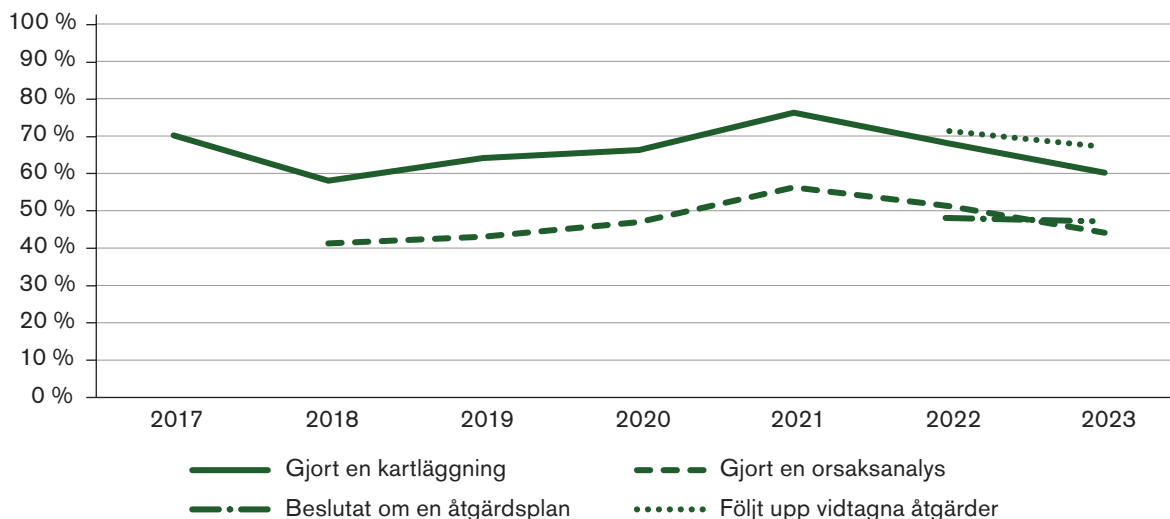
Illustration av den kunskapsbaserade processen.

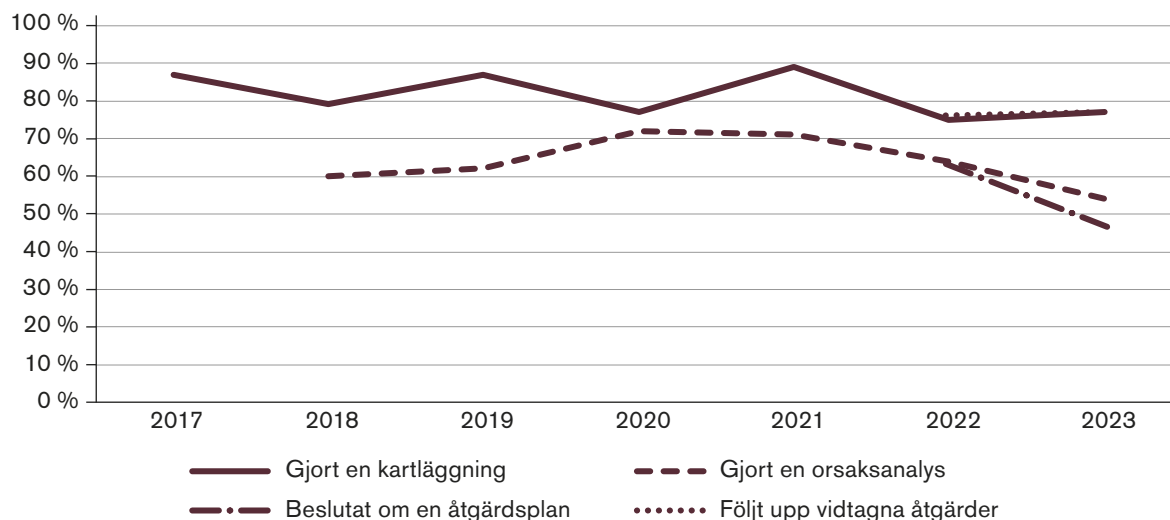
2.3.1 Arbetet bedrivs inte mer kunskapsbaserat nu än tidigare

Brå har sedan 2017 följt lokalpolisområdenas och kommunernas kunskapsbaserade brottsförebyggande arbete i det här rapportformatet med hjälp av fyra indikatorer, om kommunerna och lokalpolisområdena genomfört kartläggning, orsaksanalys, åtgärdsplan respektive uppföljning av vidtagna åtgärder. Resultaten redovisas i figur 2 för kommunerna och i figur 3 för lokalpolisområdena.

FIGUR 2. Indikatorer på utvecklingen av kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete i kommuner för åren 2017–2023. Andel av totalt antal svarande per år.

FIGUR 3. Indikatorer på utvecklingen av kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete i lokalpolisområdena för åren 2017–2023. Andel av totalt antal svarande per år.

Resultaten som redovisas i figur 2 visar i huvudsak en minskning av samtliga moment för kommunerna de senaste två åren, och liknande mönster för lokalpolisområdena redovisas i figur 3.

Precis som tidigare år har en högre andel av lokalpolisområdena än kommunerna genomfört en kartläggning av de lokala brottsproblemen, även om skillnaderna mellan aktörerna har minskat över tid. Sedan 2021 har det skett en minskning av andelen kommuner som gjort en kartläggning, från 76 till 60 procent. För lokalpolisområdena har en minskning skett från 89 procent 2021 till 77 procent 2023.

Andelen kommuner som gjort en orsaksanalys har också minskat från 2021, från 56 procent till 44 procent 2023. Andelen lokalpolisområden som gjort en orsaksanalys är 2023 den lägsta för hela mätperioden, med en skillnad på 17 procentenheter mellan åren 2021 och 2023, en minskning från 71 procent till 54 procent.

I enkäten beskriver en kommun stöd som de önskar:

Vi saknar och önskar stöd i arbetet med orsaksanalys. Upplevelsen är att vi är duktiga på att kartlägga och vet vilka problemområden som vi bör prioritera utifrån den [kartläggningen], dock har orsakerna till brottsligheten inte analyserats tillräckligt, mer tid och resurser behövs för att göra arbetet "fullt ut". Önskar stöd lokalt kring orsaksanalys kopplat till den kartläggning som vi genomfört.

Resultaten för kartläggningen och orsaksanalysen i figur 2 och 3 visar om aktörerna har svarat att de gjort dessa moment de senaste 12 månaderna. Varken lagen (2023:196) eller polisens brottsförebyggande strategi definierar att en ny kartläggning och orsaksanalys ska genomföras varje år. I enkäten för 2023 får aktörerna därför först besvara om de har gjort en kartläggning eller orsaksanalys, oavsett när. Då ser siffrorna mer positiva ut, 69 procent av kommunerna och 79 procent av lokalpolisområdena uppger att de har en kartläggning över de lokala brottsproblemen, men den kan alltså vara äldre än ett år. Andelen kommuner och lokalpolisområden som har gjort en orsaksanalys av kartläggningen, som alltså också kan vara äldre än ett år, var 51 procent för kommunerna respektive 56 procent för lokalpolisområdena.

År 2022 ställde Brå för första gången frågan om aktörerna har beslutat om en åtgärdsplan för det lokala brottsförebyggande arbetet. Som redovisas i figur 2 och 3 var andelen kommuner och lokalpolisområden som hade en åtgärdsplan i stor sett oförändrad mellan de två åren. Dock har betydligt fler lokalpolisområden än kommuner en åtgärdsplan. En kommun beskriver deras behov av stöd så här:

Saknas stöd i hur man tänker kring upplägg av lägesbild och åtgärdsplaner. Finns risk att man hamnar i en operativ nivå och släcker bränder, och inte arbetar med en långsiktig plan. I nuläget blir det behovet som styr.

Åtgärdsplanen har flera viktiga syften. Den är främst för prioriteringar och beslutsfattande, men åtgärdsplanen är också viktig för att tydliggöra och kommunicera vad det är som ska göras, och vem eller vilka som ansvarar för genomförandet respektive uppföljningen. I Brås föregående årsrapport gjordes en dokumentstudie av ett antal kommunala åtgärdsplaner som visade på stora brister. Exempelvis saknade ungefär hälften en tydlig koppling mellan de föreslagna åtgärderna och de brottsproblem som identifierats i kommunens lägesbild. Övriga brister som lyftes var att många insatser var för generella, att de saknade avsatt tidsperiod för insatsernas genomförande samt en stor avsaknad av exempelvis jämställdhetsperspektiv vid valet av åtgärder (Brå 2023b).

Uppföljningsarbetet är en viktig faktor inom den kunskapsbaserade arbetsprocessen. Som redovisas i figur 2 och 3 svarar två tredjedelar av kommunerna och knappt hälften av lokalpolisområdena 2023 att man följer upp vidtagna åtgärder, vilket är en minskning jämfört med 2022.⁵ Kommunpoliserna beskriver i fritext att man i huvudsak följer upp exempelvis brottsstatistik och trygghetsmätningar. Både kommunala samordnare och kommunpoliserna lyfter att de i flera fall gör uppföljningen gemensamt.

5 Brå har sedan 2017 under vissa år följt kommunernas uppföljning av vidtagna åtgärder, men bedömde 2022 att frågeställningarna ändrats för mycket för att en jämförelse över tid ska vara möjlig. Därför redovisas bara resultaten för 2022 och 2023 i figur 2 och 3.

Ungefär hälften av respondenterna i såväl kommuner som lokalpolisområdena uppger att uppföljningen omfattar om de åtgärder som planerats har genomförts och merparten uppger att de följt upp om åtgärderna har gett de resultat som avsågs med insatsen. Hälften av kommunerna och 6 av 10 av lokalpolisområdena har också följt upp om åtgärderna nått avsedd målgrupp.

Att det kunskapsbaserade arbetet stagnerat på en för låg nivå konstaterades redan i föregående årsrapport (Brå 2023b). Den mindre intervjustudie samt kompletterande litteraturstudie som genomfördes på uppdrag av Brå som underlag för den här rapporten lyfter att det saknas forskning eller annan dokumenterad erfarenhet som skulle underlätta som kunskapsstöd för framför allt mindre kommuner när de ska arbeta kunskapsbaserat, och att de studier som finns ofta inte speglar de lokala utmaningar som framför allt de mindre kommunerna själva lyfter fram i intervjuerna (Sweco 2023).

2.3.2 Tidsbrist uppges vara orsaken till att det kunskapsbaserade arbetet inte har genomförts

Brå såg ett behov av att öka kunskapen om orsaken till varför kommunerna inte genomför delmomenten i det kunskapsbaserade arbetssättet inför lagens (2023:196) ikraftträdande. Respondenterna i kommunenkäten har därför fått besvara frågor kring varför kartläggning, orsaksanalys, åtgärdsplan eller uppföljning av vidtagna åtgärder *inte* har genomförts. De här svaren är viktiga utifrån ett beslutsfattarperspektiv på lokal nivå, eftersom det är de som ger förutsättningarna för att bedriva ett kunskapsbaserat arbete. Det är också viktigt att förstå de lokala utmaningarna som finns för de aktörer som ger stöd för utveckling av det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbete.

Frågorna är ställda med fasta svarsalternativ och mer än hälften av respondenterna uppger att orsaken till att man inte har gjort en kartläggning är att det finns en sammanställd problembild men att den inte bedöms vara en strukturerad kartläggning. Många svarar även att de tar del av en annan aktörs kartläggning. Det här ger en mer nyanserad bild av att många, trots att de uppger att de inte har gjort en kartläggning, har någon typ av underlag som de utgår ifrån i det brottsförebyggande arbetet. Enkäterna har dessutom de senaste två åren förstärkts med hjälptexter om vad Brå avser med exempelvis en kartläggning av den lokala brottsligheten, vilket kan ha lett till att kommuner nu i högre grad än tidigare år svarat att det underlag som de arbetar utifrån inte definieras som en kartläggning.

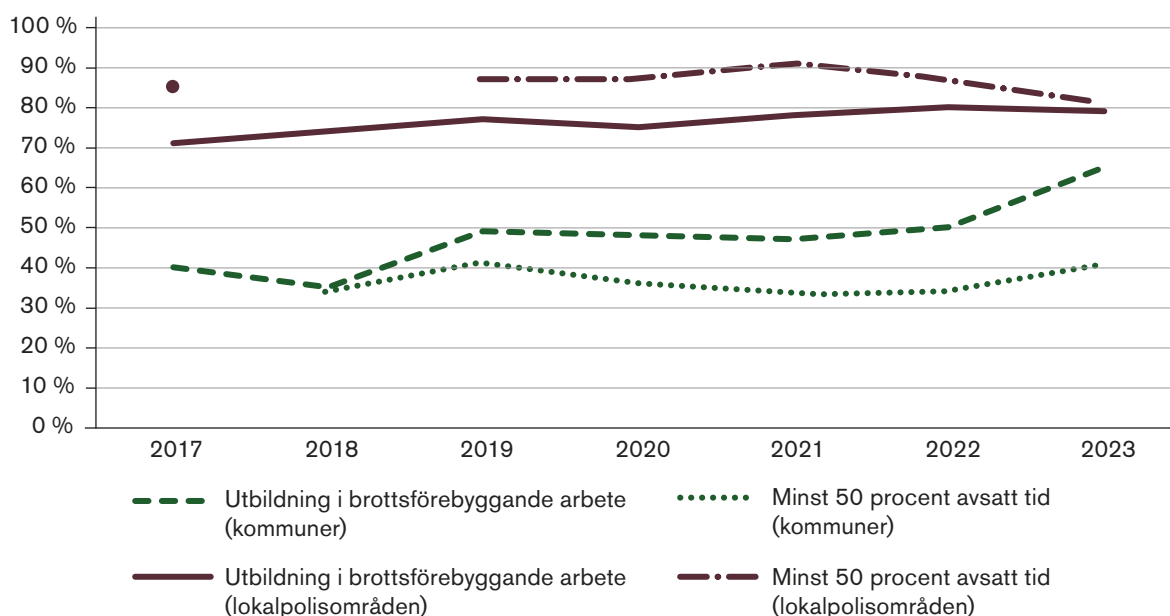
Det är 40 procent av de kommunala samordnarna som uppger tidsbrist som orsak till varför en kartläggning inte har genomförts. Tidsbrist uppges också vara den vanligaste orsaken till att kommuner inte genomfört en orsaksanalys, sammanställt en åtgärdsplan eller följt upp vidtagna åtgärder. Andra förklaringar som många uppger till att momenten inte genomförts är att det inte har efterfrågats i kommunen samt att det saknas en person med ansvar för dessa processer. Att uppföljningen av vidtagna åtgärder inte har gjorts uppger dessutom många beror på att det finns brister i stöd och i den interna samverkan inom kommunen. Många beskriver även att det systematiska uppföljningsarbetet är under utveckling samt att åtgärder just har implementerats och att det inte går att mäta effekterna ännu.

Lokalpolisområdena har inte fått samma frågor om varför delmomenten inom den kunskapsbaserade arbetsprocessen inte har genomförts. Dock kan vissa svar fås i Riksrevisionens granskningsrapport från 2023, som handlar om Polismyndighetens arbete med den grova brottsligheten enligt arbetsmetoden Särskilda händelser. Metoden innebär att myndigheten snabbt kan mobilisera resurser och kompetenser dit de anses behövas mer. Granskningen visar att om de särskilda händelserna har pågått under en längre tid har det haft en omfattande negativ påverkan på lokalpolisområdena, särskilt när det gäller lägesbilsarbetet, både på kort och lång sikt (Riksrevisionen 2023). Det kan vara en möjlig delförklaring till att arbetet med kartläggning och orsaksanalys har fått stå tillbaka.

2.4 Personella förutsättningar som kan möjliggöra att arbeta kunskapsbaserat

I det här avsnittet ges en beskrivning av de personella förutsättningarna som kommunsamordnarna och kommunpoliserna uppger att de har för det brottsförebyggande arbetet. Brå följer deras förutsättningar genom de två indikatorerna: respondentens avsatta arbetstid och utbildning i brottsförebyggande arbete, vilket redovisas i en tidslinje för åren 2017–2023 i figur 4. Det ger främst en signal om förutsättningarna för samordning av det brottsförebyggande arbetet, men är inte en indikation på hur mycket resurser aktörerna avsätter för att genomföra brottsförebyggande insatser.

FIGUR 4. Indikatorer på utveckling av personella förutsättningar för att arbeta kunskapsbaserat i kommuner och lokalpolisområden för åren 2017–2023. Andel av totalt antal svarande per år.

2.4.1 En stor ökning av andelen utbildade brottsförebyggande samordnare i kommunerna

Andelen kommunala samordnare som har utbildning i brottsförebyggande arbete har ökat markant, från den lägsta noteringen på 34 procent 2018 till 65 procent 2023, vilket visas i figur 4. För lokalpolisområdena har andelen som har brottsförebyggande utbildning ökat från 71 procent 2017 till 79 procent 2023. Det kan tolkas som en upprustning, särskilt av kommunerna, för att de ska vara bättre förberedda för att arbeta med att implementera lagen (2023:196) eftersom den trädde i kraft strax efter att respondenterna besvarat enkäten.

De respondenter som svarat att de har en utbildning inom brottsförebyggande arbete har fått en följdfråga om vilken eller vilka utbildningar de har gått. En majoritet av kommunpoliserna uppger att de har gått polisutbildning eller akademisk utbildning via universitet eller högskola. Även många av kommunernas samordnare uppger att de har en akademisk utbildning via universitet eller högskola. Flera av respondenterna, i synnerhet från kommunerna, har gått Brås webbaserade utbildningar.

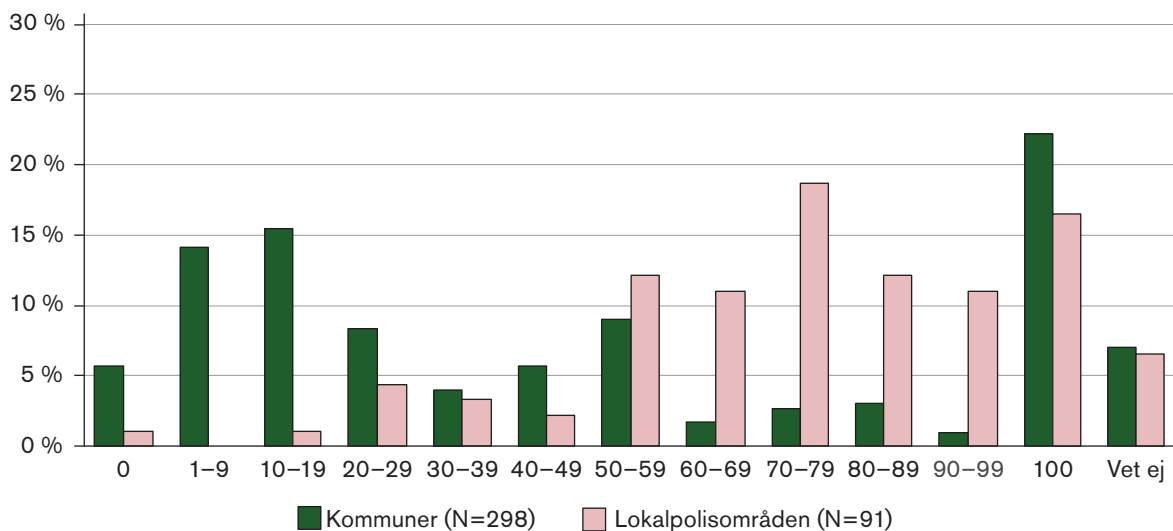
Intresset för Brås webbaserade utbildningar har varit stort och därför har en särskild satsning gjorts för både fler utbildningsformer och fler utbildningsplatser, för att möta främst kommunernas behov av kunskapshöjningar. Det beskrivs närmare i kapitel 5 Brås utvecklingsarbete 2023.

2.4.2 Majoriteten av samordnarna i kommunerna har mindre än 50 procent avsatt tid

Brå har i tidigare årsrapporter gjort bedömningen att en kommun behöver ha minst en halvtidstjänst för att arbeta kunskapsbaserat, oavsett storleken på kommunen (Brå 2018). Andelen samordnare som har minst en halvtidstjänst som redovisas i figur 4 har legat relativt stabilt för både kommunerna och lokalpolisområdena under mätperioden, men är betydligt högre bland kommunpoliserna än bland kommunala samordnare. Dock ses en minskning bland kommunpoliserna på 10 procentenheter mellan åren 2021 och 2023, från 91 till 81 procent av respondenterna som har mer än en halvtidstjänst för brottsförebyggande arbete. För kommunerna har det istället skett en ökning av andelen samordnare som har minst en halvtidstjänst för brottsförebyggande arbete, från runt 35 procent nästan alla år mellan 2017 och 2022, till 40 procent år 2023. Precis som ökningen av andelen utbildade brottsförebyggande samordnare i kommunerna kan det här tolkas som en förberedelse inför ikraftträdandet av lagen (2023:196).

Mer detaljerad information om hur fördelningen över kommunernas samordnare och kommunpolisernas avsatta arbetstid såg ut för 2023 redovisas i figur 5.

FIGUR 5. Avsatt tid för brottsförebyggande arbete bland respondenter i kommuner och lokalpolisområden.

Likt tidigare år har en relativt stor andel av de kommunala samordnarna, drygt en tredjedel, under 20 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete. Samtidigt har 6 av 10 av kommunpoliserna 70 procent eller mer i avsatt tid.

Förutom arbete med brottsförebyggande frågor svarar nästan 8 av 10 av de kommunala samordnarna att de arbetar med trygghet. Andra arbetsområden som många av respondenterna uppger ingår i deras tjänst är våldsbejakande extremism, krisberedskap och ANDTS (alkohol, narkotika, doping, tobak och spel). Sammantaget uppger över hälften av de kommunala samordnarna att de jobbar med 3–5 andra arbetsområden, utöver brottsförebyggande frågor, och ytterligare drygt en femtedel har 6–9 andra arbetsområden inom ramen för sin tjänst. I enkäten beskriver en samordnare sina utmaningar med att arbeta på det sättet:

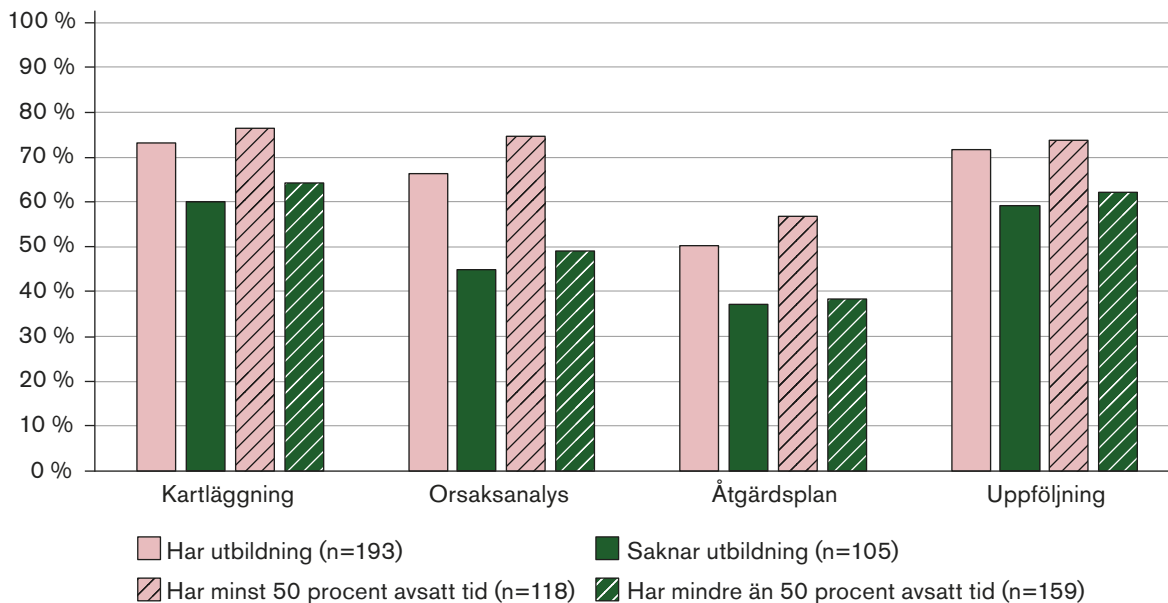
X kommun är liten men förväntas uppfylla alla lagar och regler som en stor kommun med andra resurser och förutsättningar. Det bidrag som utbetalas för att kunna arbeta med lagen är för liten. Samordnaransvaret för brottsförebyggande frågor fördelas på en heltidstjänst som även ansvarar över folkhälsa, ANDTS, mänskliga rättigheter, jämställdhet, barnrätt, integration och all övergripande strategisk utveckling.

I mer än hälften av kommunerna uppger samordnaren att de är ensamma om att arbeta med brottsförebyggande frågor. Det gäller särskilt för samordnare i kommuner i och kring mindre städer, tätorter och på landsbygden (C). Av kommunerna i storstadsområden (A) har istället var fjärde kommun 3 tjänstepersoner eller fler som arbetar med brottsförebyggande frågor. För lokalpolisområdena är det vanligast att ha 2 kommunpolis som arbetar med brottsförebyggande frågor per lokalpolisområde, området kan dock omfatta flera kommuner.

2.4.3 Tid och utbildning ger bättre förutsättningar för kunskapsbaserat arbete

Särskilt tidsbrist uppgavs av många kommuner vara orsaken till att momenten inom den kunskapsbaserade arbetsprocessen inte hade genomförts. I figur 6 visas att bland kommuner där samordnaren har mer än 50 procent av sin arbetstid eller har utbildning i brottsförebyggande arbete är andelen som gjort en kartläggning, orsaksanalys, åtgärdsplan och uppföljning högre än för kommuner där samordnaren saknar utbildning eller har mindre än 50 procent avsatt tid. Särskilt stor skillnad visas för orsaksanalys, där en betydligt högre andel av kommunerna vars samordnare har minst 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete eller har utbildning i brottsförebyggande arbete också har gjort en orsaksanalys. Dock visar resultaten i figur 6 också att trots att samordnaren kan sakna utbildning eller har mindre än 50 procent avsatt tid, har många kommuner ändå gjort delmomenten inom den kunskapsbaserade arbetsprocessen.

FIGUR 6. Andel kommuner som har genomfört olika delar av det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet, uppdelat på respondenternas personella förutsättningar.

2.5 Organisatoriska förutsättningar som stärker det lokala brottsförebyggande arbetet

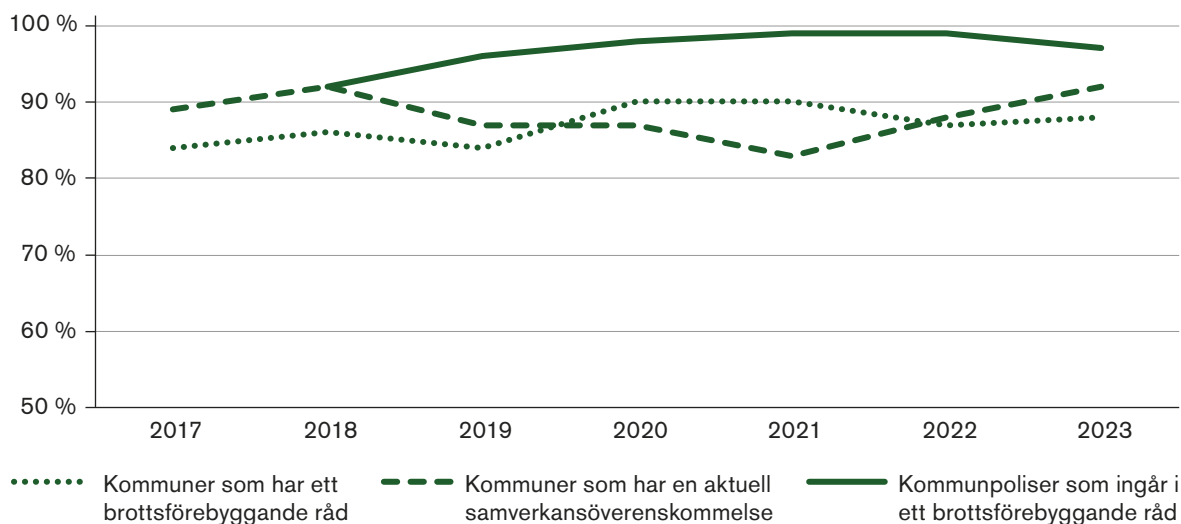
Brå följer två indikatorer för de organisatoriska förutsättningarna i kommunerna och lokalpolisområdena, samverkansöverenskommelse och brottsförebyggande råd.

Enligt lagen (2023:196) ska kommunerna verka för att skriftliga överenskommelser om samverkan ingås med relevanta aktörer och för att strategiska brottsförebyggande frågor hanteras i ett särskilt forum (strategiskt råd) där kommunen och relevanta aktörer ingår. Enligt polisens brottsförebyggande strategi ska polisen aktivt verka för en väl fungerande samverkan och ha samordnade åtgärder med andra statliga myndigheter samt med kommuner, näringsliv och ideella aktörer (Polismyndigheten 2022c).

Brå har sedan 2017 följt om kommunerna har en samverkansöverenskommelse och ett brottsförebyggande råd, samt om kommunpoliserna ingår i ett eller flera brottsförebyggande råd. Det redovisas i figur 7.

FIGUR 7. Indikatorer på utvecklingen av kommunernas och lokalpolisområdenas organisatoriska förutsättningar för att arbeta kunskapsbaserat för åren 2017–2023. Andel av totalt antal svarande per år.

En stor andel av kommunerna har ett brottsförebyggande råd och en samverkansöverenskommelse, och nästan alla kommunpoliser uppger att de ingår i ett eller flera brottsförebyggande råd. Skillnaderna över åren har varit relativt små, dock syns en svag ökning av andelen kommuner som har en samverkansöverenskommelse sedan 2021, vilket skulle kunna vara en indikation på förberedelse inför lagens ikraftträdande.

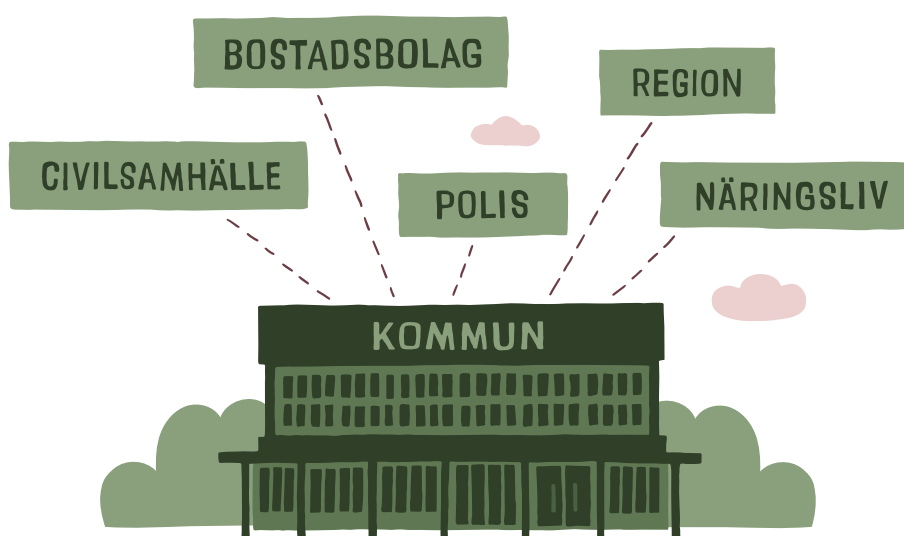
Nästan alla kommuner som har en samverkansöverenskommelse svarar att man har det med Polismyndigheten. En liten andel av kommunerna har en samverkansöverenskommelse med någon aktör från civilsamhället, räddningstjänsten, regionen eller Länsstyrelsen.

Till skillnad från samverkansöverenskommelserna som främst ingås mellan kommun och polis sitter betydligt fler aktörer med i de brottsförebyggande råden. Dessa råd kan ha olika funktioner, ibland som styrgrupp, ibland mer som en beredande grupp och i andra fall som en utförande organisation. I merparten av kommunerna ingår kommunledning, socialförvaltning och barn- och ungdomsförvaltning i det lokala rådet. Men många uppger även att kultur- och fritidsförvaltningen, tekniska förvaltningen och stadsbyggnadsförvaltningen ingår. I enkäten beskriver en samordnare det så här utifrån en upplevelse av framgång för kommunens brottsförebyggande arbete under året:

En framgång är en kungömsam satsning på att arbeta över förvaltningsgränser där trygghet och brottsförebyggande arbete är högt på agendan. Det gör att mycket inför den nya lagen är på plats och integrerat i befintlig struktur.

Förutom representation från kommunens olika förvaltningar svarar i princip samtliga kommuner att polisen ingår i de lokala brottsförebyggande råden. Av kommunerna svarar 6 av 10 att kommunala bostadsbolag ingår och i över hälften av de lokala råden ingår den kommunala räddningstjänsten. I ungefär 3 av 10 av kommunerna medverkar det lokala näringslivet och i ungefär 2 av 10 av kommunerna ingår aktörer från regionen och civilsamhället. Ett flertal lyfter även att aktörer som bevaknings- eller säkerhetsbolag och privata fastighetsägare ingår i de brottsförebyggande råden.

I stort sett alla kommuner svarar att man inom ramen för de brottsförebyggande råden diskuterar den lokala brottslighetens karaktär, behov av samordning och samverkan, samt brottsförebyggande åtgärder. Det är till stor del grunden för det kunskapsbaserade arbetet och betydligt fler än andelen som i figur 1 uppgav att de har genomfört en kartläggning eller beslutat om en åtgärdsplan. Brå tolkar det här som positivt eftersom det signalerar att många arbetar kunskapsbaserat tillsammans med flera aktörer, även om alla styrdokument inte är genomförda eller beslutade. Samma mönster bekräftas genom att ungefär 8 av 10 kommuner uppger att man diskuterar brottslighetens orsaker och konsekvenser, vilket också är betydligt högre än andelen som inkluderar det i den lokala lägesbilden (se mer om det i avsnitt 2.6). Av kommunerna uppger dessutom 3 av 4 att de diskuterar uppföljning och utvärdering av det lokala brottsförebyggande arbetet, vilket också är en högre andel än som uppger att de följer upp sin åtgärdsplan eller sina genomförda åtgärder (figur 2).

2.5.1 Flera aktörer är viktiga för att både ge stöd och bidra i samverkan

Grunden för det kunskapsbaserade arbetssättet är att det görs tillsammans med flera aktörer. Det både i form av samverkan men även genom att inhämta stöd från andra aktörer som kan ha en helt annan kunskap som bidrar till det lokala brottsförebyggande arbetet.

Enkätsvaren visar att precis som föregående år söker kommunerna i första hand stöd i det brottsförebyggande arbetet hos Polismyndigheten följt av Länsstyrelsen och Brå, även om färre i årets enkätundersökning uppger att de sökt stöd från Polismyndigheten och Länsstyrelsen. Lokalpolisområdena vänder sig, likt föregående år, främst till kommuner följt av Polismyndighetens kommunikationsavdelning samt andra lokalpolisområden och Länsstyrelsen för att få stöd. Mer än hälften av lokalpolisområdena uppger att de också vänder sig till Brå, till aktörer från fastighetsbranschen samt till Polismyndighetens regionala samordnare för stöd i det lokala brottsförebyggande arbetet.

Både respondenter från kommunerna och lokalpolisområdena uppger att samverkan dem sinsemellan är en avgörande framgångsfaktor för det lokala brottsförebyggande arbetet. Däremot har det skett en minskning från tidigare år av kommuner som söker stöd hos andra kommuner, och lokalpolisområden som söker stöd hos andra lokalpolisområden. Minskningen bland kommunerna var 16 procentenheter från föregående år och bland lokalpolisområdena som söker stöd hos varandra var minskningen på hela 32 procentenheter.

En aktör som kan vara betydelsefull i det brottsförebyggande arbetet är regionerna. Deras ansvar för bland annat sjukvård, psykiatri och kollektivtrafik skulle kunna bidra väsentligt till den sammantagna målsättningen att minska brottsligheten och öka tryggheten. I årets enkät uppger drygt 1 av 4 av kommunerna och drygt 1 av 5 av lokalpolisområdena att de sökt stöd från regionerna, vilket är en liten ökning från föregående år. Endast någon enstaka kommun uppger att regionerna ingår i det lokala brottsförebyggande rådet eller att man har tecknat en samverkansöverenskommelse mellan kommun och region. Här finns således en stor potential till utveckling av samverkan och gemensamt kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete.

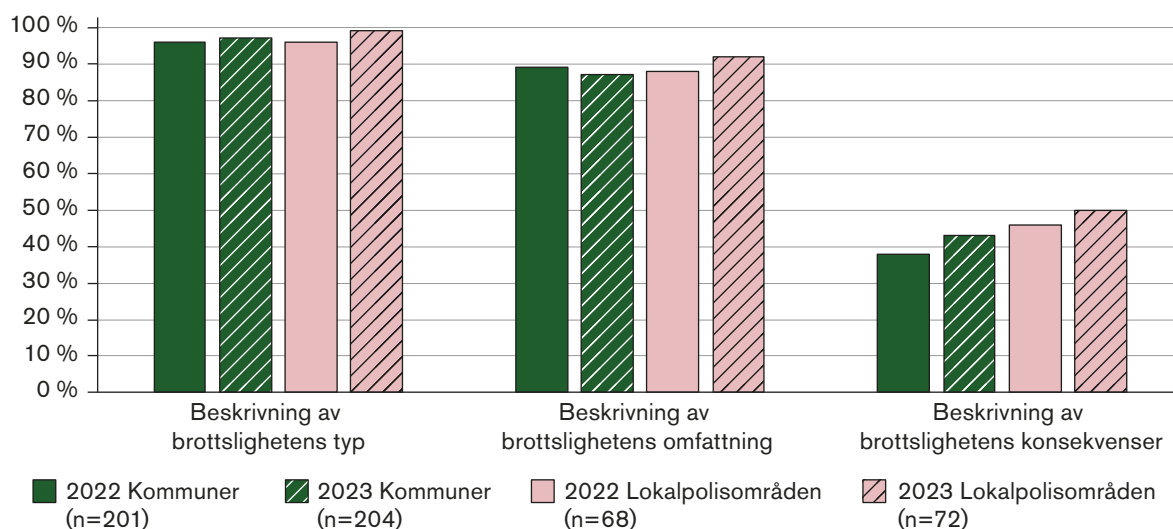
2.6 Mer om kartläggningens innehåll

Kartläggningen är det första grundläggande steget i den kunskapsbaserade arbetsprocessen och ska innehålla information om vilken typ av, hur mycket, hur ofta, på vilket sätt och under vilka förutsättningar som brottsligheten förekommer (Brå 2021b). I syfte att öka kunskapen och möjliggöra till utvecklingen av de lokala lägesbilderna redovisas i det här avsnittet en beskrivning av innehållet i kommunernas och lokalpolisområdenas kartläggningar. Redovisningarna avser bidra både till att förtydliga ramarna för vad en kartläggning bör innehålla, och till hur den kunskapen kan tas fram genom olika källor. För aktörer som har i uppdrag att ge stöd i bland annat kartläggningsarbetet synliggörs i det här avsnittet vilka delar som stödet främst kan behöva riktas mot. Dock ger redovisningarna från de lokala enkäterna inte svar på kartläggningarnas faktiska kvalitet och innehåll, vilket kan vara ett utvecklingsområde för Brå att studera närmare framöver i syfte att kunna ge mer behovsanpassat stöd.

2.6.1 Utmaningar i att beskriva brottslighetens konsekvenser

I enkäten har både kommuner och lokalpolisområdena som uppgett att de har en kartläggning fått besvara frågor om kartläggningens innehåll. Svartalternativen utgår från hur lagen (2023:196) definierar innehållet för en lokal lägesbild. Resultaten från både 2022 och 2023 redovisas i figur 8.

FIGUR 8. Innehållet för respektive del i kommunernas och lokalpolisområdenas kartläggning för åren 2022–2023.

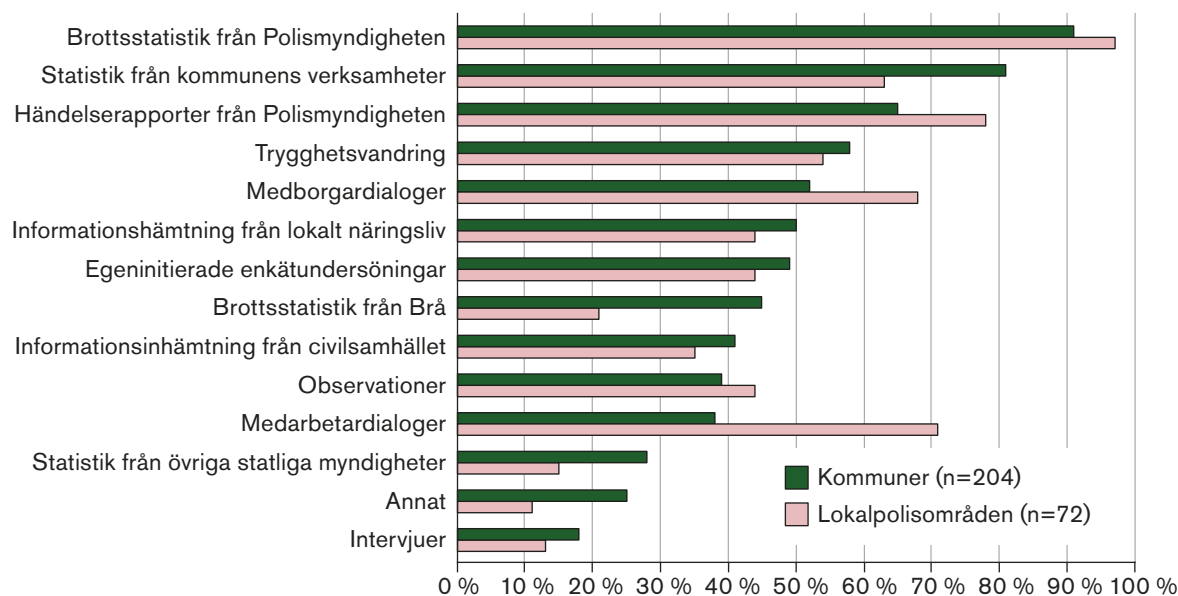
Resultaten visar att nästan alla som gjort en kartläggning uppger att den innehåller en beskrivning av vilken typ av brottslighet som förekommer i kommunen eller lokalpolisområdet, och att det skett en liten ökning från föregående år bland lokalpolisområdena. Ytterligare en stor andel har en beskrivning av i vilken omfattning brottsligheten förekommer, även här har andelen ökat något bland lokalpolisområdena från föregående år, men har minskat något bland kommunerna. En lägre andel har en beskrivning av brottslighetens konsekvenser, men andelen som har en sådan beskrivning har ökat för både kommunerna och lokalpolisområdena sedan 2022. En beskrivning av brottslighetens konsekvenser kan exempelvis handla om ekonomiska konsekvenser eller uppgifter om kommuninvånarnas upplevelser av trygghet.

En faktor som är relaterad till om kommunen har en beskrivning av brottslighetens konsekvenser i sin kartläggning är respondentens avsatta arbetstid och om respondenten har utbildning i brottsförebyggande arbete. Bland de respondenter som har minst 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete svarar fler än hälften att kommunens kartläggning innehåller en beskrivning av brottslighetens konsekvenser. Bland de respondenter som har mindre än 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete svarar knappt en tredjedel detsamma. Skillnaderna är inte lika stora mellan kommuner där respondenten har eller inte har utbildning i brottsförebyggande arbete, men det skiljer sig trots allt åt.

2.6.2 Olika källor bidrar till kartläggningsarbetet

För att kartläggningen ska belysa brottslighetens typ, omfattning och konsekvenser bör den bygga på ett brett spektrum av kunskapskällor. Det finns mycket information att tillgå och en utmaning kan vara att sälla för att se vad som faktiskt tillför kunskap om de lokala brottsproblemen. Man kan behöva reflektera över de informationskällor som använts, och över dem som inte använts utifrån vad det kan få för betydelse för kartläggningen av brottsligheten (Brå 2021b). Vilka källor som kommunerna och lokalpolisområdena uppger att de använder i sina kartläggningar presenteras i figur 9.

FIGUR 9. Olika källor som kommuner respektive lokalpolisområden har använt i kartläggningen.

För kommuner är det vanligast att använda brottsstatistik från Polismyndigheten och statistik från kommunens verksamheter som underlag, följt av händelserapporter från Polismyndigheten. Dessa kunskapskällor ger en bild av vilken typ av brottslighet som skett inom det geografiska området, samt omfattningen av den. Lokalpolisområdena uppger precis som kommunerna att de i första hand använder sig av brottsstatistik från Polismyndigheten som källa i kartläggningsarbetet. Därefter är händelserapporter från Polismyndigheten och medarbetardialoger de vanligaste källorna.

Källor som skulle kunna ge mer kunskap om brottslighetens konsekvenser, som trygghetsvandringar eller egna enkätundersökningar, används i lägre grad än olika statistikunderlag. Lokalpolisområdena använder sig dock i hög grad än kommunerna av medborgardialoger.

2.6.2.1 Viktigt att inhämta information från flera grupper

För att få en så bra bild som möjligt av den lokala brottsproblematiken kan underlag till kartläggningen även behöva inhämtas från flera målgrupper. Antalet brott och upplevelsen av trygghet är ofta inte slumpmässigt fördelade faktorer, utan vissa personer, platser eller objekt är mer utsatta än andra och rapporteras om i högre utsträckning än andra. Utsatthet för brottslighet eller upplevelse av trygghet kan också skilja sig åt under en individs livstid. Det är därför viktigt att ta hänsyn till skillnader mellan kön, ålder och särskilt utsatta grupper i arbetet med kartläggning och analys.

Den vanligaste gruppen som både kommuner och lokalpolisområden inhämtar information från till kartläggningen är barn och unga. Nästan 5 av 10 av kommunerna som har en kartläggning uppger att de inhämtat information från den gruppen. Nästan 4 av 10 lokalpolisområden uppger också att de inhämtat information från barn och unga. För både kommunerna och lokalpolisområdena svarar knappt 3 av 10 att de inhämtat information från gruppen äldre personer. Något fler, drygt 3 av 10 av respondenterna från både kommuner och lokalpolisområden, svarar att de *inte* inhämtat information från någon specifik grupp i kartläggningsarbetet.

Få kommuner och lokalpolisområden uppger att man inhämtat information från personer med olika sexuell läggning, annan könsidentitet eller annat könsuttryck. Bara en låg andel har inhämtat information från personer med olika religionsåskådningar eller trosuppfattningar, eller från personer med olika etniskt ursprung, även om det görs i högre grad av lokalpolisområdena än av kommunerna. De vanligaste motiven för anmälda hatbrott är främlingsfientliga och rasistiska hatbrott, följt av hatbrott mot religiösa grupper och hbtqi-relaterade hatbrott (Brå 2023g).

Ett exempel på enkätundersökning som genomförs av Brå och som kan brytas ner på lokal nivå är den nationella trygghetsundersökningen (NTU). I den nationella trygghetsundersökningen ställs frågor om utsatthet, otrygghet och förtroende för rättsväsendet. Resultaten visar många gånger på skillnader i svaren beroende på om respondenten är en kvinna eller man, eller beroende på ålder. År 2023 redovisas resultaten även utifrån vilken socioekonomisk områdestyp som respondenten bor i, för att öka kunskapen om platsens betydelse för exempelvis utsatthet, otrygghet eller oro för brott (Brå 2023f). Det publicerades 2023 dessutom ett metodstöd för bland annat tolkning av resultaten när underlagen från den nationella undersökningen bryts ner på lokal nivå (Brå 2023d).

2.6.2.2 Perspektivfrågorna behöver inkluderas tydligare i kartläggningsarbetet

Drygt 4 av 10 kommuner uppger att de tar hänsyn till ett barnrättsperspektiv i kartläggningen, och ungefär 3 av 10 av kommunerna svarar att de inkluderar ett jämställdhetsperspektiv eller ett åldersperspektiv. I fritext beskriver många kommuner att barn och unga är en särskild fokusgrupp för det brottsförebyggande arbetet, och hur just barnkonventionen har en tydlig påverkan på deras kartläggningsarbete. Ett exempel på hur det har kommit till uttryck är att kommunerna säkerställer att statistik som samlas in och analyseras är köns- och åldersuppdelad. Ungefär en tredjedel av lokalpolisområdena svarar att de i kartläggningen inkluderar ett barnrättsperspektiv eller ett åldersperspektiv, och knappt en fjärdedel inkluderar ett jämställdhetsperspektiv.

Barnkonventionen i det brottsförebyggande arbetet

Barnkonventionen ratificerades och trädde i kraft i Sverige 1990. Trettio år senare, 2020, blev den även svensk lag.

Att tillämpa ett barnrättsperspektiv i det brottsförebyggande arbetet innebär att hela verksamheten utgår från Barnkonventionen och dess artiklar, bland annat ska alla besluts- och arbetsprocesser vara barnrättsbaserade. Det betyder exempelvis att hela verksamheten ska

- säkerställa att strategier finns på plats för att säkra barnets rättigheter vid exempelvis åtgärder, rådgivning, beslutsfattande och annat arbete som rör barn
- säkerställa att varje barn kommer till tals och blir lyssnat till i alla delar av det brottsförebyggande arbetet som barnet berörs av
- genomföra barnkonsekvensanalyser av vidtagna åtgärder
- genomföra provningar av barnets bästa i fall där barn berörs, genomföra brottsförebyggande åtgärder som utöver att minska brottslighet samtidigt syftar till att skydda barns välfärd och liv, såsom att barn inte ska utsättas för någon form av våld, skada, vanvård eller övergrepp
- genomföra åtgärder som tar till vara barns alla andra rättigheter.

Brå uppmuntrar brottsförebyggande aktörer till att i sitt brottsförebyggande arbete systematiskt synliggöra och analysera vilka konsekvenser brottslighet och det förebyggande arbetet får för bland annat flickor och pojkar, respektive kvinnor och män, men även för andra målgrupper i samhället. Metodstödet Kartläggning och lägesbild i lokalt brottsförebyggande arbete är indelat i olika nivåer beroende på hur långt kommunen kommit i det brottsförebyggande arbetet (Brå 2021b). Att inkludera fler perspektiv är något man kan göra när man har det grundläggande kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet på plats. Det bedöms vara ett utvecklingsområde framöver, eftersom mer än en femtedel av kommunerna och nästan en tredjedel av lokalpolisområdena uppger att de i nuläget inte inkluderar någon perspektivfråga i kartläggningen. Ytterligare en stor andel, nästan en fjärdedel av respondenterna från kommunerna och lokalpolisområdena, svarar att man inte vet om något av perspektiven har uppmärksammats i kartläggningen.

2.6.2.3 Fler kunskapsfält kan inkluderas i kartläggningen

Arbetet med att ta fram en lokal kartläggning över brottsligheten kan även möjliggöra synergier mellan olika kunskapsfält, som exempelvis det brottsförebyggande och våldsförebyggande arbetet. Kunskap från aktörer inom det våldsförebyggande arbetet blir viktigt för beskrivningen av vilka

konsekvenser brottsligheten har, som exempelvis konsekvenser för kvinnors och flickors brottsutsatthet eller barns möjlighet att växa upp i trygghet. I metodstödet om kartläggning av tre våldstyper synliggörs hur brott som våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och prostitution och människohandel kan inkluderas i lokala lägesbilder, samt hur samverkan kan utvecklas mellan dem som arbetar inom de två områdena brottsförebyggande och våldsförebyggande arbete (Brå och Jämställdhetsmyndigheten 2022).

2.7 Mer om brottsförebyggande åtgärder

I det här avsnittet följer en beskrivning av de lokala aktörernas arbete med brottsförebyggande åtgärder, utifrån åtgärdernas inriktning samt vilka brottsproblem som framför allt stått i fokus för kommunernas och lokalpolisområdenas förebyggande insatser. Avsnittet avslutas med en kort beskrivning av kommuners brottsförebyggande arbete med barn och unga som målgrupp.

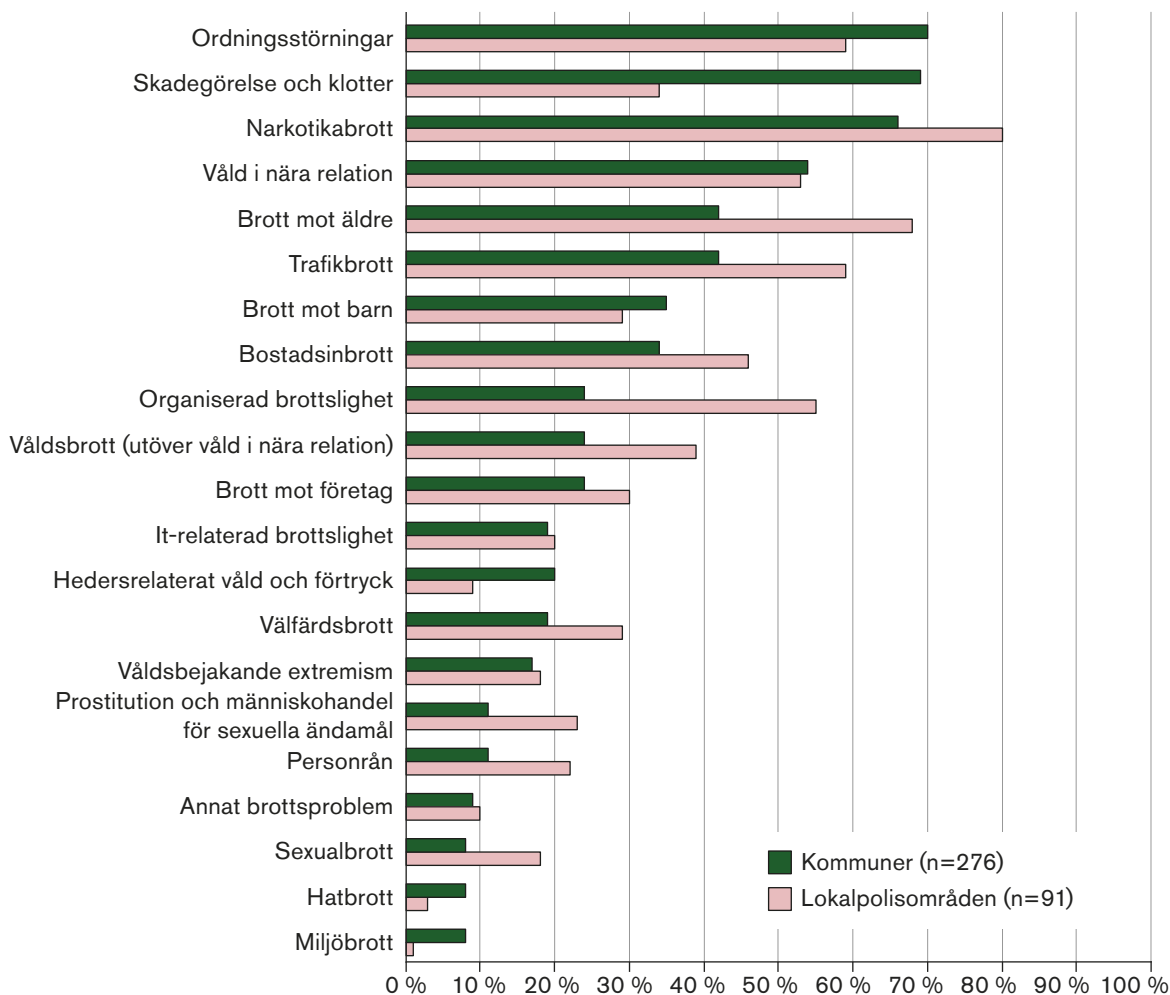

2.7.1 Betydligt fler kommuner genomför brottsförebyggande åtgärder än tidigare år

Även om långt ifrån alla kommuner och lokalpolisområden har en åtgärdsplan, eller för den delen en lokal lägesbild för det brottsförebyggande arbetet, uppger 96 procent av lokalpolisområdena och 93 procent av kommunerna att de genomfört brottsförebyggande åtgärder de senaste 12 månaderna (utifrån när enkäten besvarades våren 2023). På relativt kort tid har det skett en stor ökning bland kommuner som genomför åtgärder för att förebygga brott. Bara från föregående år har det ökat med 7 procentenheter, men framför allt har det skett en ökning från 2018 och 2019 då drygt hälften av kommunerna uppgav att de genomfört brottsförebyggande åtgärder (Brå 2022a).

De som svarat att de genomfört brottsförebyggande åtgärder under de senaste 12 månaderna har fått en följdfråga om vilka brottstyper som kommunen respektive lokalpolisområdet har riktat åtgärder mot. Det redovisas i figur 10.

FIGUR 10. Olika brottstyper som kommuner respektive lokalpolisområden riktat brottsförebyggande åtgärder mot de senaste 12 månaderna.

Resultaten visar att störst andel kommuner vidtar brottsförebyggande åtgärder i syfte att förebygga ordningsstörningar, skadegörelse och klotter samt narkotikabrott, vilket är i linje med föregående år.

Lokalpolisområdena har haft fokus på att förebygga narkotikabrott följt av brott mot äldre, trafikbrott och ordningsstörningar. Det har skett en minskning på 10 procentenheter från föregående enkätundersökning av andelen lokalpolisområden som riktat brottsförebyggande insatser mot narkotikabrott. Även andelen som genomfört åtgärder riktade mot ordningsstörningar och trafikbrott har minskat från föregående år, medan åtgärder mot brott mot äldre har ökat. En stor ökning har skett av andelen lokalpolisområden som i årets undersökning svarar att de arbetat mot våld i nära relation, något som fler än hälften av lokalpolisområdena uppger i år jämfört med en tredjedel som uppgav det i föregående enkätundersökning.

I enkäten skriver en kommun:

Vi saknar kunskap om hur man kartlägger en större bredd av brottstyper, t.ex. våld i nära relation. Våra kartläggningar begränsas ofta till mer "synlig" brottslighet såsom trafikbrott och stöldbrott.

Flera av de brottstyper som prioriteras i lägre utsträckning i samband med brottsförebyggande åtgärder på lokal nivå, har hög prioritet av nationella myndigheter – som exempelvis åtgärder riktade mot hedersrelaterat våld och förtryck och välfärdsbrott. Det beskrivs närmare i kapitel 4 Nationellt brottsförebyggande arbete.

Polismyndigheten haft flera särskilda händelser som lett till en omlokalisering av resurser för att bekämpa den grova brottsligheten. Det här uppges ha lett till negativa effekter för de lokalpolisområden som bistått med resurser, bland annat genom att brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder har fått prioriteras ner (Riksrevisionen 2023). Att arbeta förebyggande mot organiserad brottslighet har inte förändrats sedan föregående enkätundersökning, utan precis som då genomför drygt hälften av lokalpolisområdena åtgärder mot det. Av förklarliga skäl skiljer det sig åt mellan polisregionerna, där nästan alla lokalpolisområden i region Stockholm arbetar med åtgärder för att förebygga organiserad brottslighet, till skillnad från vart fjärde lokalpolisområde i region Nord. Efter polisregion Stockholm är det region Öst som i högst grad har åtgärder mot organiserad brottslighet, något som två tredjedelar av lokalpolisområdena där uppger.

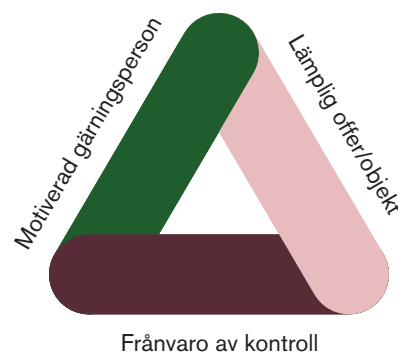
Knappt en fjärdedel av kommunerna uppger att de genomför förebyggande åtgärder mot organiserad brottslighet, vilket är något högre än föregående år när knappt en femtedel uppgav det. Även här skiljer det sig, inte helt oväntat åt mellan kommungrupperna. Hälften av kommunerna i storstadsområdena (A) har riktat brottsförebyggande åtgärder mot organiserad brottslighet, till skillnad från knappt var fjärde kommun i och kring större städer (B) och inte ens var tionde kommun i och kring mindre städer, tätorter och på landsbygden (C).

En vanlig indelning av brottsförebyggande åtgärder är i social och situationell prevention, där den sociala preventionen tar sikte på människors benägenhet att begå brott och den situationella på tillfällena att begå brott. I polisens brottsförebyggande strategi definieras att myndighetens brottsförebyggande arbete ska fokusera på situationell brottsprevention och utgå från brottstriangeln (Polismyndigheten 2022c).

Brottstriangeln

Brottstriangeln, som utgår från rutinaktivitetsteorin, beskriver tre förutsättningar som påverkar om brott kan komma att begås: motiverad gärningsperson, lämpligt offer och avsaknad av kontroll.

Ett brottsförebyggande arbete innebär att förändra en eller flera av de tre sidorna i triangeln för att på så sätt förebygga att brott sker. Brottsförebyggande åtgärder kan vara av social karaktär, exempelvis att minska en gärningspersons motivation att begå brott. Men de kan också inriktas på att förändra de situationer som genererar brott, till exempel genom åtgärder som skyddar brottsobjektet eller förändrar platsen så att det blir mindre attraktivt att begå brott där.

Även om de specifika brottsproblemen som prioriterats under de senaste åren varit ungefär desamma, tycks syftet med åtgärderna ha förändrats något över tid. När Brå började följa sambandet mellan vilka åtgärder som används och det avsedda syftet med dem svarade högst andel bland kommunerna att åtgärderna syftade till att minska gärningspersoners brottsbenägenhet och till att stärka formell och informell kontroll. Både lokalpolisområdena och kommunerna fokuserar nu främst på åtgärder för att försvåra genomförandet av brott, men allt fler har också breddat sitt fokus för det brottsförebyggande arbetet från föregående mätning.

2.7.2 SIG och SSPF – samverkansformer kring barn och unga i riskzoner

I enkäterna beskriver många kommuner och lokalpolisområden hur deras fokus på barn och unga som en prioriterad målgrupp för det brottsförebyggande arbetet ser ut. Flera kommuner beskriver att de genomfört insatser som har haft fokus på trygghet, som trygghetsmätningar bland barn och unga, trygghetsvandringar med barn och unga och fokus på att skolan ska upplevas som en trygg plats att vara på. I enkäten frågade Brå även specifikt om kommunerna arbetar utifrån samverkansformerna SIG (Sociala insatsgrupper) och SSPF (Skola, socialtjänst, polis, fritid).

SSPF och SIG är båda samverkansformer för att förebygga att barn och unga begår brott. SSPF utvecklades för att upptäcka ungdomar med risk att begå brott eller med en begynnande kriminalitet, och bygger på en dansk modell förkortad SSP (DKR 2012; VIVE 2019). Här samverkar skola, socialtjänst, polis och fritidssektor. SIG utvecklades för att stötta unga med hög risk för att begå brott att lämna en kriminell livsstil. Här samverkar i grunden socialtjänst, polis och skola. Metodstöd för båda samverkansformerna finns bland annat på Brås webbplats (Brå m.fl. 2022a, 2022b; Andershed & Sollerman 2022).

I enkäten uppger 1 av 5 av kommunerna att de har sociala insatsgrupper (SIG) för unga mellan 12 och 18 år, och drygt 2 av 5 av lokalpolisområdena uppger att de ingår i en eller flera sociala insatsgrupper. Det är i första hand lokalpolisområden i polisregionerna Bergslagen, Mitt, Stockholm och Syd som uppger att de ingår i sociala insatsgrupper för barn mellan 12 och 18 år. För kommunerna är fördelningen också olika utifrån kommungrupp, där det framför allt bedrivs sociala insatsgrupper för barn 12–18 år i kommuner i storstadsområdena (A) jämförelsevis med kommuner i och kring större städer (B) och kommuner i och kring mindre städer, tätorter och på landsbygden (C).

Att bedriva samverkansformen SSPF är vanligare än SIG, något som nästan 6 av 10 kommuner och 8 av 10 lokalpolisområden gör. Andelen kommuner som bedriver SSPF har ökat sedan 2021 när frågan senast ställdes. Främst kommuner inom kommungrupp B och C bedriver ett SSPF-arbete. Fördelningen i polisregionerna är relativt jämn, med högst andel lokalpolisområden i polisregion Mitt där nästan 9 av 10 uppger att man ingår i samverkansformen SSPF. En större andel lokalpolisområden än kommuner uppger att de bedriver båda formerna SIG och SSPF, vilket kan förklaras av att polisen kan ingå i dessa samverkansformer i en eller ett fåtal av flera kommuner inom det egna lokalpolisområdet.

Utöver svaren i enkätundersökningen under våren 2023 var det under hösten 2023 också många kommuner som beviljades ekonomiskt stöd från Brå för att påbörja ett arbete med SSPF, och Brå erbjöd även operativt stöd till vissa av dessa projekt. Mer om vilka som beviljades ekonomiskt stöd finns att läsa i bilaga 4.

Flera nationella aktörer är involverade i att både ge stöd och ta fram kunskap kring SIG och SSPF. Just nu pågår dessutom ett intensivt reformarbete av socialtjänstlagen och en utredning av skolans roll i det brottsförebyggande arbetet, vilket beskrivs i kapitel 4. Om både socialtjänsten och skolan får ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete kommer det naturligtvis att kunna påverka både organiseringen och innehållet för samverkansformerna SIG och SSPF, men det kommer även att påverka de aktörer som ger stöd på lokal nivå i utveckling och implementering av samverkansformerna.

Ale kommun växlar upp det brottsförebyggande arbetet

Den nya lagen om kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete har trätt i kraft. Lagen innebär både utmaningar och möjligheter, och ställer större krav på kommunernas brottsförebyggande arbete. I Ale kommun pågår nu arbetet med att bredda det brottsförebyggande arbetet. Brå har pratat med några nyckelpersoner i kommunen om hur deras arbete ser ut med nya lagstiftningen på plats.

John Dagerås är brotts- och drogförebyggare i Ale kommun

Han har en heltidstjänst som brotts- och drogförebyggare och använder 50 procent av sin tjänst för brottsförebyggande arbete.

– I Ale kommun har vi fördelen att vi har många anställda som är mycket motiverade när det gäller det brottsförebyggande arbetet och det finns en stark vilja att samarbeta. Det är en bra grund att bygga vidare på, säger John Dagerås.

Trots att Ale kommun är relativt liten, finns här en SIG-koordinator och en SSPF-samordnare. De samverkar med kommunpolis, det lokala brottsförebyggande rådet, näringsliv, föreningsliv och kommunala instanser.

Vilka möjligheter medför lagen?

– Det är väldigt positivt att ha en lag att luta sig mot. Och det är bra att vi genom det extra stödet får möjlighet att testa insatser som vi inte skulle haft råd med, liksom att kunna ta in extern hjälp.

För att få in underlag för lägesbild och åtgärdsplan genomför Ale kommun just nu en mer omfattande medborgardialog än tidigare. Utöver att stå i Resecentrum och fånga in förbipasserande, har enkäter skickats till kommunens tre högstadieskolor och till samtliga 2 800 anställda i kommunen. De anställda har fått svara på enkäten som en arbetsuppgift, berättar John Dagerås.

– Vi vet att unga och gamla upplever olika platser och händelser som trygga och otrygga. Vi satsar på att fånga en mer representativ bild av utsatthet och otrygghet genom de här utskicken. Vi kommer också att stå i resecentrum på olika tider på dygnet, så vi kan fånga olika grupper, säger han.

Vilka utmaningar ser ni i Ale kommun?

– Att hålla i och hålla ut. Att jobba långsiktigt och systematiskt. Det är nödvändigt för resultat på lång sikt, säger John Dagerås.

Har ni använt er av Brås stödfunktioner?

– Vi gör en kartläggning och har valt ut ett par områden för fördjupad kartläggning. I det arbetet har vi god användning för Brås skrift.

Olika typer av samverkan

Maria Reinholdsson är kommunchef

Vi frågade henne vilka förändringar kommunen gjort, eller planerar att göra, för att möta kraven i den nya lagstiftningen.

– Ale kommun började granska sina förutsättningar redan när lagförslaget publicerades och har haft ett arbete i enlighet med intentionerna. Det som behövs nu är en breddad kartläggning/nulägesbeskrivning med tillkommande analys och handlingsplan. Ales arbete har de senaste tre åren varit brett med organiserat SSPF, SIG, lokalt brottsförebyggande råd och TSI, där kommunen i form av utbildningsförvaltningen, socialtjänst, kultur- och fritidsförvaltningen samt samhällsbyggnadsförvaltningen samverkar med polis, näringsliv och allmänhet i olika former, säger hon.

Vilka framgångsfaktorer ser du att ni har i Ale för ett bra brottsförebyggande arbete?

– Kommunens storlek innebär god lokalkännedom då det är en lagom liten kommun samtidigt som det finns resurser som en mindre kommun har svårare att avsätta.

Vi har engagerade medarbetare både på strategisk och operativ nivå samt förtroendevalda, invånare och näringsliv som verkligen har hjärtat i sin kommun, säger Maria Reinholdsson.

Fokus på förebyggande arbete

Mikael Berglund är kommunstyrelsens ordförande

Vi frågade honom vilken roll han har i det brottsförebyggande arbetet i kommunen.

– Kommunstyrelsen fattar besluten som organisationen sen har att genomföra. Framöver kommer lagen att påverka våra frågeställningar till organisationen, så att vi kan säkerställa att lagkraven uppfylls och att vi får en återkoppling på det, säger Mikael Berglund.

Mikael berättar också att kommunen redan har ett bra förebyggande arbete och att han, oppositionsrådet och kommunchefen har regelbundna möten med polisen för att säkerställa att kommun och polis är uppdaterade och samspelta.

Vad är viktigt att prioritera i Ale kommun nu när den nya lagen har kommit?

– Lagen sätter fingret på något vi redan gjort, det vill säga lägga fokus på det förebyggande arbetet. Lagstiftarens intention, som jag uppfattar den, är att vi inte bara ska dokumentera vad vi vet utan att vi ska göra saker, prova nya grepp och det är ett arbetssätt vi redan har och kommer fortsätta med i Ale, säger han.

– En utmaning är finansieringen och vem som ska stå för kostnaderna. Vi har en god samverkan med regionen och skulle gärna fortsätta med bland annat sociala investeringar. Vi skulle behöva hitta sätt för samfinansiering när vi jobbar vidare, säger Mikael Berglund.

Kommuner mot brott

I juli 2023 trädde en ny lag som reglerar kommuners ansvar för det brottsförebyggande arbetet i kraft. Förhoppningen med den nya lagen är att kommunerna mer effektivt och träffsäkert ska minska brottsligheten genom ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete.

[Läs mer om den nya lagen: bra.se/forebygga-brott/kommuner-mot-brott](https://bra.se/forebygga-brott/kommuner-mot-brott)

Ordlista

- SIG – sociala insatsgrupper
- SSPF – skola, socialtjänst, polis och fritid
- TSI – tidigt samordnade insatser

3 Regionalt brottsförebyggande arbete

Resultaten i korthet

- ➔ Det har tillsatts fler regionala samordnare nu vid både länsstyrelserna och polisregionerna. Det tyder på en mobilisering för stöd till arbetet i kommunerna och lokalpolisområdena för implementeringen av lagen (2023:196) och polisens brottsförebyggande strategi. Dessvärre uppger endast 13 av 21 länsstyrelser att det finns motsvarande 1 heltidstjänst eller mer avsatt för arbetet med den brottsförebyggande samordningen, vilket är den lägsta noteringen sedan Brå började följa de uppgifterna.
- ➔ Många kommuner får stöd från länsstyrelserna i arbetet med att ta fram lokala lägesbilder, bland annat i hur kommunerna kan inkludera ett jämställdhets- och barnrättsperspektiv.
- ➔ Lagen (2023:196) har inneburit en dörröppnare för flera länsstyrelser för att nå ut med stöd i brottsförebyggande arbete till kommunerna.
- ➔ Polisregionerna har stort fokus på implementeringen av polisens brottsförebyggande strategi, och stöd för att underlätta i det kunskapsbaserade arbetet med att implementera strategin finns att få vid brottsförebyggande arbete på lokal nivå.
- ➔ Samordnarna vid polisregionerna lyfter utmaningar för det långsiktiga brottsförebyggande arbetet eftersom Polismyndigheten prioriterar om resurserna till åtgärder mot den grova organiserade brottsligheten.
- ➔ Det regionala brottsförebyggande arbetet har inneburit arbete genom nya samarbeten, exempelvis kring föräldraskapsstöd och arbetslivskriminalitet.

Det här kapitlet utgår ifrån det regionala brottsförebyggande arbetet och stödet till lokal nivå från landets 21 länsstyrelser och 7 polisregioner. Det kommer belysa det regionala arbetet med fokus på stöd utifrån kunskapsbaserat och problemorienterat brottsförebyggande arbete, lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete och polisens brottsförebyggande strategi (Polismyndigheten 2022c). Både lagen och strategin är, precis som för aktörerna på lokal nivå, viktiga för att föra det regionala brottsförebyggande arbetet framåt. Avsikten med kapitlet är att ge en bild av, och bedöma nuläget för det regionala stödet i brottsförebyggande arbete, samt att synliggöra utvecklingsbehoven framöver.

3.1 Hur har arbetet undersökts?

Underlagen till kapitlet bygger huvudsakligen på två webbenkäter som besvarats av de brottsförebyggande samordnarna på länsstyrelserna och på polisregionerna. En samordnare per länsstyrelse respektive polisregion har besvarat enkäten men inhämtat information från sina kollegor i de fall som det finns flera samordnare i samma organisation.⁶ Årets regionala enkäter skickades ut och besvarades av samtliga 7 polisregioner samt av 20 av de 21 länsstyrelserna, eftersom en

⁶ Under 2023 har 10 länsstyrelser haft en regional brottsförebyggande samordnare, 7 länsstyrelser har 2 personer i den rollen och de 3 storstadslänen har 3 brottsförebyggande samordnare vardera. 4 av polisregionerna har en brottsförebyggande samordnare medan 3 polisregioner har 2 personer på den här tjänsten.

länsstyrelse under insamlingsperioden saknade regional samordnare för brottsförebyggande frågor. De regionala enkäterna besvarades under september 2023, vilket är några månader senare än de lokala enkäterna som besvarades under våren 2023.

Enkäterna till de regionala samordnarna innehåller både frågor med fasta svarsalternativ samt flertalet frågor med möjlighet att svara i fritext. Det gör att underlagen till kapitlet till stor del bygger på det samordnarna själva valt att lyfta fram som exempel för det regionala arbetet och resultaten gör därmed inte anspråk på att beskriva länsstyrelsernas och polisregionernas brottsförebyggande arbete i sin helhet.

Resultat från de lokala enkäterna har också vävts in i kapitlet utifrån hur de kommunala samordnarna och kommunpoliserna besvarat att de fått stöd eller uttryckt behov av stöd från exempelvis de regionala aktörerna, samt utifrån hur utvecklingen sett ut för det kunskapsbaserade arbetet på lokal nivå. Ytterligare ett underlag för kapitlet är länsstyrelsernas delredovisning från hösten 2023 av regeringsuppdraget att utveckla ett samordnat, behovsanpassat och praktiktäna stöd till kommunerna (Länsstyrelserna 2023).

Läs mer om dataunderlag och material i bilaga 1.

3.2 Länsstyrelsernas brottsförebyggande arbete

Länsstyrelserna har i uppdrag att ge stöd i lokalt och regionalt brottsförebyggande arbete som utgår från de regeringsuppdrag som länsstyrelserna fått 2017 och 2023.

Det första uppdraget från 2017 innebär att länsstyrelserna ska ansvara för regional samordning av det brottsförebyggande arbetet (SFS 2016:1258).

Uppdraget om regional samordning av brottsförebyggande arbete omfattar att Länsstyrelsen ska

- stödja utvecklingen av ett kunskaps- och problembaserat lokalt och regionalt brottsförebyggande arbete
- bidra till att samarbeten och erfarenhetsutbyten utvecklas mellan berörda aktörer på lokal och regional nivå, för att förebygga brott
- stödja kompetensutveckling och gemensamma tvärsektoriella utbildningsinsatser inom det brottsförebyggande området
- stödja och initiera kommunöverskridande brottsförebyggande åtgärder.

Länsstyrelserna är 21 fristående myndigheter men för att effektivisera och systematisera det brottsförebyggande arbetet har det byggts upp en struktur mellan samtliga länsstyrelser för både intern och extern samverkan, i likhet med hur länsstyrelserna samordnar andra uppdrag. Exempel på den här organiseringen är att de har en nationell samordnare för brottsförebyggande frågor, som bland annat representerar samtliga länsstyrelser i olika nationella sammanhang, arbetsutskott för strategiska frågor, geografiska grupper för förbättrad samverkan internt och arbetsgrupper för specifika sakfrågor (Länsstyrelserna 2023).

I februari 2023 fick länsstyrelserna ytterligare ett uppdrag, i enlighet med uppdraget att ansvara för regional samordning av det brottsförebyggande arbetet. Länsstyrelserna ska i samarbete med Brå utveckla ett samordnat, behovsanpassat och praktisknära stöd till kommunerna (Regeringsbeslut Ju2023/00475). Uppdraget syftar till att stötta kommunerna i arbetet med att implementera lagen (2023:196) samt stärka det lokala brottsförebyggande arbetet generellt. Behovet av uppdraget signalerades både i bland annat föregående årsrapporter från Brå samt i förarbetena till lagen.

Uppdraget till länsstyrelserna att utveckla ett samordnat, behovsanpassat och praktisknära stöd till kommunerna omfattar bland annat

- målgruppsanpassad utbildning och förmedling av kunskap
- handledning och annan rådgivning
- stöd i tillämpningen av metodstöd och fördjupat stöd vid särskilda utmaningar.

3.2.1 Färre länsstyrelser som har minst en heltidstjänst för den regionala samordningen

Rollen som regionala samordnare är väl etablerade eftersom länsstyrelserna nu har haft uppdraget i över 7 år. I föregående rapport uppmärksammades att länsstyrelsernas samordnare totalt sett fått mindre tid att arbeta med brottsförebyggande frågor än tidigare år (Brå 2023b). I och med att de fått ett nytt uppdrag under 2023 att utveckla ett samordnat, behovsanpassat och praktisknära stöd till kommunerna är just frågan om arbetstid av särskilt intresse.

År 2022 hade 43 procent av samordnarna en heltidstjänst för det brottsförebyggande arbetet, och vid enkätinsamlingen 2023 har en ökning skett till 61 procent. Under 2023 har också fler Länsstyrelser gått från 1 till 2 brottsförebyggande samordnare. Vid enkätinsamlingen 2023 fanns sammanlagt 33 samordnare för brottsförebyggande arbete på länsstyrelserna, vilket är den största personaltillgången sedan uppdragen startade 2017. Att det finns fler samordnare nu, och att fler arbetar heltid nu än tidigare är positivt, men endast 13 av 21 länsstyrelser har motsvarande en heltidstjänst eller mer avsatt tid för samordningen av det brottsförebyggande arbetet, vilket är den lägsta noteringen sedan Brå började följa länsstyrelsernas personella förutsättningar 2018.

Sammantaget visar det att vissa länsstyrelser har fått mer resurser, både vad det gäller antalet samordnare och arbetstiden för de brottsförebyggande uppdragen, medan andra länsstyrelser har fått minskade personella resurser till uppdragen. Det gäller särskilt för de länsstyrelser med en samordnare för det brottsförebyggande uppdraget som gått från en heltidstjänst tidigare år till att jobba deltid med brottsförebyggande frågor. Av länsstyrelsernas samordnare som inte jobbar heltid med brottsförebyggande frågor svarar de att de framför allt arbetar med våldsbejakande extremism, social hållbarhet och ANDTS (alkohol, narkotika, droger, tobak och spel).

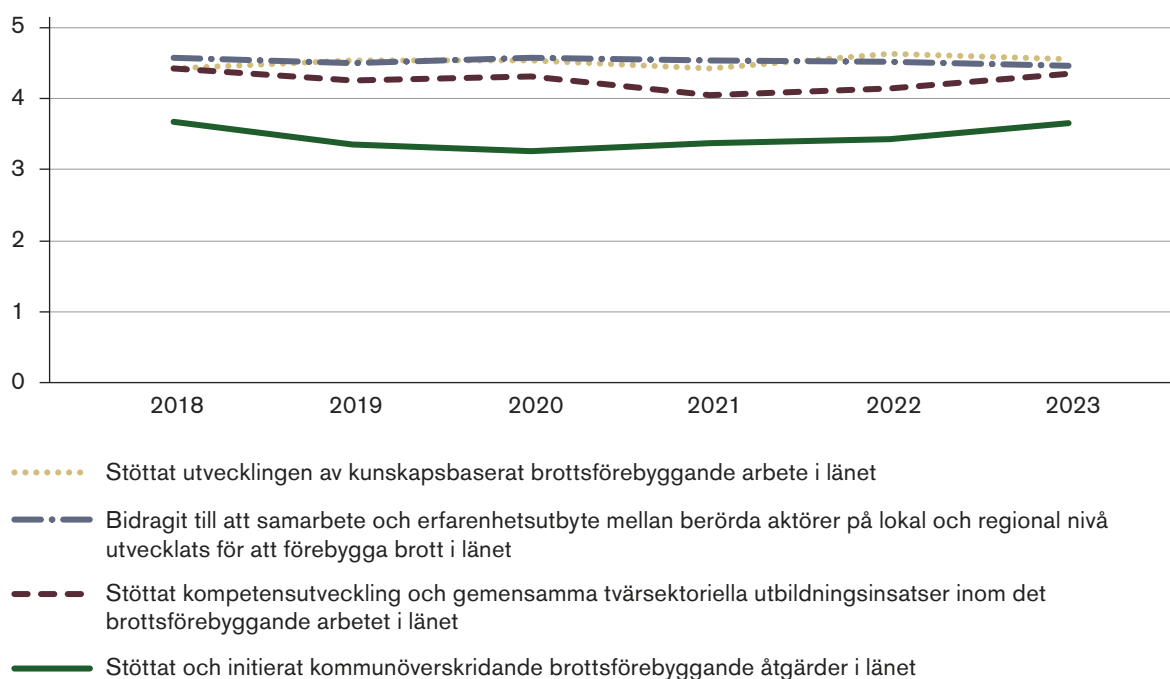
En annan faktor är hur mycket tid respektive Länsstyrelse har för brottsförebyggande arbete i relation till hur många kommuner som finns inom länet. Exempelvis uppger Länsstyrelsen Gotland att de har personella resurser motsvarande 125 procent och de har en kommun i länet, jämfört med Länsstyrelsen i Västra Götaland som har 225 procent avsatt arbetstid och 49 kommuner, vilket blir cirka 5 procent per kommun i länet.

3.2.2 Samordnarnas skattning av stödet ligger i linje med tidigare år

Brå har följt länsstyrelsernas brottsförebyggande arbete sedan 2018, där respektive länsstyrelse har skattat i vilken utsträckning de stöttat det brottsförebyggande arbetet i länet i enlighet med uppdraget från 2017. Det redovisas i figur 11 uppdelade på de fyra delmomenten i uppdraget.

FIGUR 11. Medelvärde av länsstyrelsernas egen bedömning av i vilken utsträckning de har stöttat det brottsförebyggande arbetet i länet för åren 2018–2023 (5 = I mycket stor utsträckning, 1 = Inte alls).

Resultaten visar att länsstyrelsernas självskattning av de fyra delmomenten har legat relativt stabilt under hela mätperioden. Eftersom det här är en självskattning kan uppdraget tolkas olika av respektive länsstyrelse i form av innehåll och hur det ska genomföras. Det gör att alla kommuner inte kan vänta sig samma utbud av stöd från alla länsstyrelser.

Länsstyrelserna skattar att de i stor eller mycket stor utsträckning har stöttat utvecklingen av ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete i länet, bidragit till att samarbete och erfarenhetsutbyte utvecklats, samt stöttat med kompetensutveckling och gemensamma tvärsektoriella utbildningsinsatser. Att erbjuda stöd för kompetensutveckling kan vara särskilt viktigt för de kommunala samordnarna som uppger i den lokala enkäten att de inte har utbildning i brottsförebyggande arbete, vilket 2023 var 35 procent av respondenterna.

Den fjärde delen av uppdraget är att stödja och initiera kommunöverskridande brottsförebyggande åtgärder, och den skattar samordnarna att de i lägst utsträckning ger stöd inom. Så har det sett ut under hela mätperioden. Mellan 2022 och 2023 har det skett en minskning av andelen kommuner som vänder sig till annan kommun, samt lokalpolisområden som vänder sig till ett annat lokalpolisområde för stöd i det brottsförebyggande arbetet. Här kan länsstyrelserna ha en viktig samordnande roll för att vända den utvecklingen och stärka det lokala samverkansarbetet.

På följdfrågor om hur man arbetat utifrån uppdragets fyra delmoment svarar samtliga länsstyrelser att de under de senaste 12 månaderna har spridit kunskap om brottsförebyggande arbete och nästan alla svarar att man arrangerat evenemang om brottsförebyggande arbete samt utbildat om kunskapsbaserat arbete och om lagen (2023:196). Merparten svarar även att man handlett kommunerna i deras brottsförebyggande arbete samt utvecklat kunskapsbaserade metoder, åtgärder eller arbetssätt.

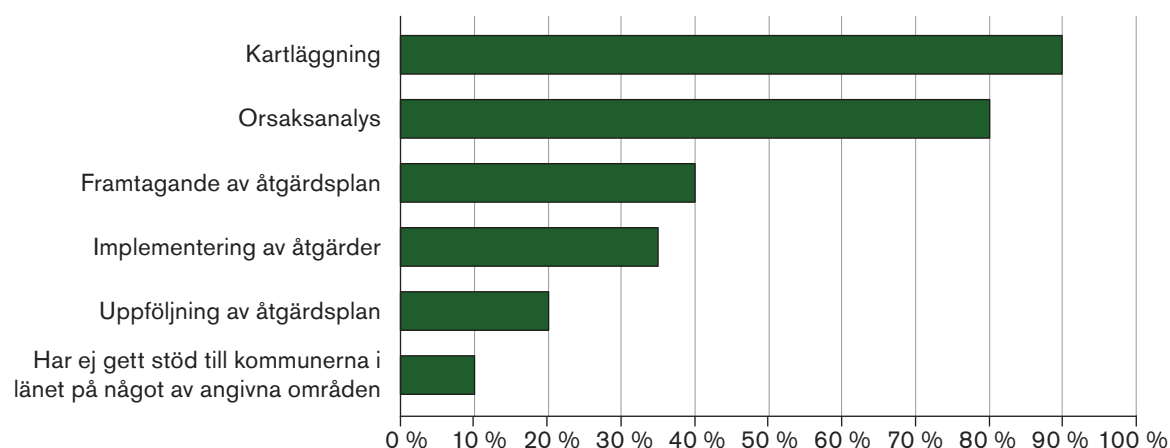
Många kommuner lyfter i de lokala enkäterna behov av stöd i form av kompetens- och kunskapshöjande insatser. Flera länsstyrelser uppger att de planerar för att genomföra målgruppsanpassade utbildningar och stöd i specifika brottsförebyggande metoder. Flera länsstyrelser beskriver också i enkätsvaren att de ser behov av att framöver utveckla sin egen samverkan med externa aktörer, för att myndigheten i sin tur ska kunna ge ett bättre stöd till kommunerna i deras lokala samverkansarbete. Exempelvis beskriver en länsstyrelse vikten av samverkan med forskare och akademien för att skapa nya förutsättningar för att generera och ta del av kunskap.

3.2.3 Stödet i kunskapsbaserat arbete behöver öka

I kapitlet om lokalt brottsförebyggande arbete presenteras den lägsta noteringen på flera år av andelen kommuner som gjort en kartläggning och orsaksanalys, som också är grundläggande delar i det kunskapsbaserade arbetssättet. År 2023 svarade knappt 6 av 10 kommuner att de fått stöd från Länsstyrelsen i att utveckla det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet. Andelen kommuner som uppger att de fått det stödet från Länsstyrelsen har succesivt minskat sedan 2019. Det stöd som erbjuds till kommunerna av länsstyrelserna, men även av Brå, i kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete behöver alltså förstärkas framöver. Det är viktigt att säkerställa att resurserna prioriteras till de kommuner som har störst utmaningar i att implementera lagen (2023:196).

I figur 12 redovisas inom vilka delar av det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet som länsstyrelserna uppger att de gett stöd till kommunerna. Det är första gången som den här frågan ställts med fasta svarsalternativ till länsstyrelserna, vilket gör att en sammanställning av utvecklingen över tid inte är möjlig än.

FIGUR 12. Andel länsstyrelser som har gett stöd till kommuner i länet i det brottsförebyggande arbetet under de senaste 12 månaderna, uppdelat på olika stödområden (N=20).

En stor majoritet av länsstyrelserna uppger att de gett stöd till kommuner i arbetet med kartläggning och orsaksanalys, momenten som tillsammans ger en lokal lägesbild. En mindre andel uppger att de har gett stöd i att ta fram en åtgärdsplan och i att följa upp åtgärdsplanen. Av länsstyrelserna uppger 2 stycken, Blekinge och Södermanland, att de har gett stöd i samtliga 5 moment som presenteras i figur 12. En länsstyrelse uppger att det stöd som gäller åtgärdsplan och uppföljning ännu inte har efterfrågats av länets kommuner.

I fritext har länsstyrelserna beskrivit hur de rent praktiskt gett stöd i kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete på lokal nivå. Flera länsstyrelser lyfter aktiviteter som regelbundna nätverksträffar som samlar alla länets kommuner där kunskapsbaserat arbete har diskuterats. Vissa länsstyrelser har hållit workshoppar och utbildningar med bland annat politiker och beslutsfattare om lagen (2023:196) och om kunskapsbaserat arbete. En del samordnare beskriver att de har enskilda avstämningar med varje kommun. En samordnare har bistått kommunerna med underlag till de lokala lägesbilderna genom sammanställning av statistik till varje kommun från exempelvis Brås brottsstatistik eller Kolada (SKR:s statistikdatabas).

Inför 2024 planerar flera länsstyrelser insatser kopplade till att ge stöd i framtagandet av kartläggning, orsaksanalys, åtgärdsplan och uppföljning samt att ge stöd i uppbyggnad av brottsförebyggande råd och framtagandet av styrdokument. Många kommuner har i samband med den nya lagens ikraftträdande signalerat att de vill ha fler mallar som stöd för genomförandet av exempelvis kartläggningen. Utifrån det behovet bildade Länsstyrelserna en arbetsgrupp under 2023 för att ta fram en mall för lägesbilder som riktar sig till kommuner med små resurser för det brottsförebyggande arbetet (Länsstyrelserna 2023).

I den lokala enkäten framgår att många kommunala samordnare har jobbat relativt kort tid med brottsförebyggande frågor i kommunen. Ett sätt att säkerställa att ny personal i kommunerna på ett bra sätt kan komma in i arbetet beskrivs av Länsstyrelsen i Skåne. Där har länsstyrelsen erbjudit alla nya lokala samordnare i länet en introduktion som bland annat innefattat information om kunskapsbaserat arbete, lagen (2023:196) och länsstyrelsernas brottsförebyggande uppdrag.

3.2.4 Många ger stöd för att inkludera perspektivfrågor i lägesbildsarbetet

Av de kommuner som gjort en kartläggning av den lokala brottsligheten (60 procent) svarar många att den inte inkluderar ett jämställdhets-, barnrätts- eller åldersperspektiv, eller att respondenten inte vet om kartläggningen inkluderar dessa perspektiv. Att kartläggningen belyser den lokala brottsligheten utifrån olika perspektiv är viktigt för att kunna synliggöra och analysera vilka konsekvenser brottsligheten och det förebyggande arbetet får för exempelvis kvinnor och män, barn, unga och äldre. Kommunerna kan behöva stöd från länsstyrelserna i kartlägnings- och analysarbetet så att flera perspektivfrågor inkluderas i den lokala lägesbilden.

Flera länsstyrelser beskriver att kollegor från andra kunskapsfält är med och stöttar de lokala aktörerna genom föreläsningar och genom kunskapsunderlag som bland annat bidrar till arbetena med lägesbilder. Inom ramen för det regionala brottsförebyggande arbetet bedrivs en bred intern samverkan inom länsstyrelserna med kollegor som exempelvis arbetar med ANDTS (alkohol, narkotika, doping, tobak och spel), mäns våld mot kvinnor, social hållbarhet och folkhälsa. Ungefär hälften uppger att de samverkar med kollegor inom barnrätt, föräldraskapsstöd och jämställdhet.

Ett exempel på sådant arbete lyfts från Länsstyrelsen i Värmland. Där har samordnaren för brottsförebyggande arbete tillsammans med kollegor inom länsstyrelsen som arbetar med uppdrag kopplat till mäns våld mot kvinnor medverkat på nätverksträffar med kommuner och kommunpolis för att stödja de lokala aktörernas lägesbildsarbete med både kvantitativa och kvalitativa underlag.

Länsstyrelsen i Uppsala län ger också exempel på sådant arbete utifrån samverkan med polisen. Där de haft ett extra stort fokus på maskulinitet som riskfaktor för att brott ska ske. Kriminologer från Polismyndigheten har varit med Länsstyrelsen och genomfört kunskapshöjande insatser riktade till kommunala samordnare och till socialtjänsten kring hur statistik kan delas upp utifrån kön, och hur orsakerna till resultaten kan analyseras.

Ett exempel på stöd till kartläggningsarbetet lokalt ur både jämställdhets- och barnrättsperspektiv lyfts av Länsstyrelsen i Kalmar län som under 2023 tagit fram kommunblad för varje kommun om barn och ungas uppväxtvillkor. I kommunbladen sammanställs olika indikatorer genom könsuppdelad statistik, som bland annat är kopplade till brottsförebyggande frågor. Länsstyrelsen i Kalmar län har aktivt arbetat med att sprida kommunbladen i länets kommuner och uppmuntrat att använda dem som underlag till den brottsförebyggande lägesbilden.

3.2.5 Utmaningar lokalt ställer höga krav på länsstyrelserna

Länsstyrelserna signalerar att det nya regeringsuppdraget från våren 2023 ställer höga krav på dem som stödjande aktör (Regeringsbeslut Ju2023/00475). Uppdraget förutsätter att samordnarna har både kunskap och erfarenhet med avseende på brottsförebyggande arbete kring organisering, ledning och styrning, kartläggning, analys, prioriteringar, val av insatser, implementering samt uppföljning och utvärdering (Länsstyrelserna 2023). Länsstyrelserna signalerar också i enkätsvaren att det även är en utmaning att ge stöd utifrån den resursbrist som finns hos många kommuner, både vad det gäller ekonomi och arbetstid. Det påverkar deras kapacitet att ta emot stöd från exempelvis Länsstyrelsen.

En annan utmaning i att stötta kommunerna i implementering av lagen (2023:196), i enlighet med det nya regeringsuppdraget, är att länsstyrelsernas resurser prioriteras till annat. Det handlar särskilt om en förväntan på att de regionala samordnarna ska delta i fler sammanhang nu än tidigare, exempelvis inom avhoppbarverksamhet, SSPF (Samverkan Skola Polis Fritid) och BOB (samverkan om barn och unga i organiserad brottslighet) (Polismyndigheten m.fl. 2023).

3.2.6 Lagen öppnar dörrar för att ge stöd till lokala aktörer

De regionala samordnarna beskriver att även om det finns utmaningar i att ge stöd till lokala aktörer har lagen (2023:196) varit en dörröppnare för kontakt mellan den regionala och lokala nivån. Bland annat lyfter en länsstyrelse att de har haft stor uppslutning på de nätverksträffar där de haft fokus på lagen. En annan länsstyrelse beskriver ett ökat intresse nu från kommunerna att arbeta mer kunskapsbaserat. En länsstyrelse skriver att efterfrågan av länsstyrelsens stöd i kommunerna också har ökat tack vare den nya lagen. Länsstyrelserna får mer legitimitet och ingångar till fler förvaltningar i en kommun, vilket i sin tur ökar länsstyrelsens kunskap om varje enskild kommun.

3.3 Polisregionernas brottsförebyggande arbete

Det här avsnittet handlar om det stöd som ges via Polismyndighetens regionala samordnare för brottsförebyggande frågor. Polismyndigheten har sedan 2019 haft en eller fler samordnare vid varje polisregion som ska samordna det brottsförebyggande arbetet och verka för att det bedrivs långsiktigt och med kvalitet. Utöver samordnarens roll ska det inom varje polisregion också finnas möjlighet att sammankalla stödjande team, som kan bistå med personal med särskild kompetens och har förmåga att lämna stöd i det lokala brottsförebyggande arbetet (Polismyndigheten 2022a). En funktion som ytterligare förstärker samordningen inom Polismyndigheten är brottsförebyggande samordnare på polisområdesnivå. Det här är en organisatorisk nivå mellan lokalpolisområdena (som besvarat den lokala enkäten) och polisregionerna (som besvarat den regionala enkäten). Totalt finns 27 polisområden, men alla har inte en brottsförebyggande samordnare än då det fortfarande är en relativt ny funktion.

Det finns inte en tydlig uppdragsbeskrivning för polisregionernas samordnare för det brottsförebyggande arbete, jämförelsevis med de två regeringsuppdrag som i hög grad styr länsstyrelsernas samordnare. I enkäten till polisregionerna ger samordnarna dock en bild av uppdraget, vilket omfattar att jobba med utveckling, planering, uppföljning och redovisning av Polismyndighetens brottsförebyggande arbete. Den regionala samordningen av brottsförebyggande arbete inbegriper även exempelvis deltagande i nationella och regionala brottsförebyggande projekt, erfarenhets- och kunskapsutbredning samt samordning och stöd i brottsförebyggande arbete både internt på myndigheten och externt med andra aktörer.

3.3.1 Bättre förutsättningar nu för mer regionalt stöd till lokal nivå

Vid enkätinsamlingen fanns 10 regionala samordnare vid polisregionerna, vilket är en ökning med 1 samordnare från föregående år. Hälften av samordnarna arbetar heltid med brottsförebyggande frågor och de som inte har en heltidstjänst för brottsförebyggande arbete jobbar ändå i hög grad med frågorna, mellan 80 och 99 procent av sin tid. De som inte har en heltidstjänst för det brottsförebyggande uppdraget uppger att de även arbetar som regional kontakt för kartläggning av utsatta områden, regionalt ansvarig för införande av metodstöd samt med ANDTS-samordning. I fritext beskriver en samordnare att utöver dennes roll finns flera andra funktioner inom polisregionerna som arbetar med brottsförebyggande frågor, vilket är viktigt att väga in i bedömningarna av resurstillgångar.

I Polismyndighetens tillsynsrapport från 2021 beskrevs att det stöd som erbjudits från polisregionerna upplevdes bristfälligt och begränsat till ett visst kunskapsstöd. Cheferna på lokalpolisområdena efterfrågade bland annat stöd från analytiker och kriminologer i utformningen av aktivitetsplaneringar och uppföljning av genomförda aktiviteter (Polismyndigheten 2021). Liknande stödbehov bekräftas fortsatt gälla, utifrån lokalpolisområdenas enkätsvar till Brå 2023. För att möta det håller en brottsförebyggande analysfunktion på att inrättas på Polismyndigheten. Av 7 polisregioner uppger

5 att de påbörjat arbetet men att de kommit olika långt i sitt rekryterings- och tillsättningsarbete. Analysfunktionen ska stärka det brottsförebyggande arbetet och fokus ska vara att arbetet sker problemorienterat, och planeras utifrån lägesbilder och orsaksanalyser.

I den lokala enkäten uppgav 53 procent av lokalpolisområdena att de sökt stöd från polisregionerna under de senaste 12 månaderna, vilket var en minskning på 7 procentenheter från föregående års mätning. Det vanligast stödet, som 3 av 4 kommunpoliser som sökt stöd hos polisregionerna fått, är möjligheter till erfarenhetsutbyte med andra aktörer. Det stödet har ökat kontinuerligt sedan 2021. Näst vanligast var att få stöd i utbildning eller annan kompetensutveckling inom det brottsförebyggande området följt av stöd i att utveckla det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet.

3.3.2 Stort fokus på kunskapshöjande insatser för implementering av strategin

Polismyndighetens brottsförebyggande strategi beslutades 2022 och i likhet med lagen (2023:196) ska strategin stärka ett strategiskt och strukturerat brottsförebyggande arbete som utgår från lokala lägesbilder (Polismyndigheten 2022c). Under 2023 har arbetet med att implementera strategin pågått vilket bland annat påverkat de regionala samordnarnas arbetsuppgifter. Centralt i implementeringsarbetet är att utifrån strategin ta fram kvalitativa och kvantitativa mål och förbereda för en modell för uppföljning av Polismyndighetens brottsförebyggande arbete, något som tidigare saknats.

Samordnarna på polisregionerna beskriver i enkäten att de under de senaste 12 månaderna gett stöd för implementering av strategin och att det arbetet behöver fortsätta även under 2024. Insatser som genomförts har bland annat varit att ta fram styrdokument med mallar och riktlinjer samt digitalt metodstöd som ska underlätta för lokalpolisområdena att arbeta problemorienterat. Ytterligare insatser som nämns är kompetenshöjande insatser inom brottsförebyggande arbete, riktade till bland annat regionledningen och lokalpolisområden, men även brett till samtliga medarbetare inom myndigheten. De kunskapshöjande insatserna har genomförts genom workshoppar, webinarier och webbaserade utbildningar. För att öka kunskapen kring implementeringsarbetet av strategin har Polisregion Mitt tillsammans med två kommunpoliser skrivit en rapport som baseras på intervjuer med nyckelpersoner i lokalpolisområdena kring mottagarkapacitet av strategin och andra brottsförebyggande frågor. Rapporten vill ge svar på frågorna: Var är vi i dag, vart vill vi och hur ska vi göra för att nå dit? Vad behöver vi då, och vad behöver vi förändra?

3.3.3 Rådande samhällsutmaningar prioriteras före brottsförebyggande arbete

De regionala samordnarna vid polisregionerna lyfter polisens brottsförebyggande strategi och lagen (2023:196) som två centrala styrdokument som för utvecklingen framöver. I fritextsvar beskrivs av samordnarna att hela Polismyndigheten ställer om från ett tidigare operativt och reaktivt arbetssätt, till ett strategiskt och proaktivt förhållningssätt för att stärka det brottsförebyggande arbetet. Flera av polisregionernas samordnare beskriver framgångar i det arbetet som att brottsförebyggande frågor lyfts mer inom myndigheten än tidigare, exempelvis genom att det i högre grad ingår i ordinarie verksamhetsuppföljning eller är en del av agendan på strategiska ledningsmöten. En annan framgångsfaktor som nämns är att genom ett ökat intresse för brottsförebyggande arbete ökar också samverkan både internt inom Polismyndigheten och externt.

Polisregionernas samordnare uppger att den största utmaningen i det brottsförebyggande arbetet inom myndigheten har varit det nationella fokuset på den grova brottsligheten som under 2023 i hög grad påverkat omfördelningar av resurser för alla delar inom myndigheten. Det här lyfter även Riksrevisionen i en granskningsrapport från 2023 om Polismyndighetens arbete med särskilda händelser. I rapporten beskrivs bland annat stora utmaningar i att upprätthålla den ordinarie verksamheten när resurser flyttas från vissa regioner eller lokalpolisområden till andra, och att just brottsförebyggande frågor då ofta nedprioriteras (Riksrevisionen 2023). Det bekräftas av samordnarna vid polisregionerna i enkäten. Kopplat till det beskriver ett antal samordnare att även det brottsförebyggande arbete som bedrivs med framgång har svårt att få genomslag, såväl inom Polismyndigheten som för allmänhetens räkning i exempelvis media.

3.4 Kraftsamling på flera områden i det regionala arbetet

I det här avsnittet presenteras fler exempel på initiativ tagna av de regionala aktörerna från både länsstyrelserna och polisregionerna inom det brottsförebyggande arbetet. Avslutningsvis beskrivs stödbehov som de regionala aktörerna identifierat för att kunna utveckla det egna arbetet framöver.

3.4.1 Samverkan leder till ökat stöd och ny kunskap

Samverkan med varandra och med andra är en viktig aspekt i många av de initiativ som samordnarna på både länsstyrelserna och polisregionerna lyfter. Alla samordnare vid polisregionerna och i stort sett alla vid länsstyrelserna uppger att de samverkar med andra polisregioner eller länsstyrelser, Brå och sinsemellan. Det är även i första hand från dessa aktörer samordnarna söker stöd i utvecklingen av det regionala brottsförebyggande arbetet.

Ett exempel på stöd lyfts från Polisregion Väst och Länsstyrelsen Västra Götaland som tillsammans genomfört ett arbete som en pilot av operativt stöd. Tre kommuner med respektive kommunpolis har tillsammans med de regionala samordnarna träffats för att arbeta med de lokala lägesbilderna utifrån metodstödet för kartläggning av tre våldstyper (Brå och Jämställdhetsmyndigheten 2022).

Nya regeringsuppdrag kring brottsförebyggande arbete både till länsstyrelserna men även andra myndigheter under 2023 har lett till samverkan med aktörer som inte tidigare är lyfts av länsstyrelsernas samordnare. Ett sådant är uppdraget är det som getts till vissa länsstyrelser att stödja utvecklingen av föräldraskapsstöd för att bidra till att bekämpa och förebygga kriminalitet hos barn och unga (Regeringsbeslut Fi2021/02746 m.fl.). Flera av de länsstyrelser som har det här uppdraget har nu en samverkan med Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF). En annan aktör som flera länsstyrelser svarar att de nu samverkar med är de relativt nystartade regionala centren mot arbetslivskriminalitet. Den ekonomiska brottsligheten har varit i stort fokus bland nationella aktörer under 2023, där just att starta upp dessa center har varit ett centralt uppdrag för flera myndigheter (mer om det finns att läsa i kapitel 4).

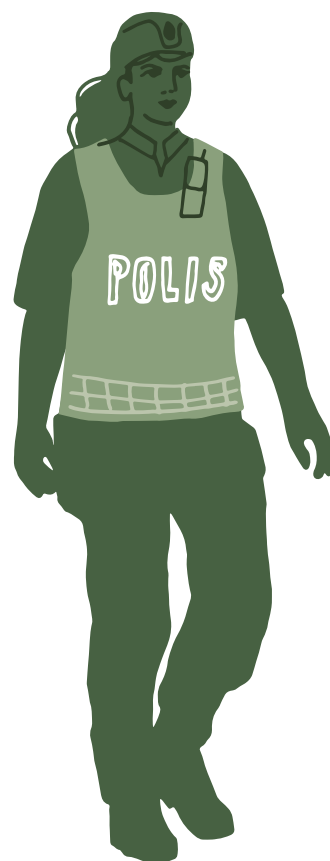
Däremot har samverkan mellan länsstyrelserna och polisregionerna med vissa andra aktörer sjunkit jämfört med tidigare år, bland annat samverkan med civilsamhället och näringslivet. För samverkan med näringslivet noterades den högsta nivån 2022 där 17 länsstyrelser uppgav att de hade en sådan samverkan, vilket kan jämföras med 10 stycken år 2023. För polisregionerna ses en minskning från 6 till 2 regioner som uppger att de samverkar med Kriminalvården. I enkäterna lyfts få initiativ som planeras framöver och som indikerar någon vändning i den här utvecklingen på regional nivå.

Ett exempel på ett större regionalt samverkansarbete som Länsstyrelsen i Östergötland lyfter i enkäten är Östergötland tillsammans mot brott (ÖTMB). Det är ett länsövergripande nätverk som syftar till att på länsnivå arbeta för att stärka förutsättningarna för det lokala brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet i länet. I den här samverkan ingår länets samtliga kommuner, Länsstyrelsen Östergötland, Polisområde Östergötland, Region Östergötland, Kriminalvården och Frivården Östergötland, Räddningstjänsten Östra Götaland samt Linköpings universitet. Nätverkets övergripande mål är att det lokala brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet bedrivs kunskapsbaserat, är fokuserat på både social och situationell prevention samt att samverkan är effektiv, strukturerad och hållbar. Styrgruppen för ÖTMB består av landshövdingen, polisområdeschefen, regiondirektören samt representanter från Linköpings universitet, Frivården Östergötland, Räddningstjänsten Östra Götaland, Svenskt Näringsliv Östergötland och RF-SISU Östergötland. Därutöver representeras 6 av länets 13 kommuner av sina respektive kommundirektörer.

3.4.2 Många arbetar för att förebygga bedrägeribrott mot äldre

Det brottsförebyggande arbetet på regional nivå som det här kapitlet fokuserar på handlar inte i första hand om operativt brottsförebyggande arbete, utan framför allt om det stöd som ges till den lokala nivån. Dock genomförs flera satsningar för att förebygga brott där både länsstyrelserna och polisregionerna är involverade. En brottstyp som märks extra väl i årets enkät som även lyftes i föregående årsrapport är arbetet för att förebygga bedrägeribrott riktade mot äldre, något som 5 av 7 polisregioner beskriver att de genomfört insatser mot. Ett exempel på det som beskrivs av polisregion Väst är ett arbete i gymnasieskolan för att utbilda unga som i sin tur kan hjälpa sina äldre släktingar att skydda sig mot bedrägerier. Även flera länsstyrelser beskriver åtgärder mot bedrägeribrott mot äldre. Exempelvis har Länsstyrelsen Södermanland tillsammans med polisen i vissa av länets kommuner riktat informationsinsatser till äldre om risken att utsättas för bedrägeribrott.

Två stödmaterial som tagits fram eller uppdaterats av bland annat Länsstyrelsen och Polismyndigheten under 2023 är Gängsnacket och Drogfria platser. Gängsnacket är ett material som riktar sig till föräldrar och andra vuxna, med information om risker kring att barn kan bli rekryterade till kriminella gäng, varningssignaler som är viktiga att känna till, samt vart man kan vända sig för stöd (Länsstyrelsen och Polismyndigheten 2023). Metodstödet Drogfria platser har uppdaterats under 2023 och är utvecklat för platsbaserade förebyggande åtgärder mot narkotika. Samverkansaktörerna inom arbetet med Drogfria platser var polisregion Väst, länsstyrelserna Västra Götaland och Halland samt Chalmers tekniska högskola.

3.4.3 Bortom uppdragen: regionala kartläggningar

Länsstyrelserna och polisregionerna är inte ålagda att göra regionala kartläggningar av brottslighet och otrygghet i länet eller regionen men trots det lyfter många nyttan av ett sådant arbete. Länsstyrelser beskriver att de använder den regionala kartläggningen inom exempelvis länsövergripande nätverk, att de har en databank och ett lägesbildsverktyg där både lokal och regional statistik samlas eller att de använder befintliga kartläggningar från andra sakområden, från samtliga kommuner i länet samt polismyndighetens lägesbilder. Av länsstyrelserna uppger 5 stycken att de har genomfört en kartläggning av de regionala brottsproblemen de senaste 12 månaderna och ytterligare 4 länsstyrelser har påbörjat men inte slutfört det arbetet.

Polisregionerna beskriver att den nationella kartläggningen av rådande problembild påverkar och bryts ner till alla regioner, men också att lokala lägesbilder aggregeras upp till regional nivå, vilket ligger i linje med Polismyndighetens styrmodell. De regionala kartläggningarna genomförs vid behov utifrån specifika brottsproblem. Av 7 polisregioner har 4 gjort en kartläggning av de regionala brottsproblemen de senaste 12 månaderna.

3.4.4 Insatser för att utveckla det regionala stödet

En stor majoritet av samordnarna vid polisregionerna och länsstyrelserna uppger att deras eget stödbehov i det brottsförebyggande arbetet blir tillgodosett av det stöd som finns tillgängligt i dag. Flera av länsstyrelserna beskriver att de själva ser att de behöver kompetensutveckling för att kunna möta i första hand kommunernas behov av stöd. Det handlar om efterfrågan på föreläsningar, konferenser eller seminarier om ett specifikt ämne under en dag eller liknande eller om att gå de webbaserade utbildningarna i brottsförebyggande arbete som Brå erbjuder. Flera lyfter även att samverkan med Brå är en viktig pusselbit för arbetet under 2024, för att tillsammans ge stöd till lokal nivå.

Samordnarna på polisregionerna lyfter bland annat att de har behov av kompetensutveckling om hur man bör jobba effektivt med implementering av Polismyndighetens brottsförebyggande strategi och SARA-modellen. De ser även att det finns behov av någon form av metodbank som skulle underlätta för både regional och lokal nivå.

4 Nationellt brottsförebyggande arbete

Resultaten i korthet

- Tidigare års ambitionshöjningar för det brottsförebyggande arbetet fortsätter, men i en mer intensiv reformtakt.
- Det brottsförebyggande arbetet blir allt mer uttalat en del av brottsbekämpningen. Ett sådant exempel är att lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete lyfts nationellt som en åtgärd för att bekämpa gängkriminalitet.
- Ett stort fokus under 2023 har varit uppdrag och initiativ mot den ekonomiska och organiserade brottsligheten. Flera myndigheter har fått gemensamma eller liknande uppdrag för att arbeta förebyggande.
- Nya reformer för att reglera att både socialtjänsten och skolan ska arbeta brottsförebyggande är under utredning.
- Precis som på lokal och regional nivå lyfts samverkan mellan nationella myndigheter som ett viktigt verktyg i det brottsförebyggande arbetet.

I det här kapitlet beskrivs det nationella brottsförebyggande arbetet under 2023, och kapitlet syftar till att ge en överblick över de många uppdrag, initiativ och reformer som genomförts under året. I huvudsak lyfts nya uppdrag och inriktningar, vilken effekt som de kan komma att få för det brottsförebyggande arbetet kan mätas först om några år.

Brå ser en tendens i sin omvärldsbevakning att den tidigare, relativt sett, strikta uppdelningen mellan brottsförebyggande arbete och repression allt mer luckrats upp och blivit två delar under rubriken brottsbekämpning. I Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige, som presenterades hösten 2022, identifierades kriminalitet som ett av de stora samhällsproblemen (Liberalerna, Kristdemokraterna, Moderaterna och Sverigedemokraterna 2022). Det har lagt grunden till ett intensivt reformarbete under 2023. På nationell nivå har allt fler statliga myndigheter fått nya eller fler uppdrag och syftet med flera av uppdragen är ett ökat stöd till lokala aktörer, förstärkning av den egna verksamheten i syfte att motverka eller förebygga brott, och att verka för samordning mellan olika kunskapsfält som berörs av brottslighet.

Många aktörer på både lokal, regional och nationell nivå har signalerat till Brå att det är svårt att överblicka allt som händer inom det brottsförebyggande fältet. I den lokala enkätundersökningen beskriver flera kommuner att de är medvetna om att det finns mycket kunskap och stöd att få i det brottsförebyggande arbetet, men på grund av begränsade resurser är det en stor utmaning att både hinna och ha förmåga att ta till sig det stöd som erbjuds. Genom det som redovisas i det här kapitlet hoppas Brå kunna bidra till viss ökad tydlighet. En kommun beskriver det så här:

Myndigheter producerar för mycket stöd. Det krävs resurser som inte finns för att sortera ut och kunna absorbera det som är centralt.

4.1 Hur har arbetet undersökts?

Utgångspunkten för kapitlet är att beskriva ett urval av initiativ, främst riktade till statliga myndigheter. Initiativens huvudsakliga syfte är att förebygga brott eller brottslighet och Brå bedömer att initiativen fortsättningsvis kan komma att påverka arbetet lokalt, regionalt och nationellt. Generella välfärdsinsatser inom exempelvis skola och socialtjänst eller för att motverka segregation har inte inkluderats, även om dessa kan bidra till att motverka eller förebygga brottsligheten. En annan avgränsning i kapitlet är att inte heller repressiv brottsbekämpning inkluderats, även om det arbetet kan ha en brottförebyggande effekt. Det bör dock påpekas att inom den repressiva brottsbekämpningen är reformtakten hög vilket kan påverka det brottförebyggande arbetet på olika sätt i arbetet framöver.

Kapitlet bygger på Brås omvärldsbevakning av det brottförebyggande området och den täta kontakt Brå har med olika brottförebyggande aktörer på nationell nivå. I bilaga 3 Tabell över nationella initiativ 2023, finns en lista över de initiativ som ingått som underlag, där även sådana som inte beskrivs i kapitlet ingår då de ändå bedöms ha brottförebyggande inslag. Listan, liksom det här kapitlet, kan inte betraktas som heltäckande. Det pågår också arbete i flera nätverk mellan nationella myndigheter utifrån olika brottsproblem, som beskrivs närmare i kapitel 5 Brås utvecklingsarbete 2023.

Kapitlet avslutas med en redovisning från en webbenkät ställd till nationella myndigheter om deras arbete med brottförebyggande frågor. Enkäten har skickats till 32 statliga myndigheter som antingen omnämns i programmet Tillsammans mot brott (Skr. 2016:/17:126) eller som fått brottförebyggande uppdrag under 2023. Enkäten besvarades under oktober 2023.

Läs mer om dataunderlag och material i bilaga 1.

4.2 Lagen och strategin är viktiga lokalt, regionalt och nationellt

Polismyndigheten är den nationella myndigheten med tydligast uppdrag att förebygga brott, och en viktig faktor för det brottförebyggande arbetet på både nationell, regionalt och lokal nivå är Polismyndighetens strategi för brottförebyggande arbete som beslutades 2022 (Polismyndigheten 2022c). Det är första gången som polisen har en strategi för hela myndigheten för det brottförebyggande arbetet, och den syftar till att förstärka och effektivisera hela myndighetens brottförebyggande förmåga. Implementerings- och uppföljningsarbetet leds av den nationella operativa avdelningen (NOA) hos Polismyndigheten, och resultat från det arbetet kommer att kunna redovisas i Brås kommande årsrapporter. Strategin lyfts genomgående i den här rapporten, och implementeringsarbetet som pågått under 2023 beskrivs främst i kapitel 3 Regionalt brottförebyggande arbete.

Lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottförebyggande arbete har inte bara en påverkan för aktörer på den lokala och regionala nivån, utan även för det brottförebyggande arbetet som sker nationellt. Det märks bland annat på hur flera nationella aktörer kraftsamlar för att ta fram metodstöd till exempelvis kommuner för kartläggning av specifika brottsproblem eller hur flera tidigare uppdrag som rör ansvar för nationella myndigheter nu har fått tilläggsuppdrag som berör kommunal verksamhet. I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 Utgiftsområde 4) uppges implementeringsarbetet av lagen (2023:196) vara en viktig åtgärd för att bekämpa gängkriminalitet.

4.3 Fokus på den organiserade och ekonomiska brottsligheten

I början av 2024 presenterades Sveriges första nationella strategi mot organiserad brottslighet (Skr.2023/24:67) och brottsförebyggande åtgärder som aviseras i strategin kommer följas av Brå i kommande årsrapporter. Organiserad brottslighet kan omfatta flera brottskategorier som ekonomisk brottslighet, våldsbrott, narkotikabrott, olaga hot, smuggelbrott med flera. I sin tur omfattar ekonomisk brottslighet också en mängd möjliga brottstyper som bidragsbrott, penningtvätt, skattebrott och välfärdsbrott. Flera initiativ och uppdrag på nationell nivå riktas mot ekonomisk och organiserad brottslighet och i vissa fall mot båda. I slutbetänkandet från utredningen om preventiva tvångsmedel redovisades flera förslag som syftar till att ge brottsbekämpande myndigheter bättre verktyg för att förebygga, förhindra eller upptäcka organiserad och ekonomisk brottslighet (SOU 2023:60). År 2023 fick en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av Ekobrottsmyndigheten, i syfte att se över vilka åtgärder som behövs för att förbättra arbetet mot ekonomisk brottslighet (dir. 2023:90).

Inom det repressiva brottsbekämpningsarbetet mot organiserad och ekonomisk brottslighet har flertalet uppdrag inletts och nya lagar trätt ikraft under 2023. Gällande det brottsförebyggande arbetet har också mycket skett under året och några exempel på det följer här, men fler finns också benämnda i bilaga 3.

4.3.1 Myndigheter går samman mot bidragsbrott och arbetslivskriminalitet

Under 2023 har många nationella aktörer arbetat för att förebygga bidragsbrott i välfärdssystemen. Flera myndigheter fick i regleringsbrev för 2023 i uppdrag att kartlägga myndighetens arbete och ta fram en handlingsplan för att förebygga felaktiga utbetalningar. Bidragsbrottsutredningen lämnade sitt slutbetänkande hösten 2023 med flera förslag i syfte att minska felaktiga utbetalningar och bidragsbrott från Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Förslagen rör även, förutom nämnda statliga myndigheter, arbetslöshetskassor och kommuner (SOU 2023:52). En viktig faktor framöver inom det här arbetet är inrättandet av en ny myndighet, Utbetalningsmyndigheten, som startade sin verksamhet den 1 januari 2024. Myndighetens huvudsakliga uppgift är att minska fusk och bidragsbrott i välfärdssystemen, riktat mot myndigheter (förordning 2023:461). Under 2023 inleddes även en utredning kring möjligheterna för en kommunal anslutning till Utbetalningsmyndigheten som ska redovisas i slutet av 2024 (dir. 2023:63). På liknande tema initierades i regeringens budgetproposition för 2024 ett nytt uppdrag till Brå och Center mot våldsbejakande extremism (CVE) att inrätta en funktion på centret med syftet att ge stöd till offentliga aktörer för att förhindra felaktiga utbetalningar av offentliga medel till verksamheter med kopplingar till extremism eller andra antidemokratiska miljöer (prop. 2023/24:1 Utgiftsområde 4).

Arbetslivskriminalitet är när aktörer medvetet bryter mot lagar och regler i arbetslivet på bekostnad av arbetstagare, andra företag eller det allmänna. Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten, Skatteverket och Åklagarmyndigheten har under 2022 och 2023 haft ett gemensamt uppdrag att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet (AKC). Syftet med AKC är bland annat att utveckla brottsförebyggande metoder. Det handlar om att öka kunskapen om arbetslivskriminalitet och hur den kan förebyggas hos framför allt politiker på olika nivåer, arbetsgivar- respektive arbetstagarorganisationer, branschorganisationer och andra myndigheter. Myndigheterna inom uppdraget ska också öka allmänhetens kunskap och påverka människors attityder till arbetslivskriminalitet. Uppdraget har förlängts till 31 december 2024 (Regeringsbeslut A2022/00333).

4.3.2 Nationella initiativ mot otillåten påverkan

Otillåten påverkan är ett samlingsbegrepp för handlingar som syftar till att påverka en tjänsteperson eller förtroendevald att agera på ett annat sätt än denne tänkt, till exempel att fatta ett annat beslut inom ramen för myndighetsutövning eller välja att inte polisanmäla händelser. Otillåten påverkan kan innebära brottsliga handlingar men också handlingar som inte är brott i juridisk mening. Arbetet för att förebygga att otillåten påverkan sker har berört ett antal nationella aktörer under 2023. Brå har fått i uppdrag att studera otillåten påverkan som utövas av systemhotande aktörer och grupperingar i Sverige mot enskilda förtroendevalda, politiska partier och beslutande församlingar på alla nivåer (Regeringsbeslut Ju2023/00880). Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten fick under slutet av 2023 i uppdrag att förstärka myndigheternas säkerhetsarbete mot otillåten påverkan när personer med koppling till bland annat organiserad brottslighet lagförs (Regeringsbeslut Ju2023/02375, Ju2023/02376). Därutöver startade Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ett nätverk för korruptionsbekämpning under 2023. Nätverket syftar till erfarenhetsutbyte med utgångspunkt i kunskaper från praktik och teori samt omvärldsbevakning på nationell och internationell nivå (SKR 2023).

4.3.3 Mer kunskap tas fram kring återfallsförebyggande arbete

De nationella initiativen mot organiserad brottslighet omfattar också insatser för att stötta de personer som vill lämna den kriminella miljön, vilket är ett viktigt arbete bland annat för att förebygga återfallsbrottslighet. En aspekt av det här är att ha en god bild över vilka som ingår i de kriminella nätverken. Polismyndigheten fick därför i uppdrag under 2023 att ta fram en lägesbild över aktiva gängkriminella i Sverige (Regeringsbeslut Ju2023/01941), som presenterades i början av 2024 där antalet aktiva personer i kriminella nätverk i Sverige bedömdes uppgå till omkring 14 000 individer (Polismyndigheten 2024).

Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens Institutionsstyrelse och Socialstyrelsen har ett gemensamt uppdrag sedan 2021 att förstärka och utveckla stödet till avhoppare från kriminella, våldsbejakande extremistiska och hedersrelaterade miljöer, och det uppdraget ska slutredovisas i början av 2024 (Regeringsbeslut Ju2021/03331). Våren 2023 fick Trygghetsberedningen (Ju2020:09) ett tilläggsuppdrag att kartlägga hur det återfallsförebyggande arbetet ser ut idag och hur det kan utvecklas framöver. Uppdraget ska precis som uppdraget till de fyra myndigheterna redovisas under våren 2024 (dir. 2023:57). Socialstyrelsen har tagit fram ett nytt metodstöd till socialtjänsten för arbetet med avhopparverksamhet (Socialstyrelsen 2023). Ett utvecklingsarbete bedrivs dessutom på myndigheten kring tydligare ingångar för avhoppare i socialtjänsten i de kommuner där målgruppen finns, bättre samverkan mellan socialtjänst och psykiatri samt mer kunskap kring arbetet med barn som avhoppare.

4.4 Flera reformer på gång med fokus på barn och unga

Det har varit ett stort fokus på barn och unga som målgrupp för det brottsförebyggande arbetet under många år och så också under 2023. Det förebyggande arbetet riktat till barn och unga är sällan avgränsat till särskilda stadier i en kriminalitet eller ett specifikt brottsproblem, utan kan kopplas till flera typer av problem, så som våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck eller deltagande i kriminella nätverk.

Barnombudsmannen (BO) har från och med 2023 i uppdrag att ta en mer aktiv roll i det brottsförebyggande arbetet genom att kontinuerligt föra dialog med berörda myndigheter om hur barn kan skyddas från utsatthet som kan leda till att de utnyttjas i kriminella aktiviteter, och att fortsätta att inhämta barn och ungas åsikter och erfarenheter (Regeringsbeslut S2023/02468). I BO:s årsrapport 2023, om tidiga insatser för att stärka barn och förebygga kriminalitet, föreslås bland annat att man ska kartlägga och analysera alla fall där barn och unga dömts för brott till slutet ungdomsvård eller fängelse. Kunskapen och barnens erfarenheter bör användas för att dra lärdom om hur samhället bättre kan förebygga kriminalitet med tidiga insatser (Barnombudsmannen 2023).

4.4.1 Samordnat stöd till lokal och regional nivå

Under de senaste åren har fler myndigheter fått gemensamma uppdrag i syfte att bidra till bättre samverkan och samordnat stöd i det brottsförebyggande arbetet kring barn och unga. I slutet av 2023 fick Polismyndigheten, Brå, Kriminalvården, länsstyrelserna, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Skolverket och Åklagarmyndigheten i uppdrag att inrätta en ny samverkansstruktur kallad BOB - Barn och unga i organiserad brottslighet (Regeringsbeslut Ju2023/02529). Syftet med uppdraget är att förstärka och effektivisera arbetet till barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott genom konkreta åtgärder och insatser. Samverkan ska ske på lokal, regional och nationell nivå genom samverkansråd. Uppdraget för det nationella rådet är främst att driva etableringen av regionala och lokala råd, utifrån prioriterade geografiska områden och behov.

Socialstyrelsen initierade 2023 en ny verksamhet i form av ett nationellt förstärkningsteam som ska ge stöd till kommuner i deras arbete för att motverka normbrytande beteenden, och i situationer när det anses finnas en hög risk hos barn och unga att de begår brott (Regeringsbeslut S2023/03047). Det kan till exempel handla om stöd till kommuner för att utveckla samverkan med relevanta aktörer och för att implementera insatser. Det nationella förstärkningsteamets arbete sker i samverkan med regeringens Delegation för brottsförebyggande åtgärder inom socialtjänstens område, som startade 2023. Delegationens uppdrag är att utreda vissa brottsförebyggande frågor som faller under socialtjänstens ansvar (Protokoll S2023/02342). Socialstyrelsen har också fått i uppdrag under 2023 att stärka barn och ungas delaktighet när de kommer i kontakt med socialtjänstens barn- och ungdomsvård (Regeringsbeslut S2023/02748). Det gäller både unga brottsoffer, när de samtidigt befinner sig i sårbara situationer som ökar risken att brott begås. I det arbetet ska Socialstyrelsen föra dialog med bland annat Barnombudsmannen, Myndigheten för delaktighet (MFD), Inspektionen för vård och omsorg (IVO), barnrättsorganisationer och kommuner.

4.4.2 Viktigt reformarbete inom socialtjänsten

Det arbete som nu görs med att reformera socialtjänstlagen, där ändringarna förväntas träda i kraft under 2024, är viktigt för det lokala brottsförebyggande arbetet framöver. Som en del av reformarbetet och som komplement till betänkandet En hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47) presenterades i slutet av december 2023 promemorian Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden (S2023/03181). Där lyfts att det allmänna preventiva arbetet som bedrivs av socialtjänsten behöver kompletteras med ett tydligt brottsförebyggande fokus där särskilda brottsförebyggande och återfallsförebyggande insatser används. Ytterligare en komplettering till reformen av socialtjänstlagen presenterades i promemorian Fler verktyg i socialtjänstens arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn (Ds 2023:15), där flera förslag syftar till att ge socialtjänsten bättre förutsättningar att bedriva ett tydligare brottsförebyggande arbete, genom bland annat utökade möjligheter till informationsdelning.

För att säkerställa att kunskap finns om brottsförebyggande arbete inom socialtjänsten framöver har en utredning tillsatts under 2023. Utredningen ska göra en översyn av socionomexamen i syfte att säkerställa att studenter får den kunskap som krävs för att dels förebygga att barn och unga börjar begå brott, dels får kunskap för att kunna bryta en brottslig utveckling och förebygga återfall i brott. Utredningen ska även kartlägga vilka möjligheter som finns att inom högskolan specialisera sig i socialt arbete eller motsvarande inom området ungdomsbrottslighet. Uppdraget slutredovisas i mars 2024 (dir. 2023:121).

4.4.3 Skolan som brottsförebyggande aktör är under utredning

Skolor har än så länge inget formellt brottsförebyggande ansvar, även om de till viss del redan i dag arbetar brottsförebyggande, men flera uppdrag signalerar att skolan kan komma att få ett sådant uppdrag. Precis som reformarbetet av socialtjänsten kommer förslag om ändringar i skolans roll som brottsförebyggande aktör kunna få stor påverkan på det lokala brottsförebyggande arbetet framöver.

Skolsäkerhetsutredningen (U2022:04) som startade 2022 har under 2023 både presenterat ett betänkande om skolans arbete för att förebygga skolattacker (SOU 2023:28) och fått nya tilläggsdirektiv. Det första tilläggsdirektivet kom i början av 2023 och handlar om att utredningen ska lämna förslag kring hur ett lagstadgat ansvar för det brottsförebyggande arbetet bör utformas för skolväsendet (dir. 2023:22). I slutet av sommaren kom ytterligare ett tilläggsdirektiv om att utredningen bland annat ska kartlägga och analysera vilka uppgifter som kan behöva utbytas mellan skola,

socialtjänst och brottsbekämpande myndigheter i brottsförebyggande syfte och föreslå författningsändringar som medför att sådana uppgifter kan utbytas (dir. 2023:120). Utredningen slutredovisar uppdraget i sin helhet under 2024.

Hösten 2023 publicerade Skolverket en rapport om skolans roll i det brottsförebyggande arbetet. Rapporten visade bland annat att hälften av skolorna som ingick i kartläggningen hade en samverkan med socialtjänsten i frågor som rör brottsförebyggande arbete. Det trygghetsskapande arbetet som görs i skolan lyftes också som särskilt viktigt i brottsförebyggande syfte, och är något som flera rektorer i kartläggningen bedömer behöver utvecklas framöver (Skolverket 2023).

4.4.4 Ökat stöd till vårdnadshavare

Ett antal myndigheter har under 2023 fått i uppdrag att ge stöd till vårdnadshavare i brottsförebyggande syfte. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har fått i uppdrag att ta fram kriterier för fördelningen av statsbidrag till kommuner, regioner och andra relevanta aktörer för att stärka tillgången till föräldraskapsstöd, där en av inriktningarna ska bidra till att förebygga kriminalitet bland barn och unga (Regeringsbeslut S2023/02124). Även länsstyrelser i län med särskilt utsatta områden har fått i uppdrag att under 2023–2026 erbjuda stöd till kommuner, regioner och andra relevanta aktörer med att utveckla ett kunskapsbaserat, samordnat och långsiktigt stöd i föräldraskapet till föräldrar med barn upp till 18 år. Uppdraget ska bidra till att bekämpa och förebygga kriminalitet bland barn och unga (Regeringsbeslut Fi2021/02746 m.fl.).

4.4.5 Nya metodstöd i det förebyggande arbetet kring barn och unga

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) har publicerat ett nytt metodstöd för att förebygga och minska gängkriminalitet bland barn och unga. På regeringens uppdrag har SBU genomfört en kartläggning av vilka metoder som används i de nordiska länderna för att förebygga eller förhindra fortsatt ungdomskriminalitet. Studien visar bland annat att insatser som färdighetsträning i skolan för elever på mellanstadiet, det vill säga universella insatser som riktas till många, kan förebygga medlemskap i gäng och bärande av vapen. Studien visar också att insatser av typen fokuserad avskräckning bland gängkriminella minskar skjutvapenvåldet med en fjärdedel, över en tid av i genomsnitt cirka tre år (SBU 2023). Arbetet med GVI (Group Violence Intervention) är exempel på implementering av sådant arbete som skett i Sverige. Metodstödet och kartläggningen av SBU kompletterar den metodbank och andra former av kunskapsstöd som Socialstyrelsen har sedan 2021 på myndighetens webbplats, med metoder för att förebygga normbrytande beteende och brott bland barn och unga.

Ett större samverkansuppdrag som pågått under flera år är Tidiga samordnade insatser (TSI), som drivits av Skolverket och Socialstyrelsen tillsammans med ett flertal kommuner. Inom projektet har ett antal kommuner haft fokus på brottsförebyggande arbete, dels på insatser för riskgrupper bland barn och unga i socialt utsatta områden, dels på insatser för barn och unga som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. TSI som projekt avslutades under 2023 och har resulterat i en handbok för strukturerad samverkan i förebyggande arbete (Skolverket och Socialstyrelsen 2023), samt metodstöd via exempelvis Socialstyrelsens webbplats.

4.5 Fortsatt fokus på hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relation

En spaning i Brås föregående årsrapport var det stora antalet nationella initiativ kring hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relation, en satsning som fortsatt under 2023. Även om det våldsförebyggande perspektivet präglar det här området i hög grad kan Brå se att de vålds- och brottsförebyggande kunskapsfälten närmar sig varandra.

Jämställdhetsmyndigheten fick i regleringsbrevet för 2023 två nya uppdrag som delvis handlar om brottsförebyggande arbete. Det ena uppdraget är att kartlägga kunskapen hos kommuner, regioner och myndigheter om våldsutsatthet bland äldre personer som fyllt 65 år. Myndigheten ska bland annat redovisa vad som görs för att förebygga och upptäcka våld i målgruppen och vilka insatser som ges till dem som blivit utsatta för våld. Det andra uppdraget är att bidra i arbetet med att stödja unga som har utsatts för våld, bland annat genom att fortsätta forskningsprojektet på området våld i ungas partnerrelationer (Regeringsbeslut A2023/01276). Utöver det har Jämställdhetsmyndigheten en metodbank på sin webbplats med över 300 uppdrag där flera ökar kunskapen om arbetssätt som kan ha brottsförebyggande effekt.

I slutet av 2022 inrättades Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (NCH) vid Länsstyrelsen Östergötland. NCH ska stödja och bidra till ett strategiskt, förebyggande och kunskapsbaserat arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck på nationell, regional och lokal nivå (SFS 2022:1345). Flera aktörer har under 2023 fått utökade uppdrag och medel för att förstärka det förebyggande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, som exempelvis Länsstyrelsen, Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och ideella föreningar som Tjej- och kvinnojourer (prop. 2023/24:1 Utgiftsområde 4; Regeringsbeslut Fi2021/02746 m.fl.; S2022/04810; SFS 2022:257).

I augusti 2023 tillsattes en ny utredning som ska utreda om det bör införas ett särskilt jämställdhetspolitiskt delmål för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck, samt analysera och föreslå en ny formulering av det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet, om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Utredningen ska delredovisa i mars 2024 och slutredovisar uppdraget i sin helhet i början av 2025 (dir. 2023:117).

Majoriteten av de nationella initiativen kring hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relation är kopplade till våldsutsatthet, men utredningar och utvärderingar som är kopplade till gärningspersonen förekommer. Kriminalvården fick till exempel i uppdrag under 2023 att stödja ett urval av kommuner i implementeringen av behandlingsprogrammet Predov (Preventing Domestic Violence). Syftet är att möjliggöra en utvärdering av orsakssambanden för Predovs behandlingseffekter i socialtjänstens verksamhet och för de personer som frivilligt söker stöd för att de utövar våld mot närstående (Regeringsbeslut A2023/01448).

4.6 Myndigheternas förebyggande arbete mot brott

Eftersom det finns ett stort fokus på brottsförebyggande åtgärder i nationella initiativ ville Brå veta mer om hur myndigheter bedriver det brottsförebyggande arbetet. Under hösten 2023 fick 32 myndigheter därför möjligheten att besvara en webbenkät, och delar från den presenteras i det här avsnittet.

De myndigheter som besvarat enkäten verkar ibland operativt och ibland mer kunskapshöjande vilket har vägts in i tolkningen av resultaten. Det är också skillnad mellan de myndigheter som tillhör rättsväsendet, myndigheter utanför rättsväsendet som har brottsförebyggande uppdrag och myndigheter som kan bidra i det brottsförebyggande arbetet. Av de 29 myndigheter som besvarade enkäten uppgav 15 stycken att det finns en eller flera medarbetare som har särskilt ansvar för arbete med brottsförebyggande frågor på myndigheten. Det var 22 myndigheter som uppgav att de under de senaste 12 månaderna arbetat med något projekt eller någon insats som primärt syftar till att förebygga brott, eller stöttat och utvecklat det brottsförebyggande arbetet.

Bland svaren om myndighetens brottsförebyggande arbete lyfts både operativt och strategiskt arbete med tonvikt på kontroll av lag- och regelefterlevnad inom den egna myndigheten liksom inom samhället i stort. Fokus för flera myndigheter har varit samordning, uppföljning, metodutveckling samt stöd avseende det brottsförebyggande arbetet inom olika områden, exempelvis inom föräldraskapsstöd, ungdomsbrottslighet, ekonomisk brottslighet, arbetslivskriminalitet, korruption och otillåten påverkan.

4.6.1 Samverkan i nationellt arbete

I princip alla myndigheter svarade i enkäten att de under de senaste 12 månaderna haft en samverkan med en eller flera andra statliga myndigheter vad det gäller brottsförebyggande arbete, och den vanligaste samverkansaktören var Polismyndigheten. Ungefär hälften uppgav att de samverkar med Brå, Skatteverket, Jämställdhetsmyndigheten respektive Ekobrottsmyndigheten. Skatteverket och Ekobrottsmyndigheten förekom inte bland de vanligaste samverkansaktörerna i Brås föregående enkätundersökning, utan har tillkommit som nya vanliga samverkanspartner under 2023. Flera av de samverkansarbeten som beskrivs gäller ekonomisk och organiserad brottslighet vilket inte är förvånande utifrån de flertalet nya regeringsinitiativ mot de brottstyperna som har tagits under 2023. Andra aktörer som myndigheter samverkar med för att förebygga ekonomisk och organiserad brottslighet är bland annat banker och försäkringsbolag.

Många myndigheter uppger att de har samverkat kring brottsförebyggande frågor med civilsamhället, ideella föreningar och näringslivet. Aktörer som lyfts är Fryshuset, Röda korset, Kris, olika funktionshindersorganisationer, försäkringsbolag och företag inom säkerhetsbranschen och systemutveckling. Samverkansarbetet på nationell nivå uppges ske genom bland annat samråd eller nätverk och handlar om exempelvis kunskaps- och informationsspridning mellan aktörerna eller att ge stöd i det brottsförebyggande arbetet. I enkäten uppger flera myndigheter att de har samverkan kopplat specifikt kring barn och unga inom det brottsförebyggande arbetet. Där nämns bland annat organisationen BRIS (barnens rätt i samhället). BRIS har även, med resurser från Socialdepartementet, genomfört kampanjen Det är inte för sent, på plattformen Tiktok, med syfte att nå fler barn och unga som vill lämna kriminalitet eller riskerar att dras in i kriminella miljöer, och inkluderat information om att de då kan vända sig till en nationell stödlinje för professionellt råd och stöd.

4.6.2 Det behövs mer kunskap om flickor och kvinnor i kriminalitet

Flera myndigheter belyser i enkäten vikten av att den kunskap som finns om barn och unga som målgrupp för brottsförebyggande arbete behöver inkludera ett bredare jämställdhetsperspektiv. Socialstyrelsen uppger brister i uppgifter som exempelvis inhämtad statistik kring flickor och kvinnors brottslighet, och uppmuntrar till mer forskning på exempelvis barn och unga inom den organiserade brottsligheten. Barnombudsmannen instämmer i Socialstyrelsens bild av att kunskapen saknas om flickor i kriminalitet, men också att kunskapen om flickors erfarenheter av att utnyttjas i kriminella aktiviteter brister. Polismyndighetens kartläggning av kvinnors roll i gängkriminalitet bekräftar också avsaknaden av forskning på det här området. Nationell och internationell forskning har historiskt fokuserat främst på fysiskt våld, som kvinnor mer sällan utövar i jämförelse med män, vilket har synliggjort männens roll i kriminalitet mer än kvinnornas (Polismyndigheten 2019). Regeringen har gett Brå i uppdrag att under 2024 ta fram kunskap om könsnormer och skillnader mellan pojkar och män, respektive flickor och kvinnors delaktighet i kriminella nätverk och andra typer av organiserad brottslighet (Regeringsbeslut Ju2023/02737 m.fl.).

5 Brås utvecklingsarbete 2023

Resultaten i korthet

- Brås utvecklingsarbete har under 2023 påverkats i hög grad av att lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete har trätt i kraft. Det har bland annat inneburit att myndigheten fått nya uppdrag kring kunskapsstöd, operativt stöd och ekonomiskt stöd som ska riktas till lokal nivå. Brå har under 2023 byggt upp organisationen för att kunna svara mot uppdragen.
- Ett stort fokus under 2023 har varit att sprida information om lagen, och det är 275 kommuner som på olika sätt har nåtts av den här satsningen.
- Brå har utökat antalet utbildningsplatser, och fler kommuner än tidigare uppger nu att de har utbildning i brottsförebyggande arbete.
- Arbetet med riktat stöd till det brottsförebyggande arbetet i utsatta områden och för implementering av GVI-strategin har fortsatt under 2023 med lovande resultat. Syftet är framför allt att förebygga skjutningar och att samverka runt unga i risk för kriminalitet.
- Brås ekonomiska stöd till utvärderingar av brottsförebyggande arbete har resulterat i en erfarenhetsbank som efter 2023 består av drygt 260 slutrapporter. Erfarenhetsbanken är en viktig kunskapskälla om brottsförebyggande insatser.
- Från 2023 finns ett nytt statsbidrag till kommuner för att stödja det brottsförebyggande arbetet. Det har resulterat i många ansökningar som synliggör vilka utmaningar och behov som kommunerna står inför i det lokala brottsförebyggande arbetet.

I det här kapitlet beskrivs Brås arbete med att utveckla det brottsförebyggande arbetet under 2023. Syftet är att synliggöra det stöd som erbjudits och det stöd som är att vänta framöver – stöd som framför allt kan ha en påverkan på arbetet med att implementera lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.

Kapitlet utgår i hög grad från det uppdrag som Brå fick i februari 2023 att utveckla det nationella stödet till det brottsförebyggande arbetet (Regeringsbeslut Ju2023/00472 m.fl.). Uppdraget sträcker sig över två år och har sin bakgrund i förberedelserna inför och sedermera införandet av lagen (2023:196), vilken trädde i kraft 1 juli 2023. Uppdraget innebär att myndighetens nationella stöd i det brottsförebyggande arbetet breddas, och att det redan befintliga arbetet på området stärks.

Brå ska särskilt utveckla följande delar

- behovsanpassade och praktisknära stödinsatser till kommuner och andra aktörer
- stödinsatser till länsstyrelserna
- den nationella samordningen
- uppföljningen av det brottsförebyggande arbetet
- kunskapsutvecklingen om brottsförebyggande åtgärder.

Utöver det nya regeringsuppdraget beslutades i juni 2023 om en ny förordning om statsbidrag till kommuners brottsförebyggande arbete (SFS 2023:442). I budgeten för 2023 fanns dessutom utökade medel för det statsbidrag till brottsförebyggande arbete som Brå fördelar sedan tidigare. Sammantaget har det utökade omfattningen av Brås bidragsgivning drygt 10 gånger om.

Brås utvecklingsarbete under 2023, med utgångspunkt i de nya uppdragen att ge kunskapsstöd och ekonomiskt stöd, har inneburit ett utökade externt stöd samtidigt som förutsättningar för att utföra arbetet har byggts upp internt.

5.1 Fokus på att sprida kunskap om lagen

Brå har tidigare redovisat att oavsett var en kommun står i utvecklingen av sitt brottsförebyggande arbete är en förutsättning för en bra implementering av lagen (2023:196) att det finns en god kunskap om den. Vissa delar av den kommunala verksamheten behöver bara känna till den, andra delar behöver ha en djupare förståelse (Brå 2022b; 2022c). Under 2023 har Brå framför allt gett generell informationsstöd om den nya lagen där det övergripande målet har varit att de primära målgrupperna ska känna till den, vad den innebär och hur de behöver förbereda sig i sitt brottsförebyggande arbete.

5.1.1 Intensiv dialog och informationsspridning

Tillsammans med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har Brå genomfört 9 digitala dialoger med ungefär 150 kommuner, dialoger som hade sin utgångspunkt i lagen (2023:196). Brå har dessutom tillsammans med SKR, Polismyndigheten och länsstyrelserna genomfört webinarier, konferenser och seminarier om lagen. Brå har även deltagit på andra aktörers konferenser för att informera om lagen, och har på så sätt nått delvis andra delar av det brottsförebyggande fältet, som exempelvis inom arbetet mot miljörelaterad brottslighet och brott riktade mot välfärdssystemet.

Brås webbsida Förebygga brott (www.bra.se/forebyggabrott) är en viktig kanal för att föra ut kunskap och information direkt riktad till brottsförebyggande yrkesverksamma. På den nya ämnessidan Kommuner mot brott publicerades bland annat frågor och svar kring lagen (2023:196) och beskrivningar av Brås stöd till kommuner. Under 2023 skapades också ämnessidan Polisens arbete, som beskriver polisens ambitioner och viljeinriktningar med det brottsförebyggande arbetet med anledning av polisens brottsförebyggande strategi (Polismyndigheten 2022c).

Under 2023 genomförde Brå 3 webinarier om brottsförebyggande arbete som finns att se i efterhand på Brås webbsida Förebygga brott. Titlarna för webinarierna är:

- Mer än bara skräphantering: att förebygga avfallsbrott
- Brås stöd till kommunerna med anledning av lagen (2023:196)
- Informationsdelning och sekretess i brottsförebyggande arbete med barn och unga

Brå har i samverkan med polisen, SKR och länsstyrelserna börjat arbetet för att revidera befintliga skrifter om lokalt brottsförebyggande arbete, framför allt metodstödet Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete (Brå 2020). Revideringarna är nödvändiga med anledning av de nya förutsättningarna som getts i samband med ikraftträdandet av lagen (2023:196).

Brå har haft stort fokus på att sprida information om lagen, men framöver behövs även säkerställas att man inte glömmer bort information om det brottsförebyggande arbetet i sin helhet. En kommunpolis beskriver så här i den lokala enkäten:

Känner att det vore bra om samtliga som jobbar inom polisen i korthet fick en dragning av vad brottsförebyggande arbete innebär för att få förståelse och en helhetssyn. Det görs väldigt mycket bra i dag, men kunskapen om att man faktiskt kan vara med och bidra med små medel kan göra stor skillnad. Att vi alla är en pusselbit och alla måste bidra för att få pusslet lagt! Därefter kan man behöva få mer specifik hjälp inom olika brottskategorier.

5.1.2 Konferensen Råd för framtiden

Brås nationella konferens om lokalt brottsförebyggande arbete, Råd för framtiden, genomfördes 2023 som en hybridkonferens tillsammans med Borås stad med 484 deltagare på plats i Borås och 394 som deltog digitalt. Konferensen hade sitt fokus på lagen (2023:196), i syfte att ge deltagarna förutsättningar för att göra sig redo inför lagens ikraftträdande. Föreläsningarna tog bland annat upp hur man kan jobba med kartläggning och orsaksanalys, samt gav tillfälle för att lyssna på flera lokala exempel.

Majoriteten av deltagarna var från kommuner eller Polismyndigheten och 96 procent av det totala antalet deltagare uppgav att de var mycket nöjda eller nöjda med konferensen. Drygt hälften av deltagarna upplevde att konferensen gett dem bättre förutsättningar i deras arbete inför att lagen skulle träda i kraft. En deltagare skrev så här i utvärderingen:

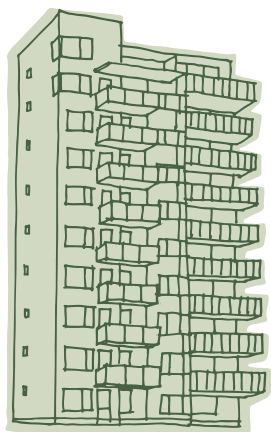
Konferensen har bidragit till att jag fått en bild av var vi står i det brottsförebyggande arbetet just nu i Sverige. Jag tyckte det var bra att allt var så kopplat till den nya lagstiftningen som gör kommunerna ansvariga för det brottsförebyggande arbetet.

5.2 Kraftsamling för att kunna ge ett mer behovsanpassat stöd

I likhet med föregående år har 6 av 10 av kommunerna och drygt 5 av 10 av lokalpolisområdena svarat i den lokala enkäten att de vänt sig till Brå för stöd i det brottsförebyggande arbetet. Enligt respondenterna har Brås stöd mest varit till nytta för arbetet med att ta fram en kartläggning och göra en orsaksanalys av den lokala brottsligheten, men stödet från Brå uppges också ha varit till nytta för intern eller extern samverkan, och vid valet av brottsförebyggande åtgärder. De former av stöd som flest tagit del av är metodböckerna Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete, Kartläggning och lägesbild i lokalt arbete samt Orsaksanalys i lokalt brottsförebyggande arbete (Brå 2020; 2021b; 2018b). Flera kommuner uppger också att de tagit del av Brås webinarier eller Brås föreläsningar.

I fritextsvar har många kommuner och lokalpolisområden beskrivit vad de har för behov av stöd för att utveckla det lokala brottsförebyggande arbetet framöver. Flera, särskilt kommuner, lyfter att de både har behov av praktisk stöd och nya metodstöd för att kunna genomföra momenten som ingår i lagen (2023:196) och utifrån den kunskapsbaserade arbetsprocessen. Flera kommuner signalerar även att det fortsatt finns behov av mer information om lagen till olika verksamheter inom kommunen. En kommun beskriver deras behov av stöd så här:

Den nya lagstiftningen sätter krav och i en liten kommun med små resurser blir den ekonomiska fördelningen av pengar för liten för att anställa en specifik person när procent i tjänst blir små (5–20 %). Här behöver vi extra stöd, hur kan vi utföra jobbet som ska göras på ett smart sätt när vi har små resurser, vi ska trots allt göra samma jobb som en stor kommun. Ser gärna att en handbok kring åtgärdsplan tas fram. Utbildning är alltid bra, tänker tematiska utifrån de steg som krävs, lägesbild, orsaksanalys, åtgärdsplan mm.

5.2.1 Brå bidrar till den ökande utbildningsnivån

Brå gjorde bedömningen under 2022 att efterfrågan på utbildningar skulle öka i samband med ikraftträdandet av lagen (2023:196) och utökade därför både antalet kursplatser och antalet webbaserade utbildningar under 2023. Det har varit en bidragande faktor till att fler kommunala samordnare uppger att de har någon form av utbildning i brottsförebyggande arbete i enkätundersökningen 2023.

En del av ökningen av samordnare som har utbildning i brottsförebyggande arbete utgörs av de som gått Brås nya introduktionsutbildning. Av de kommunala samordnare som svarade i den lokala enkäten att de har utbildning i brottsförebyggande arbete hade 26 procent gått introduktionsutbildningen. Utbildningen är som namnet antyder en introduktion i brottsförebyggande arbete, som pågår under två veckor. Den genomfördes för första gången i form av 2 kurser under hösten 2022, som följdes upp med 4 kurser under 2023, där sammanlagt 188 deltagare hade fullföljt vid årets slut 2023.

Brås basutbildning har erbjudits sedan 2017 och efter 2023 hade 419 deltagare fullföljt utbildningen. Det finns sedan 2019 också möjlighet att gå en påbyggnadsutbildning för dem som gått basutbildningen alternativt förvärvat motsvarande kunskaper på annat sätt. Vid slutet av 2023 hade sammanlagt 112 brottsförebyggare fullföljt påbyggnadsutbildningen. Under hösten 2023 erbjöds de som fullföljt påbyggnadsutbildningen en två dagar lång på-plats-utbildning, en så kallad booster-utbildning. Syftet med utbildningen var att både fylla på med mer kunskap och att stimulera till erfarenhetsutbyte mellan de 38 deltagarna.

Brås utbildningar

Brå erbjuder sedan 2017 kostnadsfria webbaserade utbildningar i brottsförebyggande arbete som riktar sig till yrkesverksamma inom kommun, polis, bostadsbolag och andra verksamheter som utgör viktiga parter i det lokala brottsförebyggande arbetet. I dagsläget erbjuds 3 olika utbildningar:

- Introduktionsutbildning: riktar sig till nybörjare i brottsförebyggande arbete
- Basutbildning: riktar sig till dem som har en del förkunskaper och viss yrkeserfarenhet inom det brottsförebyggande området
- Påbyggnadsutbildning: riktar sig till dem som fullgjort Brås basutbildning eller annan likvärdig utbildning

I den lokala enkäten lyfter flera kommunala samordnare att de ser att kunskapen om brottsförebyggande arbete behöver öka hos beslutsfattare och politiker i kommunerna. En samordnare skriver så här:

Att öka kunskapsläget om det brottsförebyggande arbete hos politiker och tjänstepersoner som arbetar inom områden som tangerar det brottsförebyggande området är viktigt! Här skulle det vara till hjälp med riktat material eller utbildning för dessa målgrupper.

För arbetet framöver ser Brå nu över om nya utbildningsformer kan skräddarsys ytterligare för att möta de olika aktörernas behov av kunskap i brottsförebyggande arbete.

5.2.2 Brås praktikhärla stöd utvecklas

I Brås nya regeringsuppdrag från februari 2023 ingår att utveckla ett mer praktikhärla stöd (Regeringsbeslut Ju2023/00472 m.fl.). Flera kommuner uppger i den lokala enkäten att de önskar just den formen av stöd för att klara lagkraven. Syftet med det praktikhärla stödet är att Brå utifrån mottagande kommuners behov ska anpassa och ge ett skraddarsytt stöd, många gånger tillsammans med länsstyrelserna. Stödet under 2023 har innefattat en rad olika insatser, exempelvis hjälp med att utveckla samordningen inom kommuner och fördjupning inom momenten i det kunskapsbaserade arbetsättet, som framtagande av kartläggning och orsaksanalys. Informationsstödet om lagen som nämns i avsnitt 5.1, har också ofta samordnats med Brås praktikhärla stöd.

Sammanlagt har Brå under 2023 genomfört föreläsningar eller andra former av möten om lagen (2023:196) för fler än 275 kommuner. Under 2023 har Brå även inrättat en stödtelefon och en särskild funktionsbrevlåda för att göra det lättare för kommuner att komma i direkt kontakt med stödjande funktioner på myndigheten.

Brå redovisade i oktober 2023 ett förslag på genomförandeplan för 2024, som en första av 3 delredovisningar av regeringsuppdraget att utveckla det nationella stödet i det brottsförebyggande arbetet. Där beskrev Brå bland annat att behoven av stöd för att implementera lagen (2023:196) som helhet och dess olika delar är ojämnt fördelat mellan landets kommuner (Brå 2023i). Brå kommer därför under 2024 att fokusera på att stödja kommuner som själva uttrycker behov av stöd och kommuner som utifrån Brås bedömning har stora stödbehov. I delredovisningen lyfts även att det kvarstår behov av att generellt informera om lagen.

Kontakta oss med dina frågor

Har du frågor om det kommunala ansvaret? Hör av dig till oss med frågor kring lagen, lokalt brottsförebyggande och vilka stödinsatser vi kan bidra med.

E-post: bf@bra.se

5.2.3 Brås stöd fortsätter i utsatta områden och för att implementera GVI

Eftersom Brå inte tidigare har gett praktikhärla stöd i den omfattning som det nya regeringsuppdraget från 2023 avser, har mycket kunskap och lärdomar i stället kunnat hämtas från det uppdrag där Brå ger stöd till ett antal kommuner med utsatta områden i enlighet med Polismyndighetens definition, som startade 2022 (Regeringsbeslut Ju 2022/01000). Projektet ska utvärderas och slutredovisas i juni 2024. De kommuner som ingår i projektet är Linköping, Södertälje, Sigtuna, Göteborg (stadsområde Sydvest) och Trollhättan.

Det behovsanpassade och praktikhärla stödet som erbjudits har getts tillsammans med andra relevanta aktörer i syfte att utveckla ett systematiskt och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete. Inom ramen för uppdraget har Brå haft möjlighet att gå in mer på djupet i flera delar av den kommunala verksamheten som berörs av brottsförebyggande åtgärder. Under 2023 har en mängd

aktiviteter genomförts som har inneburit såväl kunskapshöjande insatser som utvecklingsarbete. Aktiviteterna har till exempel handlat om:

- insatser för barn och unga som riskerar att rekryteras till kriminalitet inklusive föräldraskapsstöd
- insatser för att motverka otillåten påverkan
- metodutveckling för arbetet mot välfärdsbrottslighet
- kunskapshöjande insatser om organiserad brottslighet, parallella samhällsstrukturer och våldsbejakande extremism
- insatser för att öka tryggheten i skolan
- utvecklingsarbete inom samhällsbyggnadsprocessen
- utveckling av ledning och styrning inom brottsförebyggande arbete

Kunskapen från projektet kommer att användas för att utveckla och stärka Brås fortsatta praktikhäna stöd under 2024 och 2025 till både kommuner med utsatta områden men också det praktikhäna stödet generellt.

Brå, Polismyndigheten och Kriminalvården har sedan 2021 ett gemensamt uppdrag att implementera strategin gruppvåldsintervention (GVI) till ett antal kommuner i Sverige (Regeringsbeslut Ju2021/03330), utifrån erfarenheterna med arbetet med Sluta skjut i Malmö (Ivert m.fl. 2020; Ivert och Mellgren 2021). De kommuner som under 2022 och 2023 har fått stöd för att implementera GVI-strategin är Göteborg, Huddinge, Järfälla och Upplands-Bro, Uppsala samt Örebro. Under 2023 har fokus för arbetet varit att fortsätta ge ett behovsanpassat stöd till kommunerna, med betoning på metodtrogenhet, långsiktighet och undanröjande av hinder för samverkan. Arbetet har skett genom täta och regelbundna avstämningar med samtliga kommuner samt genom nätverksträffar. De flesta kommunerna inom GVI-projektet har inlett sitt operativa arbete med strategin.

Även uppdraget att implementera GVI-strategin ger Brå viktiga lärdomar och verktyg i arbetet med att ge ett behovsanpassat praktikhäna stöd till kommuner. Brå har sett hur de lokala samverkansparterna gemensamt kraftsamlar sina verksamheter för att arbeta mer målgruppsanpassat brottsförebyggande med inriktning mot det grova våldet. Ett särskilt fokus har även varit att utveckla kunskapen kring hur civilsamhället kan involveras mer i det lokala brottsförebyggande arbetet mot grovt våld i kriminella miljöer. I slutet av 2023 genomfördes en konferens med 210 deltagare för alla kommuner som ingår i uppdraget.

Alla implementeringar processutvärderas med ekonomiskt stöd från Brå och i de rapporter som presenterats under 2023 kan man redan se lovande resultat.

Utdrag ur Örebro universitets processutvärdering av GVI-arbetet i Örebro (Hellfeldt m.fl. 2023, s. 5):

Implementeringen av GVI Örebro är i stora drag både välorganiserad och väl genomförd. Vi drar även samma slutsats som tidigare dragits i utvärdering av Sluta skjut, det vill säga att det går att implementera den amerikanska GVI-strategin i Sverige, men med tillägget att det också låter sig göras i en medelstor kommun som Örebro. Samtidigt är implementeringen av strategin i många aspekter krävande och de städer och kommuner som väljer att arbeta med strategin måste ta hänsyn till det.

5.2.4 Brås ekonomiska stöd genererar kunskap

De ekonomiska stöden som Brå fördelar ger myndigheten en inblick i vad det är många kommuner och andra aktörer har för utmaningar, vilka stödbehov som finns och var intressant utvecklingsarbete sker. Brå har under flera år utlyst ekonomiskt stöd till utvärderingar och uppföljningar av brottsförebyggande insatser. Det ekonomiska stödet kan sökas av organisationer som bedriver brottsförebyggande arbete utifrån en tydlig problembild i syfte att utvärdera arbetets effekter. För 2023 tilldelades Brå mer medel än tidigare för det här ekonomiska stödet vilket har resulterat i att ansökningsnivåerna har kunnat höjas och Brå har kunnat bevilja fler ansökningar. Genom att höja beloppstaket förväntas även kvaliteten höjas på utvärderingarna. Exempel på ansökningar som beviljades 2023 är polisregion Stockholms utvärdering av insatsen Rätt Kurva och Ovanåkers kommun som ska utvärdera betydelsen av professionella trygghetsvandrare i glesbygd. Alla beviljade stöd 2023 redovisas i bilaga 4.

Genomförda utvärderingar i form av slutrapporter publiceras på Brås webbplats i Erfarenhetsbanken. Hittills är det möjligt att ta del av drygt 260 slutrapporter från brottsförebyggande projekt som genom åren beviljats ekonomiskt stöd för uppföljning och utvärdering. Titlarna för de slutrapporter som inkom 2023 finns i bilaga 4.

Med anledning av lagen (2023:196) beslutade regeringen i juni 2023 om ett nytt statsbidrag (Förordning 2023:442) som ska fördelas av Brå till kommuner för brottsförebyggande åtgärder. Syftet med statsbidraget är att stärka det lokala brottsförebyggande arbetet och främja utvecklingen av kunskapsbaserade brottsförebyggande åtgärder. Efter en utlysning i slutet av sommaren 2023 beviljade Brå 61 kommuner ekonomiskt stöd (se bilaga 4). De första slutrapporterna för det här ekonomiska stödet inkommer under våren 2024, och en ny ansökningsomgång öppnades under hösten 2023 som avser medel för brottsförebyggande arbete under 2024.

5.2.5 Brå ger återkoppling till kommunerna

Brå ska utveckla uppföljningen av hur det lokala brottsförebyggande arbetet bedrivs med anledning av lagen (2023:196) genom kommunenkäten som genomförs inom ramen för det här rapportformatet. Myndigheten ska även utveckla hur resultatet av uppföljningen kan återkopplas till kommunerna (Regeringsbeslut Ju2023/00472 m.fl.). Under 2023 påbörjades arbetet med att kunna ge återkoppling till varje kommun om var kommunerna står i arbetet och vad de behöver utveckla för att arbeta i enlighet med lagen.

Eftersom lagen trädde i kraft under 2023 ville Brå ge en översiktlig bild av hur kommunerna låg till före ikraftträdandet i en första återkoppling. Uppföljningen av kommunernas arbete bygger på kommunenkäten, som 2023 genomfördes under våren innan lagen hade trätt i kraft. Återkopplingen för 2023 skickas ut till respektive kommun under våren 2024. Förutom kommunernas svar i enkäten inkluderar återkopplingen också hur otrygghet vid utevistelse såg ut under 2021–2022, enligt Nationella trygghetsundersökningen, samt antalet anmälda brott per 100 000 invånare för perioden 2018–2022, enligt Brås kriminalstatistik för respektive kommun. Det här är ett långsiktigt utvecklingsarbete där mer information till kommunerna kommer kunna läggas till efterhand.

Återkopplingen till kommunerna belyser både delar av det brottsförebyggande arbetet där kommunerna ligger långt fram, och områden där det finns ett större behov av utveckling och stöd. Brå har som ambition att återkopplingen tillsammans med Brås årsrapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige kan komplettera varandra för att öka kunskapen om hur det lokala arbetet kan stärkas framöver.

5.3 Stöd och samordning nationellt och regionalt

Brå har både i uppdrag att stödja och bistå länsstyrelserna i deras uppdrag att ge stöd och bidra till regional samordning av brottsförebyggande arbete och att utveckla den nationella samordningen (Regeringsbeslut Ju2023/00472 m.fl.). De här uppdragen är en förutsättning för att stödet i brottsförebyggande arbete ska bli samstämmigt och ge effekt, genom samordning och samverkan på nationell och regional nivå.

5.3.1 Regional samordning för bättre samordnat stöd

Som en del av den regionala samordningen anordnar Brå nätverksträffar som samlar länsstyrelsernas och polisregionernas brottsförebyggande samordnare, representanter från Polismyndighetens utveckling av brottsbekämpning (UB) Nord och Syd samt den ansvariga funktionen för brottsförebyggande arbete inom SKR. Målet för nätverksträffarna har under 2023 varit att öka den regionala förmågan att stödja kommunerna i arbetet med att implementera lagen (2023:196) och utveckla stödet till bland annat lokalpolisområdena för implementering av polisens brottsförebyggande strategi (Polismyndigheten 2022c). Tema för årets träffar har varit: Förmågan att ge stöd till relevanta målgrupper kopplat till implementeringen av lagen, Praktisk fördjupning och problematisering mellan länsstyrelsernas och polisens brottsförebyggande uppdrag och Aktuellt inom det kriminalpolitiska området, hur ska praktiken förhålla sig till nya lagar och regleringar? Dessutom arrangerade Brå tillsammans med Karolinska Institutet en kursdag om implementering och processledning för de regionala brottsförebyggande samordnarna.

I samband med att lagen (2023:196) skulle träda i kraft gavs länsstyrelserna precis som Brå ett breddat uppdrag om regional samordning och stöd, vilket beskrivs närmare i kapitel 3 (Regeringsbeslut Ju2023/00475). Brå har under 2023 stöttat länsstyrelserna genom mer konsultativt stöd samt föreläst på regionala träffar för lokala aktörer.

5.3.2 Nationella nätverk som bidrar till det brottsförebyggande arbetet

I syfte att stärka nationell samordning för stödet till brottsförebyggande arbete samlar Brå myndigheter och andra nationella aktörer kring olika sakfrågor. I Brås uppdrag för ökad nationell samordning ses ett behov av att informera om vilken samverkan och samordning som finns för att undvika att parallella och överlappande initiativ tas, och för att identifiera luckor där det saknas initiativ.

Nationella brottsförebyggande noden (tidigare Kärnnätverket för brottsförebyggande arbete) är ett nationellt nätverk initierat av Brå som utgörs av Länsstyrelserna, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) samt Polismyndigheten. Ett viktigt syfte för nätverket är att ta fram inriktningar och teman för det nationella stödet till lokalt och regionalt brottsförebyggande arbete. Fokus 2023 har varit gemensam kommunikation kring lagen (2023:196) och polisens brottsförebyggande strategi (Polismyndigheten 2022c).

Brå leder även det nationella nätverket för att förebygga ekonomisk brottslighet vilket består av Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Polismyndigheten, Skatteverket och SKR. Syftet med nätverket är att stötta det förebyggande arbetet mot ekonomisk brottslighet och underlätta så att det kan bli en del av det lokala brottsförebyggande arbetet i enlighet med lagen (2023:196) och att fler kommuner där igenom arbetar med frågorna.

Brå har under 2023 inlett planeringen av ett nationellt rådslag om den nationella samordningen kring brottsförebyggande arbete, vilket kommer ske i samband med 2024 års konferens Råd för framtiden.

5.3.2.1 *Nätverk där Brå deltar*

Det finns flera nationella nätverk som syftar till att ge ökad kunskap och stöd i brottsförebyggande arbete där Brå ingår. Här följer en beskrivning av några av dem.

Flera myndigheter arbetar gemensamt för att utveckla samverkansformerna SIG (sociala insatsgrupper) och SSPF (skola, socialtjänst, polis och fritid). I nätverket ingår Brå, Socialstyrelsen, Polismyndigheten, Skolverket, Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågor (MUCF) och SKR. Under 2023 har flera gemensamma aktiviteter genomförts, som nätverksträffar och utbildningar för kommunala samordnare för SIG och SSPF. En konferens om arbetet med samverkansformerna kring barn och unga genomfördes i december 2023, som samlad över 500 deltagare.

Jämställdhetsmyndigheten driver ett nationellt nätverk för att förebygga mäns våld mot kvinnor. Nätverket består både av ett generaldirektörsråd och ett tjänstepersonsnätverk med representanter från Polismyndigheten, Socialstyrelsen, Skolverket, Kriminalvården, MUCF, länsstyrelserna och Brå.

Det nationella miljöbrottsrådet är ett nätverk som leds av Naturvårdsverket, där Brå ingår med syfte att utveckla ett brottsförebyggande perspektiv inom området. Nätverket har inlett ett arbete med att ta fram en utbildningsserie om miljöbrott som kommer att finnas på Naturvårdsverkets webbplats.

Ett område som ligger nära lokalt brottsförebyggande arbete är det förebyggande arbetet mot alkohol, narkotika, droger, tobak och spel om pengar (ANDTS). Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att stödja och utveckla den nationella myndighetsstrukturen tillsammans med Socialstyrelsen kring det här förebyggande arbetet. Brå ingår i nätverket och då särskilt i arbetsgruppen med fokus på brottsförebyggande arbete.

Samverkan mot brott (SAMBO) är ett nätverk som utgörs av den nationella Grannsamverkansgruppen. Ordförande för gruppen är Svenska Stöldskyddsföreningen (SSF) och i nätverket ingår Brå, Polismyndigheten, SKR, en rad försäkringsbolag, nationella intresseorganisationer för olika fastighetsbolag, boendeorganisationer och brottsofferjouren. Den nationella Grannsamverkansgruppens fokus för 2023 har varit att starta fler Grannsamverkansområden i flerbostadshus.

Det finns en nationell arbetsgrupp för näringslivet och dess roll i det brottsförebyggande arbetet. I arbetsgruppen ingår representanter från Svenskt Näringsliv, Företagarna, länsstyrelserna, Polismyndigheten, SKR och Brå. Fokus har under 2023 varit att stärka näringslivets potential som brottsförebyggande aktör och ge stöd i processer där näringslivet kan och bör involveras.

Utöver Brås nätverk för att förebygga ekonomisk brottslighet medverkar Brå i SKR:s nätverk mot välfärdsbrott. Brå ingår tillsammans med Arbetsförmedlingen, Ekobrottsmyndigheten, Ekonomistyrningsverket, Försäkringskassan, Polismyndigheten, Skatteverket, Inspektionen för vård och omsorg och Åklagarmyndigheten.

Brå träffar också årligen nationella brottsförebyggande råd från hela Europa för att diskutera brottsförebyggande arbete och stöd till sådant. I år hölls mötet i Sverige, på Brå, där stort intresse riktades mot lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. De nordiska nationella brottsförebyggande råden träffas också årligen, 2023 i Oslo där temat var diskussioner om brottsförebyggande arbete för att förebygga att unga hamnar i grov brottslighet. De här träffarna gör att Brå får en inblick i vad som sker på det brottsförebyggande området i Norden och i Europa. Det som Sverige gör är också intressant för andra länder, och varje år delar vi med oss av svenskt arbete på olika sätt. I år presenterades bland annat arbetet med GVI för EU-kommissionen.

Ett exempel på omvärldsbevakning är den som sker varje år när nomineringar ska göras till European Crime Prevention Award (ECPA). Det tema som ordförandelandet föreslagit styr då letandet efter svenska initiativ. Temat 2023 var arbetskraftsexploatering och människohandel och efter ett juryförfarande nominerades Sund konkurrens. På Best practice konferens (BPC) presenteras sedan bidragen från alla länder.

5.4 Kunskapsutveckling om brottsförebyggande arbete

En viktig del i att öka kunskapen om brottsförebyggande arbete är det arbete som bedrivs på Brå i form av forskning och statistikproduktion. Det handlar om forskning om olika brottstyper och tillvägagångssätt, och om framtagen kunskap som ger en god bild av sådant som brottsutvecklingen, exempelvis vad det gäller olika brottstyper - för att tidigt kunna se vilka behov av utveckling av det brottsförebyggande arbetet som finns.

Rapporten Barn och unga i kriminella nätverk - en studie av inträde, brott, villkor och utträde publicerades hösten 2023 och syftar till att öka kunskapen om hur rekryteringen till kriminella gäng går till bland yngre. Brås bedömning i rapporten är att myndigheternas och kommunernas arbete med att förebygga och motverka barns nätverksinvolvering i högre utsträckning behöver utvärderas, målgruppsanpassas, bygga på informationsdelning mellan myndigheter och inriktas mot specifika tidsfönster för att vara träffsäkert och minska barns utsatthet. Rapporten visar bland annat att vid rekrytering av barn till kriminella nätverk främst handlar om barn som rekryterar andra barn, där äldre barn och unga uppvaktar yngre i rekryteringen. Barn och unga börjar även begå grova brott så fort inträde skett i ett kriminellt nätverk, snarare än att det skulle vara en stegvis process (Brå 2023a). Brå har publicerat en kortanalys om skolfaktorerens betydelse för om ungdomar begår våldsbrott. Kortanalysen ökar kunskapen om hur man kan arbeta med de systematiska skillnaderna mellan skolor eftersom dessa skillnader tycks ha en påverkan på ungdomars benägenhet att begå brott (Brå 2023h).

I den lokala enkäten till kommunerna uppger många respondenter att de jobbar med att förebygga våldsbejakande extremism. Inom ramen för de uppdrag som Center mot våldsbejakande extremism (CVE) har finns mycket stöd att få för brottsförebyggare på både lokal, regional och nationell nivå. På CVE:s webbplats finns både metodstöd, föreläsningar och publikationer samlade. I början av 2024 presenterade CVE en ny webbsida med kunskap och stöd i förebyggande arbete mot skolattacker. CVE driver även nationella nätverk som rör förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism.

Den nationella trygghetsundersökningen (NTU) genomförs varje år och syftar till att undersöka människors utsatthet för brott, upplevelse av oro och otrygghet samt förtroende för rättsväsendet, liksom brottsutsattas erfarenheter av kontakter med rättsväsendet. Nytt för 2023 års resultatredovisning är att den presenteras utifrån vilken socioekonomisk områdestyp som respondenten bor i (Brå 2023f). Det finns även en teknisk rapport för tolkning och bearbetning av dataunderlagen från NTU som kan vara till stöd för exempelvis lokala aktörer som vill inkludera resultat från NTU:N i sin lokala lägesbild (Brå 2023d). År 2023 publicerade Brå även en kortanalys där man genomfört uppföljningsintervjuer med ett urval personer som besvarat enkäten för den nationella trygghetsundersökningen 2022 och där uppgett att de hade utsatts för brott under 2021. Kunskapen från uppföljningsintervjuerna kan hjälpa rättsväsendet med vilka brottsförebyggande och brottsbekämpande åtgärder som behöver prioriteras (Brå 2023e).

För att inspirera till ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete mot ungdomsrån publicerade Brå under våren 2023 en samling med lokala exempel som riktar sig till brottsförebyggare i kommun eller lokalpolisområden. Skriften bygger på tidigare års kartläggning och samtal med ungdomar (Brå 2023c). På Brås webbplats finns även en interaktiv karta över anmälda ungdomsrån per kommun.

Under 2023 har en rad kunskapsprojekt påbörjats som är av relevans för det brottsförebyggande arbetet. Exempel på uppdrag är en studie av vad möjliggörare eller insiders har för roll och funktion i brottslighet, ett kunskapsunderlag om hur brottsdeltagande fördelas över olika åldrar och mellan olika grupper av lagöverträdare, en kartläggning av omfattningen och utvecklingen av grövre våldsbrott i skolan och en kortanalys om knivvåldets utveckling 2010–2022.

ECPA 2023: Arbetskraftsexploatering och människohandel

Sund konkurrens i byggbranschen var Sveriges bidrag i European Crime Prevention Award (ECPA) 2023, med temat arbetskraftsexploatering och människohandel.

Sund konkurrens i byggbranschen är årets vinnare i den svenska brottsförebyggande deltävlingen till European Crime Prevention Award (ECPA). Arbetet bedrivs som ett brett samarbete mellan alla delar av branschen för att säkerställa att alla som arbetar på byggarbetsplatser gör det under schyssta villkor.

– Problemet med arbetskraftsexploatering inom byggbranschen är betydande, och orsakar stort lidande för individer. Med insatsen *Sund konkurrens* tar branschen ett tydligt ansvar för en komplex problematik, som arbetskraftsexploatering innebär, säger Karin Svanberg, enhetschef på Brå.

Inom byggbranschen förekommer det att utländska arbetstagare utnyttjas genom lägre löner, längre arbetstider och färre förmåner än svenska arbetstagare som omfattas av svenska kollektivavtal. För att motverka detta startades *Sund konkurrens* som ett samarbete mellan myndigheter, fackföreningar och andra branschorganisationer.

Tanja Rasmusson, näringspolitisk chef Byggföretagen, Claes Thunblad, chef Affärsutveckling och nationell samordnare för Sund konkurrens, Byggföretagen, Carin Stoeckmann, ordförande i Byggföretagens förbundsstyrelse och VD för ByggmästarN i Skåne. Längst till höger står Brås generaldirektör Mattias Larsson.

Syftet med samarbetet är att säkerställa att alla som arbetar på byggarbetsplatserna har arbetstillstånd, säkerställd identitet och arbetar under schyssta villkor. Medlemmarna ska också se till så att alla underentreprenörer följer kollektivavtalet.

– Ett långsiktigt, uthålligt praktiskt arbete är det som ger störst effekt för att minska arbetskraftsexploatering. Alla problem går inte att lösa på en gång, det handlar om att först identifiera vad som ger störst skydd för de utsatta individerna och därefter skala upp ambitionsnivån, säger Byggföretagens vd Catharina Elmsäter-Svärd.

Ett exempel som gett konkreta resultat är ett branschägt identifikationskort, och det så kallade ID06-systemet som kontrollerar om en individ har rätt att arbeta i Sverige. I dag finns över 700 000 aktiva id-kort och över 90 000 registrerade företag. För att kontrollera att reglerna efterlevs görs även arbetsplatskontroller av oberoende säkerhetsföretag.

– Byggföretagen har nolltolerans mot alla former av medvetet fusk. Att Brottsförebyggande rådet nu uppmärksammar vårt målmedvetna arbete för en sundare byggbransch är mycket roligt och ett tecken på att vi är på rätt väg. En viktig framgångsfaktor är att vi lyckats samla många aktörer i branschen och agerat tillsammans, säger Catharina Elmsäter-Svärd.

Övriga bidrag i svenska uttagningen till ECPA 2023

- **E(U)qualityModelNow** är en kampanj som Sveriges Kvinnoorganisationer driver. Syftet med kampanjen är att stärka EU-medlemsstaternas kapacitet i arbetet mot människohandel och sexuell exploatering genom att öka kunskap om och väcka intresse för den svenska sexköpslagen. Kampanjen bedrivs genom bland annat seminarier, möten, utställningar och filmer.
- **Växtkraft Thai** är ett projekt som genomförts av RealStars Ideell Förening Sverige. Projektet syftade till att ge unga thailändska kvinnor som arbetade på thaimassagesalonger och som hade risk för, eller befann sig i, prostitution eller människohandel, möjlighet att ta sig ur utsattheten. Arbetet visade på goda resultat med att kvinnornas kunskap om lagar och rättigheter ökade.
- **Safe Havens Stockholm** är ett traffickingcenter som drivs av Frälsningsarmén. På centret erbjuds juridiskt och socialt stöd till individer som blivit utsatta för människohandel. De arbetar även med att utbilda relevanta aktörer i hur de kan identifiera brottsoffer för människohandel och människoexploatering.

6 Slutsatser och avslutande diskussion

I det här kapitlet vill Brå genom en avslutande diskussion synliggöra vilka utvecklingsbehov som myndigheten ser för det brottsförebyggande arbetet framöver, baserat på de resultatredovisningar som redovisas i kapitel 2–5.

6.1 Höjda ambitioner inom det brottsförebyggande arbetet

Under flera år har det pågått en ambitionshöjning av det brottsförebyggande arbetet på lokal, regional och nationell nivå. Inget tyder på att reformtakten och ambitionerna nu kommer att klinga av. År 2024 hann knappt börja innan Sveriges första nationella strategi mot organiserad brottslighet presenterades (Skr. 2023/24:67), och under året förväntas även en ny socialtjänstlag träda i kraft som omfattar ett allt större fokus på socialtjänstens roll i det brottsförebyggande arbetet. I mars 2024 presenterade regeringen en ny brottsförebyggande strategi, Barriärer mot brott - en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet (Skr. 2023/24:68). Brå kommer följa utvecklingen av dessa strategier och den nya socialtjänstlagen, bland annat i det här rapportformatet.

I Brås årsrapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige 2023 betonades att med ambitionshöjningar kommer också förväntningar och att i ljuset av den rådande samhällsutvecklingen är det angeläget att det brottsförebyggande arbetet förbättras ytterligare. Brå förde också fram att det finns en potential för en förstärkning av det brottsförebyggande arbetet om fler nationella myndigheter ges tydliga brottsförebyggande uppdrag (Brå 2023b). Brå kan nu konstatera att fler myndigheter har fått ett sådant ansvar och det märks, vilket inte minst listan över nationella initiativ som redovisas i bilaga 3 vittnar om. Parallellt med en bred nationell kraftsamling förväntas hela Polismyndigheten och landets alla kommuner förstärka och förbättra sitt brottsförebyggande arbete genom att implementera lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete och polisens brottsförebyggande strategi (Polismyndigheten 2022c). Dessa båda implementeringsarbeten är viktiga för att det brottsförebyggande arbetet ska utvecklas ytterligare, men Brå bedömer att det kommer ta tid, och att det kan dröja innan vi fullt ut kan mäta effekterna av dem.

6.2 Negativ utveckling upptäcks och förebyggs lättast lokalt

Under 2023 har svensk kriminalpolitik haft ett stort fokus på organiserad brottslighet och dess koppling till ekonomisk brottslighet. Det har bland annat manifesterats i en fortsatt hög reformtakt vad det gäller de repressiva verktygen för att stävja den typen av brottslighet. Det finns även flera exempel på nationella brottsförebyggande initiativ, som exempelvis kopplat till kontroll och tillsynsarbete för att motverka otillåten påverkan, välfärdsbrott och arbetslivskriminalitet. Att det nationella fokuset legat på organiserad brottslighet har sin bakgrund i utvecklingen av det grova våldet i kriminella miljöer och den negativa påverkan som den typen av kriminalitet har på samhället i stort, och särskilt på de lokalsamhällen som drabbas. Det är ett väl motiverat nationellt fokus.

Ett annat stort fokus har varit att förebygga rekryteringen av unga till kriminella grupper med högt våldskapital. Det senaste åren har fler kommuner än de som ligger i anslutning till Sveriges storstäder drabbats av organiserad brottslighet, av det grova våldet och av att unga dras in i den. Det är

fortfarande av största vikt att brottsförebyggande åtgärder sätts in för att förebygga en ytterligare spridning. Det finns dock en risk, särskilt där det saknas genomförda lokala lägesbilder, att insatser sätts in där de inte behövs. Det är inte väl spenderade resurser. En annan risk är att andra insatser inte sätts in där de behövs, det vill säga att välbehövliga insatser som identifierats i det lokala kartlägningsarbetet får stå tillbaka när arbetet i stället prioriteras utifrån nationella direktiv. Mot bakgrund av alla de initiativ som nu tas nationellt runt den här typen av kriminalitet vill Brå framhålla vikten av att inte tappa kopplingen till den lokala problembilden och den lokala förankringen av insatser. I tidigare rapporter har Brå påtalat att kommuner och lokalpolisområden som inte har ett uppbyggt lokalt brottsförebyggande arbete och ett kunskapsbaserat arbetssätt riskerar att se en negativ utveckling av brottsligheten (Brå 2021a; 2022a). Det är i det lokala arbetet risken för en negativ utveckling snabbast och lättast kan upptäckas och förebyggas.

Ett annat behov som funnits länge och som fortfarande finns är att involvera hälso- och sjukvården i det brottsförebyggande arbetet. Det gäller såväl i arbetet med unga på väg in i kriminalitet som de som kommit längre i sin kriminella karriär.

6.3 Glöm inte det som förekommer ofta och sådant som inte syns

Ett behov som Brå har sett och fortfarande ser, som möjligen fått stå tillbaka för andra initiativ, är ett strukturerat arbete för att förebygga återfall i brott vid frigivning från anstalt eller vid hemkomst från placering enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, (LVU). Det som Brå anser behöver stärkas är inte de mer akuta insatser som behövs vid ett avhopp från organiserad brottslighet eller vid risk att rekryteras, utan det mer vardagliga samverkansarbetet. Olika granskningar och utvärderingar har framför allt betonat behovet av att utveckla en organisatoriskt strukturerad och för individen välkoordinerad samverkan. Riksrevisionen såväl som Brå har i flera utvärderingar konstaterat att det på många håll finns stora brister i styrningen av samverkansarbetet mellan de direkt ansvariga myndigheterna. Det har lett till att personer som exempelvis befinner sig inom kriminalvård riskerar att hamna mellan stolarna mellan olika huvudmän, med långa väntetider som följd vid frigivning. Vissa initiativ har tagits, till exempel arbetet med stöd vid utslussning från Kriminalvården enligt metoden Utsluss. Brå bedömer att nationella aktörer behöver vara mer involverade i lokal samverkan för att förebygga återfall i brott, efter frigivning från anstalt eller placering enligt LVU.

Förutom det här redan nämnda behöver arbetet fortfarande utvecklas i det vardagliga brottsförebyggande arbetet mot brottstyper som inte gör lika stora rubriker men som är de brott som drabbar flest människor, som bedrägerier, mäns våld mot kvinnor, cykelstölder, inbrott och rattfylleri. Det har funnits utvecklingsbehov även kring dessa brott under flera år, något som fortsatt kvarstår medan samhället fokuserar på de stora problemhärdarna.

6.4 Det grundläggande brottsförebyggande arbetet är viktigt för att kunna omhänderta fler initiativ

Brå har fått signaler från aktörer på såväl lokal som regional nivå att det är svårt att överblicka allt arbete och alla initiativ som sker på det brottsförebyggande fältet. Om många nationella initiativ påverkar innehåll eller former för organiseringen av arbetet lokalt riskerar det att motverka den rörelse som implementeringen av lagen (2023:196) och polisens brottsförebyggande strategi förväntas ge på sikt.

De insatser som görs för att implementera lagen och polisens brottsförebyggande strategi kan bara lyckas fullt ut om utrymme och tid ges för det arbetet. Det gäller framför allt för kommuner och lokalpolisområden som inte har kommit så långt i utvecklingen av ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbetssätt. Förutsättningarna för implementering skiljer sig i hög grad åt över landet, särskilt bland kommunerna. Var tionde kommun uppfyllde samtliga av lagens paragrafer som efterfrågades i de lokala enkäterna innan lagen trädde i kraft, medan de allra flesta hade genomfört ett eller ett par stycken av delmomenten. Många beskriver att de behöver stöd och hjälp för att ta fram en lokal lägesbild och att ta fram en åtgärdsplan som lagen föreskriver, något som tydligt bekräftas i resultatredovisningarna i kapitel 2.

Rekommendationer om ytterligare satsningar bör göras med hänsyn tagen till hur välutvecklat det lokala brottsförebyggande arbetet är. Om implementeringen av lagen och strategin blir lyckad kan också förmågan öka att längre fram kunna omhänderta exempelvis nya nationella initiativ. Kommuner och polisområden som kommit längre i sitt arbete kan också ha bättre möjligheter att tillgodogöra sig nya utvecklingsarbeten och sedan vara draghjälp för andra.

6.5 Kommuner i startgroparna

Sammantaget tyder underlaget till den här rapporten på att kommunerna under 2023 förberett sig för att ta ett ansvar för det lokala brottsförebyggande arbetet. Det är en stor framgång för lagens genomslag på lokal nivå att så många i de lokala enkäterna lyfter den som anledning till att det brottsförebyggande arbetet nu prioriteras. Det märks, beskriver kommunerna, genom att frågorna nu finns med på den politiska agendan, nya organisationer skapas lokalt och fler resurser riktas till tjänster för brottsförebyggande samordnare.

Det är även en positiv utveckling att en mycket högre andel kommuner nu uppger att de genomför åtgärder för att förebygga brott – en paradoxal utveckling med tanke på att färre kommuner genomfört en kartläggning eller en orsaksanalys. Men, Brå kan konstatera att den kunskapsbaserade arbetsprocessen är i gång på många håll i landet, inte minst utifrån vad kommunerna uppger att de diskuterar inom ramen för de lokala brottsförebyggande råden, och många beskriver att utvecklingen av det kunskapsbaserade arbetssättet är påbörjat men ännu inte slutfört.

Även om fler respondenter från kommunerna nu jämfört med tidigare har utbildning i brottsförebyggande arbete är det dock tydligt att alldeles för många kommuner, innan lagen trädde i kraft, hade för dåliga personella förutsättningar i form av både arbetstid och utbildning för att det brottsförebyggande arbetet ska kunna utvecklas i den riktning som lagen (2023:196) pekat ut. Mer personella resurser är också ett av de mest framträdande behoven av stöd som kommunerna beskriver i den lokala enkäten. Det är en viktig styrsignal för den lokala ansvariga ledningen, att ge det brottsförebyggande arbetet de resurser de anställda på kommunen behöver. Det är viktigt för att både kunna genomföra den kunskapsbaserade arbetsprocessen och för att kunna genomföra åtgärder som förebygger brott. Brå ser också att många kommuner vill förstärka sina förutsättningar att arbeta brottsförebyggande med till exempel utbildning, ökad samverkan eller uppbyggnad av specifika funktioner i arbetet. Det framgår i den ansökningsomgång om statsbidrag för brottsförebyggande insatser i kommunerna som genomfördes under hösten 2023.

För det fortsatta arbetet vill Brå belysa vikten av att kommunernas implementeringsarbete av lagen (2023:196), i enlighet med paragraf 7, säkerställer att det brottsförebyggande arbetet sker i enlighet med andra författningar. Det gäller exempelvis arbetet med den nya reformen av socialtjänstlagen när den träder i kraft, eftersom den innefattar flera förslag på hur socialtjänsten ska arbeta brottsförebyggande. Skolans roll som brottsförebyggande aktör är just nu under utredning, och på sikt ser även skolorna ut att ytterligare kunna förstärka det totala brottsförebyggande arbetet lokalt. Vikten av att dessa delar inom den kommunala verksamheten förstärker varandra, och inte leder till olika spår inom det brottsförebyggande arbetet, kan inte nog poängteras.

Brå och länsstyrelserna måste nu säkerställa att de kommuner som har störst behov av stöd för att implementera lagen (2023:196) också får det under de kommande åren. Brå och länsstyrelserna delar bilden av att det praktisknära och behovsanpassade stödet till kommunerna behöver öka och stärkas. Eftersom kommunernas förutsättningar ser så olika ut har Brå kraftsamlat under 2023 för att kunna erbjuda en bredd av insatser och olika former av stöd, som ska introduceras under 2024.

Referenser

- Andershed, H. och Sollerman, J. (2022). *Vägledning för arbete med sociala insatsgrupper (SIG): Med grund i principerna om Risk – Behov – Mottaglighet (RBM)*. Brottsförebyggande rådet.
- Barnombudsmannen, BO. (2023). ”Jag hade vitt hjärta”: Tidiga samhällsinsatser för att stärka barn och förebygga kriminalitet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2018a). *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige: Nuläge och utvecklingsbehov 2018*.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2018b). *Orsaksanalys i lokalt brottsförebyggande arbete*.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2020). *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete. Tredje upplagan*.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2021a). *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige: Nuläge och utvecklingsbehov 2021*.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2021b). *Kartläggning och lägesbild i lokalt brottsförebyggande arbete. Första upplagan*.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2022a). *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige: Nuläge och utvecklingsbehov 2022*.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2022b). *Förberedande åtgärder avseende införandet av ett lagstadgat ansvar för kommunerna för brottsförebyggande arbete: PM 1*.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2022c). *Förberedande åtgärder avseende införandet av ett lagstadgat ansvar för kommunerna för brottsförebyggande arbete: Slutredovisning*.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2023a). *Barn och unga i kriminella nätverk: En studie av inträde, brott, villkor och utträde* (Rapport 2023:13).
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2023b). *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige: Nuläge och utvecklingsbehov 2023*.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2023c). *Lokalt arbete mot ungdomsrån – exempel och erfarenheter från lokala aktörer*.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2023d). *Nationella trygghetsundersökningen: Ett metodstöd för resultat på kommunal nivå*.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2023e). *Nationella trygghetsundersökningen – uppföljningsintervjuer 2022: En redovisning av omständigheter kring rapporterade brotts handlingar* (NTU Kortanalys 1/2023).
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2023f). *Nationella trygghetsundersökningen 2023: Om utsatthet, otrygghet och förtroende* (Rapport 2023:9).
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2023g). *Polisanmälda hatbrott 2022: En sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen* (Rapport 2023:16).
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2023h). *Skolfaktorers betydelse för om ungdomar begår våldsbrott. En statistisk analys utifrån Skolundersökningen om brott* (Kortanalys 2023:4).

- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2023i). *Utveckla det nationella stödet i det brottsförebyggande arbetet – Förslag på genomförandeplan 2024* (PM). Dnr. 0074/23.
- Brottsförebyggande rådet, Brå och Jämställdhetsmyndigheten. (2022). *Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper – Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål*. Brottsförebyggande rådet.
- Det Kriminalpræventive Råd, DKR. (2012). *SSP – en guide till samarbetet*. DKRnr. 10-311-0505.
- Dir. 2022:86. *Säkerheten i skolan ska förbättras*. Utbildningsdepartementet.
- Dir. 2023:22. *Tilläggsdirektiv till utredningen om att säkerheten i skolan ska förbättras (U 2022:04)*. Utbildningsdepartementet.
- Dir. 2023:57. *Tilläggsdirektiv till Trygghetsberedningen (Ju 2020:09)*. Justitiedepartementet.
- Dir. 2023:63. *Kommunal anslutning till Utbetalningsmyndighetens verksamhet*. Finansdepartementet.
- Dir. 2023:90. *Översyn av Ekobrottsmyndigheten – förbättrade förutsättningar att bekämpa den ekonomiska brottsligheten*. Justitiedepartementet.
- Dir. 2023:117. *En stärkt långsiktig styrning av arbetet mot könsrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck*. Arbetsmarknadsdepartementet.
- Dir. 2023:120. *Tilläggsdirektiv till Skolsäkerhetsutredningen (U 2022:04)*. Utbildningsdepartementet.
- Dir. 2023:121. *Översyn av socionomexamen för att motverka ungdomskriminalitet*. Utbildningsdepartementet.
- Ds 2023:15. *Fler verktyg i socialtjänsternas arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn*. Socialdepartementet.
- Hellfeldt, K., Olsson, K., Frogner, L. och Strand, S. (2023). *Processutvärdering av GVI Örebro - En strategi för att minska och förebygga utvecklingen av grovt och dödligt våld kopplat till kriminella grupper*. Örebro universitet, Institutionen för beteende-, social- och rättsvetenskap.
- Ivert, A-K., Mellgren, C. och Nilsson, J. (2020). *Processutvärdering av Sluta skjut* (FOU rapport 2020:3). Malmö universitet.
- Ivert, A-K. och Mellgren, C. (2021). *Effektutvärdering av Sluta skjut: En strategi för att minska det grova våldet* (FOU rapport 2021:2). Malmö universitet.
- Liberalerna, Kristdemokraterna, Moderaterna & Sverigedemokraterna. (2022). *Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige*. Moderaterna. Hämtad 2024-02-28: <https://moderaterna.se/app/uploads/2022/10/Tidoavtalet-Overenskommelse-for-Sverige.pdf>
- Länsstyrelserna. (2023). *Delredovisning av länsstyrelsernas uppdrag om att utveckla det regionala stödet till kommunerna i det brottsförebyggande arbetet (Ju2023/00475)*. Dnr. Länsstyrelsen Västerbotten 8803-2023-2.
- Länsstyrelserna och Polismyndigheten. (2023). *Barndom utan brott. Gängsnacket: En guide för föräldrar och andra viktiga vuxna*. Hämtad 2024-02-28: <https://www.lansstyrelsen.se/publikation?entry=230&context=23>
- Polismyndigheten. (2021). *Planlagd brottsförebyggande linjeverksamhet* (Tillsynsrapport 2021:6). Dnr. A005.131/2019.
- Polismyndigheten. (2022a). *Beslut om det brottsförebyggande arbetet i polisregionerna* (Beslutsprotokoll Noa 52/2019). Dnr. A841.321/2016.

REFERENSER

- Polismyndigheten. (2022b). *Kvinnors inverkan och delaktighet i det grova våldet i kriminella miljöer*. Dnr. A440.265/2019. Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen, Utvecklingscentrum Väst.
- Polismyndigheten. (2022c). *Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet* (PM 2022:12). Dnr A153.079/2020.
- Polismyndigheten. (2024). *Lägesbild över aktiva gängkriminella i Sverige – Regeringsuppdrag*. Dnr A498.909/2023.
- Polismyndigheten, Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse. (2023). *Bob – barn och unga i organiserad brottslighet: Redovisning av Polismyndighetens, Socialstyrelsens och Statens institutionsstyrelsens uppdrag att föreslå en samverkansstruktur för arbete med barn och unga i och i närheten av miljöer kopplade till organiserad brottslighet (Ju2023/00972)*. Dnr. A237.344/2023. Polismyndigheten.
- Promemoria S2023/03181. *Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden*. Socialdepartementet.
- Prop. 2023/24:1. *Budgetpropositionen för 2024*. Finansdepartementet.
- Protokoll S2023/02342. *Inrättande av en delegation för brottsförebyggande åtgärder inom socialtjänstens område*. Socialdepartementet.
- Regeringens skrivelse 2016/17:126. *Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program*.
- Regeringens skrivelse 2023/24:67. *Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet*.
- Regeringens skrivelse 2023/24:68. *Barriärer mot brott - en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet*.
- Regeringsbeslut Ju2017/01526/KRIM. *Uppdrag till Brottsförebyggande rådet att utveckla det nationella stödet och samordningen för brottsförebyggande arbete*.
- Regeringsbeslut A2022/00333. *Uppdrag att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan*.
- Regeringsbeslut A2023/01276. *Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Jämställdhetsmyndigheten*.
- Regeringsbeslut A2023/01448. *Uppdrag att implementera och utvärdera behandlingsprogram för personer som utövar våld mot närstående*.
- Regeringsbeslut A2023/01693. *Förlängd tid för uppdraget att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan*.
- Regeringsbeslut Fi2021/02746, Fi2023/02869, Fi2023/02993. *Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende länsstyrelserna*.
- Regeringsbeslut Ju2021/03330. *Uppdrag att sprida strategin bakom Sluta skjut till fler orter i Sverige*.
- Regeringsbeslut Ju2023/00472, Ju2022/00985, Ju2022/02969. *Uppdrag att utveckla det nationella stödet i det brottsförebyggande arbetet*.
- Regeringsbeslut Ju2023/00475. *Uppdrag att utveckla det regionala stödet till kommunerna i det brottsförebyggande arbetet*.
- Regeringsbeslut Ju2023/00880. *Uppdrag att studera otillåten påverkan som utövas av systemhotande aktörer och grupperingar*.

- Regeringsbeslut Ju2023/01941. *Uppdrag att lämna en lägesbild över aktiva gängkriminella i Sverige.*
- Regeringsbeslut Ju2023/02375. *Uppdrag att förstärka säkerhetsarbetet inom Åklagarmyndigheten.*
- Regeringsbeslut Ju2023/02376. *Uppdrag att förstärka säkerhetsarbetet inom Ekobrottsmyndigheten.*
- Regeringsbeslut Ju2023/02529. *Uppdrag att inrätta en samverkansstruktur för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott.*
- Regeringsbeslut Ju2023/02737, Ju2023/00586, Ju2023/02337, Ju2023/00463, Ju2023/01351, Ju2023/02180, Ju2022/01936, Ju2020/03959. *Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Brottsförebyggande rådet.*
- Regeringsbeslut Ju2022/01000. *Uppdrag att utveckla stödet till kommuner med utsatta områden.*
- Regeringsbeslut Ju2023/02529. *Uppdrag att inrätta en samverkansstruktur för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott.*
- Regeringsbeslut S2022/04810. *Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Inspektionen för vård och omsorg.*
- Regeringsbeslut S2023/02124. *Uppdrag att betala ut och följa upp statsbidrag för förstärkta föräldraskapsstödjande insatser.*
- Regeringsbeslut S2023/02468. *Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Barnombudsmannen.*
- Regeringsbeslut S2023/02748. *Uppdrag att stärka våldsutsatta barns och ungas delaktighet i ärenden inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård.*
- Regeringsbeslut S2023/03047. *Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Socialstyrelsen.*
- Riksrevisionen. (2023). *Att släcka bränder – Polismyndighetens arbete med särskilda händelser riktade mot grov brottslighet (RiR 2023:5).*
- SFS 2016:1201. *Förordning med instruktion för Brottsförebyggande rådet.* Svensk författningssamling.
- SFS 2016:1258. *Förordning om regional samordning inom det brottsförebyggande området.* Svensk författningssamling.
- SFS 2022:257. *Förordning om statsbidrag till kvinno- och tjejjourer och vissa andra ideella organisationer inom brottsofferområdet.* Svensk författningssamling.
- SFS 2022:1345. *Förordning om nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck.* Svensk författningssamling.
- SFS 2023:196. *Lag om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.* Svensk författningssamling.
- SFS 2023:442. *Förordning om statsbidrag till kommuner för brottsförebyggande åtgärder.* Svensk författningssamling.
- SFS 2023:461. *Förordning med instruktion för Utbetalningsmyndigheten.* Svensk författningssamling.
- Skolverket. (2023). *Skolans roll i det brottsförebyggande arbetet: En nordisk jämförelse och en kartläggning av brottsförebyggande arbete i svensk skola (Rapport 2023:10).*
- Skolverket och Socialstyrelsen. (2023). *TSI-boken: Stöd i arbetet med tidiga och samordnade insatser för barn och unga.*
- Socialstyrelsen. (2023). *Arbeta med avhoppare: Ett stödmaterial till socialtjänsten.*

REFERENSER

- Socialstyrelsen, Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet (Brå), Skolverket, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). (2022a). *SIG: Samverkan i sociala insatsgrupper*. Brottsförebyggande rådet.
- Socialstyrelsen, Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet (Brå), Skolverket, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). (2022b). *SSPF: Samverkansformen skola, socialtjänst, polis och fritid*. Brottsförebyggande rådet.
- SOU 2020:47. *En hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag: Slutbetänkande av Utredningen Framtidens socialtjänst*. Statens offentliga utredningar.
- SOU 2023:28. *Samhället mot skolattacker*. Statens offentliga utredningar.
- SOU 2023:52. *Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen: Slutbetänkande av 2021 års bidragsbrottsutredning*. Statens offentliga utredningar.
- SOU 2023:60. *Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel 2: Slutbetänkande av Utredningen om preventiva tvångsmedel*. Statens offentliga utredningar.
- Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, SBU (2023). *Psykosociala insatser för att förebygga och minska gängkriminalitet bland barn och unga vuxna* (SBU Utvärderar 369).
- Sveriges Kommuner och Regioner. (2022). *Kommungruppsindelning – Sveriges Kommuner och Regioners kommungruppsindelning 2023*.
- Sveriges Kommuner och Regioner. (2023). *Nätverk för korruptionsbekämpning (1)*. Hämtad 2023-09-19: <https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/hotmotdemokrati ochsamhallssystem/motverkakorruption/korruptionsbekampningnatverk1.71135.html>
- Sweco. (2023). *Det lokala brottsförebyggande arbetet med inriktning mot barn och unga 2019–2023 - Kartläggning och omvärldsanalys*. Dnr. 0073/24.
- Viden til Velfærd, Det nationale forsknings- og analyscenter for velfærd, VIVE. (2019). *SSP- samarbejdet i det kriminalitetsforebyggende arbejde*. E-ISBN 978-87-7119-700-6.

Bilaga 1

Enkätundersökningar om brottsförebyggande arbete

Brås årliga rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige baseras i huvudsak på fem webbaserade enkäter. Två enkäter skickas ut till kommuner och lokalpolisområden som representerar den lokala nivån, två skickas till länsstyrelser och polisregioner som representerar den regionala nivån, och en enkät skickas till statliga myndigheter som representerar den nationella nivån. Enkäterna konstruerades, distribuerades, samlades in och sammanställdes genom enkätverktyget Survey & Report.

Datainsamling

Lokal nivå

Avsnittet om det lokala brottsförebyggande arbetet baseras till stor del på datamaterial insamlat under våren 2023 från två enkätundersökningar riktade till samtliga kommuner respektive lokalpolisområden. Enkäterna är riktade till tjänstepersoner med brottsförebyggande ansvar i kommunerna respektive kommunpolis i lokalpolisområdena sedan 2017, när Brås fick i uppdrag att utveckla det nationella stödet och samordningen för brottsförebyggande arbete (Ju2017/01526/KRIM). Enkätfrågorna i båda enkätundersökningarna har i stort speglat varandra genom åren.

Enkätfrågorna har utvecklats i 2023 års enkät till kommunerna för att i högre grad kunna följa upp implementeringen av lag som (2023:196) trädde i kraft den 1 juli 2023. Det aktuella utvecklingsarbetet av enkäterna sker som en del av Brås utökade uppdrag (Ju2023/00472) att bland annat inom ramen för den årliga rapporten utveckla uppföljningen av hur det lokala brottsförebyggande arbetet bedrivs, genom att även omfatta tillämpningen av lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Dessutom har enkätfrågor om barnrättsperspektiv i det brottsförebyggande arbetet lagts till i båda enkäterna som riktas till den lokala nivån 2023.

Enkäterna är i huvudsak utformade som frågor med fasta svarsalternativ, men inbegriper också ett antal frågor med möjlighet att svara i fritext. Bland annat innehåller enkäterna indikatorfrågor kring kommunernas och lokalpolisområdenas förutsättningar för, liksom genomförande och planering av brottsförebyggande arbete. Dessa frågor har inte ändrats i någon större omfattning över tid. I 2023 års enkäter har de däremot justerats till viss del för att i högre utsträckning motsvara hur paragraferna i lagen (2023:196) är författade, men samtidigt behålla möjligheten att göra jämförelser av resultat över tid.

För lokalpolisområdena innehöll enkäten något färre avsnitt, eftersom Polismyndigheten inte omfattas av lagen (2023:196).

Regional nivå

Brås undersökningar om det regionala stödet till brottsförebyggande arbete omfattar två webbaserade enkäter, som har skickats till länsstyrelsernas brottsförebyggande samordnare respektive polisregionernas brottsförebyggande samordnare. Webbenkätundersökningen riktad till länsstyrelsernas samordnare har genomförts årligen sedan 2017, medan undersökningen riktad till polisregionernas samordnare har genomförts årligen sedan 2019. De utgör två skilda undersökningar med delvis överlappande frågor.

Enkäterna innehåller bland annat frågor kring rollen som regional brottsförebyggande samordnare och det regionala stödet till lokalt brottsförebyggande arbete. Enkäten riktad till länsstyrelserna utgår främst från förordningen om regional samordning av brottsförebyggande arbete (2016:1258) och länsstyrelsernas utökade regeringsuppdrag att utveckla det regionala stödet till kommunerna i det

brottsförebyggande arbetet (Ju2023/00475). I enkäten till polisregionerna har snarlika frågor som till länsstyrelserna eftersträvats, även om en viss anpassning av frågorna har gjorts för att bättre svara mot lokalpolisområdenas brottsförebyggande verksamhet och organisation.

Liksom för enkäterna till den lokala nivån har ett utvecklingsarbete genomförts inför 2023 års enkätundersökning till den regionala nivån, för att säkerställa att enkäterna omfattar frågor utifrån lagen (2023:196).

Nationell nivå

Som underlag för det nationella kapitlet skickades en webbaserad enkät ut till 32 statliga myndigheter. Enkätundersökningen om det nationella brottsförebyggande arbetet genomfördes första gången 2022. I likhet med övriga fyra enkäter företogs ett utvecklingsarbete för att 2023 års enkät i ökad utsträckning skulle undersöka jämställdhets-, barnrätts- och åldersperspektivet i det nationella brottsförebyggande arbetet. Tidigare ställda frågor kopplade till det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott (Skr.2016/17:126) togs även bort eftersom fler myndigheter har fått nya eller utökade brottsförebyggande uppdrag sedan programmet publicerades. Enkäten innehåller både frågor med fasta svarsalternativ och frågor där respondenterna har haft möjlighet att svara i fritext. Därtill har de kunnat bifoga relevanta dokument som närmare beskriver de projekt och insatser som anges i enkätsvaren.

Totalundersökningar

Lokal nivå

Enkäterna som ligger till grund för det lokala avsnittet i 2023 års rapport utgör totalundersökningar. Enkäterna har således skickats ut till landets samtliga kommuner respektive lokalpolisområden. Vad det gäller storstadskommunerna Stockholms stad och Göteborgs stad har enskilda enkäter, utöver stadsledningsnivån, skickats ut till de olika stadsdelarna enligt den organisatoriska struktur som gällde vid undersökningstillfället, vilken omfattade 13 stadsdelar i Stockholm och 4 stadsdelar i Göteborg. Totalt distribuerades enkäten till 307 respondenter motsvarande Sveriges kommuner (inklusive stadsdelar), samt 95 respondenter motsvarande landets lokalpolisområden.

Enkäten som skickades till kommunerna var specifikt adresserad till den tjänsteperson som vid tillfället hade det strategiska eller samordnande ansvaret för det brottsförebyggande arbetet i kommunen eller stadsdelen. Enkäten som är riktad till lokalpolisområdena skickades ut till en slumpmässigt utvald kommunpolis i varje lokalpolisområde. I de fall ansvaret för det brottsförebyggande arbetet delades av flera kommunala tjänstepersoner eller kommunpoliser ombads enbart *en* person att besvara enkäten. Dock uppmanades respondenten att hämta information från övriga tjänstepersoner i kommunen, respektive kommunpoliser och/eller andra tjänstepersoner i lokalpolisområdet, för att besvara vissa av frågorna.

Regional nivå

Enkäterna riktade till länsstyrelserna respektive polisregionerna skickades ut till samtliga 20 av 21 länsstyrelser och 7 polisregioner. En länsstyrelse hade vid enkätinsamlingen ingen brottsförebyggande samordnare så enkäten skickades inte till den länsstyrelsen. Under 2023 arbetade fler än en regional brottsförebyggande samordnare på 10 av länsstyrelserna och 3 av polisregionerna. Endast 1 av dessa samordnare per länsstyrelse respektive polisregion ombads besvara enkäten, förutom enkätens första avsnitt där samtliga samordnare ombads besvara frågorna.

Urval av statliga myndigheter

Till skillnad från totalundersökningarna som genomfördes på lokal och regional nivå tillämpades ett urval för enkätundersökningen som var riktad till den nationella nivån. 2022 uppgick urvalsstorleken

till 21 statliga myndigheter och bestod enbart av de myndigheter, förutom Brå och Länsstyrelsen, som omnämns i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott (Skr. 2016/17:126). I den senaste undersökningen 2023 har ytterligare statliga myndigheter inkluderats i urvalet, och skickades till sammanlagt 32 statliga myndigheter. Beslutet att utöka urvalet fattades med hänsyn till att bättre fånga nationella initiativ utifrån kriminalpolitikens utveckling och fokus. De myndigheter som ingick valdes ut på basis av att de har fått utökade eller nya brottsförebyggande regeringsuppdrag, eller på annat sätt kan bidra med viktiga sakkunskaper inom det brottsförebyggande området.

Enkäten skickades till myndigheternas funktionsbrevlåda och den tjänsteperson på respektive myndighet som myndigheten själv bedömde ha störst insikt myndighetens brottsförebyggande arbete. Endast en tjänsteperson per myndighet ombads besvara enkäten.

Svarsfrekvens

Lokal nivå

Tabell 1 visar hur svarsfrekvensen i enkätundersökningarna riktade till kommuner och lokalpolisområden har varierat över tid.

TABELL 1. Svarsfrekvens för enkäten riktad till kommuner respektive lokalpolisområden för åren 2017–2023. Andel per år.⁷

År	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kommuner	83 %	88 %	74 %	96 %	93 %	97 %	97 %
Lokalpolisområden ⁸	74 %	78 %	71 %	76 %	79 %	96 %	96 %

Regional nivå

Svarsfrekvensen för enkäten riktad till länsstyrelserna har sedan 2017 varierat mellan 19 länsstyrelser och samtliga 21 länsstyrelser. Svarsfrekvensen för polisregionerna har varierat mellan fem polisregioner och samtliga sju polisregioner. Båda enkäterna hade 2023en svarsfrekvens på 100 procent.

Nationell nivå

2023 besvarade 29 av 32 tillfrågade statliga myndigheter den nationella enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 91 procent.

Bortfall

Lokal nivå

Bortfallet för kommunenkäten uppgår till 10 kommuner, varav 2 kommuner i storstadsområden (A), 4 kommuner i och kring större städer (B) samt 3 kommuner i och kring mindre städer, tätorter och på landsbygden (C). Bortfallet för enkäten som riktades till lokalpolisområdena uppgår till 4 lokalpolisområden, där bortfallet är koncentrerat till södra Sverige: 3 lokalpolisområden tillhör Polisregion Syd och 1 tillhör Polisregion Väst. Det innebär ett bortfall på 15 procent respektive 6 procent för Polisregion Syd och Väst, vilket Brå bedömer utgör ett acceptabelt bortfall som inte förväntas medföra någon skevhet av väsentlig betydelse för resultaten, även om risk för skevhet inte kan uteslutas helt.

⁷ Andelen för kommuner är beräknad utifrån det totala antalet kommuner och stadsdelar i storstäderna det aktuella året, vilket för 2023 var 290 kommuner och 17 stadsdelar (N=307).

⁸ Mellan 2017–2021 var enkäten riktad till samtliga kommunpolis, och inte till en kommunpolis per lokalpolisområde som för enkätundersökningarna 2022–2023.

Regional nivå

Samtliga polisregioner besvarade enkäten och därmed finns inget externt bortfall för målgruppen. Däremot var det en länsstyrelse vars tjänst för regional brottsförebyggande samordnare var vakant vid undersökningstillfället, varpå enkäten till länsstyrelser har ett bortfall på en länsstyrelse som inte kunde besvara enkäten.

Nationell nivå

Vad det gäller enkäten till statliga myndigheter avstod 3 tillfrågade myndigheter från att svara. I ett av fallen hade myndigheten besvarat men inte lämnat in enkäten.

Eftersom resultatet av enkätundersökningen till statliga myndigheter inte avses generaliseras, och inget särskilt mönster har kunnat urskiljas vad det gäller orsaken till identifierat bortfall, bedömer Brå att bortfallet inte innebär någon signifikant betydelse för resultatet.

Undersökningsperiod

- Lokal nivå: Båda enkätundersökningar, riktade till kommuner respektive lokalpolisområden, besvarades under perioden 17 april–12 juni 2023.
- Regional nivå: Svartsperioden för de regionala enkätundersökningarna 2023 varade mellan 4–22 september.
- Nationell nivå: Svartsperioden för statliga myndigheter varade mellan 4–27 oktober 2023.

Databearbetning och analys

Kommunerna i Sverige skiljer sig åt utifrån bland annat befolkningsmängd, befolkningstäthet och yta. Användning av kommungruppsindelning underlättar jämförelser och analyser i olika statistiska sammanhang. Brå har precis som i tidigare årsrapporter använt Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) kommungruppsindelning.⁹ De tre huvudgrupperna utgörs av:

- storstäder och storstadsnära kommuner (A)
- större städer och kommuner nära större stad (B)
- mindre städer eller tätorter och landsbygdskommuner (C).

TABELL 2. Svartsfrekvens för enkäten riktad till kommuner för åren 2017–2022, uppdelat på huvudgrupp. Andel per år.

År	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Storstäder och storstadsnära kommuner (A)	93 %	87 %	76 %	99 %	96 %	98 %	97 %
Större städer och kommuner nära större stad (B)	79 %	88 %	73 %	94 %	91 %	97 %	96 %
Mindre städer, tätorter och landsbygdskommuner (C)	77 %	85 %	71 %	91 %	90 %	97 %	98 %

Deskriptiv statistik som beskrivs i text och visas i figurer och tabeller i rapporten presenteras i form av andelar av de som har besvarat den aktuella enkätfrågan eller som antal, om inte annat anges. De statistiska analyserna som genomförts syftar till att besvara fyra frågeställningar:

- Hur ser utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet i Sverige ut jämfört med tidigare år? Går det att urskilja en trend av ökning eller minskning över tid?

⁹ 2023 års rapport utgår från kommungruppsindelningen 2023, medan Brås tidigare års rapporter om det brottsförebyggande arbetet i Sverige utgår från SKR:s tidigare indelning från 2017. Båda kommungruppsindelningarna omfattar samma kommungrupper, däremot skiljer sig den statistik som utgjort underlag för indelningarna. Exempelvis har statistiken om befolkning och pendling uppdaterats 2023, varpå 33 av kommunerna har bytt kommungrupp.

- Hur ser det lokala brottsförebyggande arbetet ut i relation till lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete – hur kan ”nollåget” inför att lagen trädde ikraft den 1 juli 2023 beskrivas?
- Vilka skillnader finns mellan redovisningsgrupper vid mätningstillfället?
- Hur förhåller sig personella förutsättningar samt olika utfall i det brottsförebyggande arbetet till varandra?

Fokus i de bivariata analyserna, det vill säga analyser som inbegriper två variabler, har varit att undersöka relationen mellan å ena sidan utvalda bakgrundsvariabler och redovisningsgrupper (exempelvis kommungruppsindelning, utbildning och avsatt tid i tjänsten för brottsförebyggande arbete), å andra sidan olika utfall vad det gäller det brottsförebyggande arbetet uppdelat i olika delar såsom kartläggning och orsaksanalys, samt uppfyllnad av lagparagrafer. Samtliga analyser har genomförts i statistikprogrammet SPSS och Microsoft Office Excel. I databearbetningen och analyser har syntax använts i SPSS.

Tillförlitlighet och mätfel

Enkätundersökningar behandlar respondenternas självskattningar av svaren på de frågor som ställs. På så vis är enkätundersökningar alltid behäftade med viss tolkningsproblematik där samma fråga kan tolkas olika av olika personer, och därmed medföra svar som inte motsvarar den ursprungliga tilltänkta frågan. I samband med tidigare års enkätundersökningar som har genomförts inom ramen för årsrapporten om det brottsförebyggande arbetet i Sverige har Brå uppmärksammat problematik med så kallad social önskvärdhet. Det innebär att respondenter tenderar att besvara enkäten på ett sådant vis som de tror förväntas av dem av exempelvis sin arbetsgivare eller den som har skickat ut enkäten, i det här fallet Brå. Den här typen av bias kan medföra både under- och överrapportering av det som efterfrågas.

En annan faktor som bör hållas i åtanke och kan tänkas påverka resultaten är personalomsättning för de tjänster som Brås enkäter riktar sig till på lokal nivå. Det betyder att vissa respondenter just tillträtt sin tjänst och därför inte kan förväntas ha samma insikt i det lokala brottsförebyggande arbetet som någon annan som arbetat längre på samma tjänst och rimligtvis är mer erfaren och rutinerad på området. Därtill ska det framhållas att det inte heller är säkert att rätt person har besvarat enkäterna, utifrån den tilltänkta funktion som respektive enkät riktar sig till. Exempelvis förekommer det sannolikt i vissa fall att en annan person än den tilltänkta har besvarat enkäten på grund av exempelvis vakans, sjukdom eller semester.

Litteratursammanställning samt intervjuer med ett mindre urval av kommuner

Datamaterialet från enkätundersökningarna har kompletterats med resultat från 2 kvalitativa undersökningar som har genomförts på uppdrag av Brå av konsultbolaget Sweco AB under hösten 2023. Båda kvalitativa undersökningarna fokuserar på kommunalt brottsförebyggande arbete med barn och unga som målgrupp. Den ena utgör en litteraturstudie, medan den andra omfattar en intervjustudie baserad på intervjuer med tjänstepersoner verksamma i ett urval av kommuner. Litteratursammanställningen omfattar 40 textpublikationer som tillsammans redogör för 36 olika svenska studier¹⁰ om lokalt brottsförebyggande arbete med målgruppen barn och unga, publicerade under perioden 2019–2023. För att få en fylligare bild över kommuners brottsförebyggande arbete med målgruppen barn och unga har semistrukturerade intervjuer med 16 personer som verkar i 10 kommuner genomförts. Valet av kommuner har utgått från kommunernas enkätsvar i Brås kommunenkät som i huvudsak presenteras i kapitel 2. Fokus har varit på kommuner som bland

¹⁰ I två fall behandlas samma insats i flera publikationer, varför litteratursammanställningen totalt inbegriper 36 studier.

annat svarat att de arbetar med barn och unga i form av SSPF eller att de tillämpar SIG på den målgruppen, och tillämpar ett barnperspektiv i det brottsförebyggande arbetet. Vidare var det angeläget om att inkludera kommuner från alla kommungrupper enligt Sveriges kommuners och regioners kommungruppsindelning (SKR 2022) för att få en bra spridning över kommuntyper och geografiskt över landet.

De intervjuade arbetar i roller som folkhälsoutvecklare, SSPF-koordinator, trygghetssamordnare med flera. Syftet med intervjuerna har varit att ta del av intervjupersonernas erfarenheter och kunskap. Frågeområden har berört brottsförebyggande metoder för målgruppen barn och unga, kunskapsförankring, samverkan, uppföljning och utvärdering samt utvecklingsarbete (Sweco 2023).

Bilaga 2

Tidsserier över indikatorer för brottsförebyggande arbete på lokal nivå

Personella förutsättningar

TABELL 3. Indikatorer på utvecklingen av personella förutsättningar för att arbeta kunskapsbaserat i kommuner och lokalpolisområden för åren 2017–2023. Andel av totalt antal svarande per år.¹¹

Personella förutsättningar	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kommuner där respondenten gått utbildning i brottsförebyggande arbete	40 %	35 %	49 %	48 %	47 %	50 %	65 %
Lokalpolisområden där kommunpolisen gått utbildning i brottsförebyggande arbete	71 %	74 %	77 %	75 %	78 %	80 %	79 %
Kommuner där respondenten har minst 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete	Data saknas	34 %	41 %	36 %	34 %	34 %	40 %
Lokalpolisområden där kommunpolisen har minst 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete	85 %	Data saknas	87 %	87 %	91 %	87 %	81 %

Utbildning och arbetstid

Enkätfrågan som ställts till respondenterna vad det gäller utbildning lyder: ”Har du gått någon form av utbildning i brottsförebyggande arbete?” Respondenterna har även fått följande hjälptext: ”Med utbildning avses här att det finns uppsatta kursmål och att bedömning eller betyg utfärdas efter avslutad utbildning.”

Respondenterna har även fått besvara en fråga om arbetstid: ”Hur stor del av din arbetstid är avsatt för brottsförebyggande arbete?”

Organisatoriska förutsättningar

TABELL 4. Indikatorer på utvecklingen av kommunernas och lokalpolisområdenas organisatoriska förutsättningar för att arbeta kunskapsbaserat för åren 2017–2023. Andel av totalt antal svarande per år.

Organisatoriska förutsättningar	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kommuner som har ett brottsförebyggande råd	84 %	86 %	84 %	90 %	90 %	87 %	88 %
Kommunpoliser som ingår i ett brottsförebyggande råd	Data saknas	92 %	96 %	98 %	99 %	99 %	97 %
Kommuner som har en aktuell samverkansöverenskommelse	89 %	92 %	87 %	87 %	83 %	88 %	92 %

¹¹ Svarsfrekvens för kommuner: 2017 (N=253), 2018 (N=269), 2019 (N=227), 2020 (N=292), 2021 (N=285), 2022 (N=297), 2023 (N=298). Svarsfrekvens för lokalpolisområden/kommunpoliser: 2017 (N=143), 2018 (N=156), 2019 (N=142), 2020 (N=158), 2021 (N=166), 2022 (N=91), 2023 (N=91). Svarsfrekvenserna gäller samtliga tabeller 1–3.

Brottsförebyggande råd och samverkansöverenskommelse

Enkätfrågan som ställts till respondenter för kommunerna har formulerats som följande: ”Finns det ett lokalt brottsförebyggande råd eller motsvarande strategiskt samverkansforum i kommunen?”

Respondenterna för lokalpolisområdena har istället fått frågan: ”Ingår du som kommunpolis i något lokalt brottsförebyggande råd eller motsvarande strategiskt samverkansforum?”

I både kommun- och kommunpolisenkäten har kapitlet för Samverkan förklaringstexten ”Med lokalt brottsförebyggande råd avses här ett strategiskt samverkansforum för lokalt brottsförebyggande arbete. Ibland har rådet en funktion som styrgrupp, ibland mer som en beredande grupp och i andra fall som en utförande organisation.”

Enkätfrågan som ställts till respondenterna för kommunerna om samverkansöverenskommelser lyder: ”Har kommunen aktuella samverkansöverenskommelser?”. De har även fått följande hjälptexter: ”Frågan avser endast skriftliga överenskommelser som omfattar brottsförebyggande arbete.

Med aktuell avses att samverkansöverenskommelsen är gällande vid tidpunkten för besvarandet av enkäten.” och ”Med samverkansöverenskommelse avses här ett verktyg för att skapa struktur och systematik i samverkan mellan kommunen och andra aktörer. Den är ett gemensamt dokument, som formaliserar samarbetet och beskriver de problem som parterna valt att samverka om.”

Det lokala brottsförebyggande arbetet i praktiken

TABELL 5. Indikatorer på utvecklingen av kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete i kommuner och lokalpolisområden för åren 2017–2023. Andel av totalt antal svarande per år.

Kunskapsbaserat arbete	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kommuner som gjort en kartläggning	70 %	58 %	64 %	66 %	76 %	68 %	60%
Lokalpolisområden som gjort en kartläggning	87 %	79 %	87 %	77 %	89 %	75 %	77%
Kommuner som gjort en orsaksanalys	Data saknas	41 %	43 %	47 %	56 %	51 %	44%
Lokalpolisområden som gjort en orsaksanalys	Data saknas	60 %	62 %	72 %	71 %	64 %	54%
Kommuner som beslutat om en åtgärdsplan	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	48 %	46%
Lokalpolisområden som beslutat om en åtgärdsplan	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	76 %	77%
Kommuner som följer upp vidtagna åtgärder	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	71 %	67%
Lokalpolisområden som följer upp vidtagna åtgärder	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	63 %	47%

Kartläggning

Enkätfrågan som ställts till respondenterna om kartläggning har formulerats som: ”Har en kartläggning av de lokala brottsproblemen genomförts?”

Respondenterna har även fått följande hjälptexter: ”Här åsyftas endast de kartläggningar som genomförts av kommunen som huvudaktör, dvs. ej kartläggningar som gjorts på initiativ av polisen eller andra aktörer.” respektive ”Här åsyftas endast de kartläggningar som genomförts av lokalpolisområdet som huvudaktör, dvs. ej kartläggningar som gjorts på initiativ av kommunen eller andra aktörer.” I både kommun- och kommunpolisenkäten har kapitlet för kartläggning förklaringstexten ”Med kartläggning avses här systematisk insamling av information om brottslighet,

exempelvis kopplad till ett geografiskt område eller specifikt brottsproblem. I kartläggningen samlas information om vad, hur mycket, hur ofta, på vilket sätt och under vilka förutsättningar som brottsligheten sker eller uppträder.”

För 2023 års data har svaren filtrerats utifrån de som har fyllt i svarsalternativet ”Under de senaste 12 månaderna” på följdfrågan ”När genomfördes senast en kartläggning av de lokala brottsproblemen?” (N=178 för kommuner och N=70 för lokalpolisområden). Därefter har antalet dividerats med det totala antalet respondenter i varje grupp (N=298 för kommuner och N=91 för lokalpolisområden). Filtreringen har gjorts för att likställa enkätfrågan med tidigare års frågeformulering som har varit tidsspecifik: ”Har en kartläggning av de lokala brottsproblemen genomförts det senaste året?”

Orsaksanalys

Enkätfrågan som ställts till respondenterna om orsaksanalys lyder: ”Har en orsaksanalys av de lokala brottsproblemen genomförts?”

2023 utvecklades hjälptexterna för att undvika tolkningsproblem som uppmärksammats tidigare år, varpå respondenterna fått följande hjälptexter: ”Frågan åsyftar endast de orsaksanalyser som genomförts av kommunen som huvudaktör, dvs. ej orsaksanalyser som gjorts på initiativ av polisen eller andra aktörer.” respektive ”Frågan åsyftar endast de orsaksanalyser som genomförts av lokalpolisområdet som huvudaktör, dvs. ej orsaksanalyser som gjorts på initiativ av kommunen eller andra aktörer. Om kommunpolisen gjort flera orsaksanalyser (i olika kommuner) tänk på den orsaksanalys som genomfördes senast.” I både kommun- och kommunpolisenkäten har kapitlet för orsaksanalys förklaringsstexten ”Med orsaksanalys avses här ett arbetssätt för att undersöka varför ett brottsproblem uppstår. Att göra en orsaksanalys innebär därmed att analysera olika tänkbara faktorer, omständigheter och förhållanden som leder till att brottslighet begås eller ett problem uppstår.”

Vad det gäller 2023 års data för kommunerna har svaren filtrerats utifrån de som har svarat ja på frågan om en kartläggning av de lokala brottsproblemen har genomförts de senaste tolv månaderna (N=178). Den här filtreringen har inte genomförts för lokalpolisområdena där frågan om orsaksanalys redan är filtrerad i webbenkäten (N=70). Filtreringen för kommunerna har gjorts för att likställa enkätfrågorna med 2021–2022 års enkätkonstruktion, eftersom endast de respondenter som svarat ja på frågan om kommunen genomfört en kartläggning det senaste året fått frågan om orsaksanalys. Presenterade data i tabell 3 avser dock, vad det gäller hela undersökningsperioden (2017–2023), andelen som svarat att de genomfört en orsaksanalys av samtliga respondenter.

Åtgärdsplan

Enkätfrågorna som ställts har formulerats som: ”Har kommunen beslutat om en plan för vilka åtgärder kommunen ska vidta för att förebygga brott (s.k. åtgärdsplan)?” för kommunerna samt ”Har lokalpolisområdet beslutat om någon plan för vilka åtgärder polisen ska vidta för att förebygga brott?” för lokalpolisområdena.

Respondenter har även fått dessa hjälptexter: ”Frågan åsyftar endast de åtgärdsplaner som beslutats om av kommunen som huvudaktör, dvs. ej åtgärdsplaner som gjorts på initiativ av polisen eller andra aktörer.” respektive ”Här åsyftas endast de planer som beslutats om av lokalpolisområdet som huvudaktör, dvs. ej åtgärdsplaner som gjorts på initiativ av kommun eller andra aktörer.” I både kommun- och kommunpolisenkäten har kapitlet för åtgärdsplan förklaringsstexten ”Med åtgärdsplan menas en plan som beskriver vilka åtgärder kommunen planerar att vidta för att förebygga de problem med brottslighet som identifierats. Åtgärdsplanen kan även innehålla närmare detaljer som under vilken period kommunen planerar att vidta åtgärderna och vem eller vilka inom kommunen som ansvarar för genomförandet respektive uppföljningen.”

Uppföljning

Enkätfrågorna som ställts till kommunerna vad det gäller uppföljning lyder: ”Gör kommunen en uppföljning av de brottsförebyggande åtgärder som vidtas?”, medan lokalpolisområdena har fått frågan ”Gör polisen i lokalpolisområdet en uppföljning av de brottsförebyggande åtgärder som vidtas?”. Mellan 2022–2023 har frågan om uppföljning endast ställts till de respondenter som svarat att de har genomfört åtgärder det senaste året i kommunenkäten. I kommunpolisenkäten har samtliga respondenter fått besvara frågan om uppföljning under samma period.

Vad det gäller 2023 års data för kommuner baseras siffran i tabell 3 på sammanslagna svar från 2 olika frågor, där alla respondenter (N=298) har fått besvara någon av frågorna. Dessa frågor är: 1) ”Gör kommunen en uppföljning av de brottsförebyggande åtgärder som vidtas” samt 2) om man har fyllt i något av svarsalternativen ”Har kommunen genomfört åtgärderna som skulle genomföras?”, ”Har åtgärderna nått de målgrupper som kommunen avsåg att nå?”, ”Har åtgärderna gett de resultat som kommunen avsåg att åtgärderna skulle ge”, ”Vilka effekter har vidtagna åtgärder haft på den lokala brottsligheten och upplevda tryggheten?” eller ”Annat” på frågan ”Vilka frågor besvaras i uppföljningen av kommunens åtgärdsplan?”. Sistnämnda fråga är i sin tur filtrerad utifrån om man har svarat ja på huvudfrågan: ”Har ni följt upp kommunens åtgärdsplan för det brottsförebyggande arbetet?”

2023 lades följande hjälptext till för att minska risken för tolkningsproblem: ”Med uppföljning avses en rutinmässig och kontinuerlig granskning av en åtgärd, som ger en samlad och översiktlig bild av åtgärden och vad den lett till, på ett så sakligt och värderingsfritt sätt som möjligt. Uppföljning innebär här att kommunen noggrant följer händelseutvecklingen i samband med en åtgärd, för att se om det leder till de mål eller resultat som kommunen har satt upp.”

En fråga om uppföljning har funnits med i Brås undersökningar vissa tidigare år också, men justeringarna av frågeformuleringarna är för stora för att möjliggöra jämförelser över tid.

Bilaga 3

Tabell över nationella initiativ 2023

TABELL 6. Förteckning över nationella initiativ under 2023 med bäring på det brottsförebyggande området. Förteckningen är inte uttömmande, andra nationella initiativ kan därför ha tagits under 2023 som inte redovisas här.

Typ*	Betäckning/Dnr.**	Titel
D	Dir. 2023:9	Tilläggsdirektiv till Utredningen om preventiva tvångsmedel (Ju 2021:15)
D	Dir. 2023:13	Tilläggsdirektiv till Utredningen om barn och unga i samhällets vård (S 2021:06)
D	Dir. 2023:17	Tilläggsdirektiv till Utredningen om barns skydd mot sexuella kränkningar samt vissa frågor om brott mot kvinnor och äldre (Ju 2022:01)
D	Dir. 2023:22 Dir. 2023:120	Tilläggsdirektiv till utredningen om att säkerheten i skolan ska förbättras (U 2022:04)
D	Dir. 2023:26	Tilläggsdirektiv till Utredningen om ungdomskriminalitetsnämnder (S 2022:11)
D	Dir. 2023:33	Tilläggsdirektiv till Utredningen om tryggare bostadsområden (Ju 2022:13)
D	Dir. 2023:40 Dir. 2023:182	Lättnader för kamerabevakning i vissa verksamheter
D	Dir. 2023:43	Tilläggsdirektiv till Tullbefogenhetsutredningen (Fi 2021:04)
D	Dir. 2023:47	Tilläggsdirektiv till Försökverksamhetskommittén (Fi 2021:09)
D	Dir. 2023:49	Tilläggsdirektiv till 2022 års penningtvättsutredning (Fi 2022:13)
D	Dir. 2023:57 Dir. 2023:176	Tilläggsdirektiv till Trygghetsberedningen (Ju 2020:09)
D	Dir. 2023:59	Tilläggsdirektiv till Delegationen mot arbetslivskriminalitet (A 2021:04)
D	Dir. 2023:63	Kommittédirektiv om kommunal anslutning till Utbetalningsmyndighetens verksamhet
D	Dir. 2023:74	Tilläggsdirektiv till Utredningen om ett förstärkt samhällsskydd och en minskad risk för återfall i brott (Ju 2022:10)
D	Dir. 2023:90	Kommittédirektiv om översyn av Ekobrottsmyndigheten – förbättrade förutsättningar att bekämpa den ekonomiska brottsligheten
D	Dir. 2023:112 Dir. 2023:156	Skärpta regler för unga lagöverträdare
D	Dir. 2023:115	En översyn av straffskalorna samt ett reformerat och mer rättvist påföljdssystem
D	Dir. 2023:117	Kommittédirektiv om en stärkt långsiktig styrning av arbetet mot könsrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck
D	Dir. 2023:121	Översyn av socionomexamen för att motverka ungdomskriminalitet
D	Dir. 2023:134	Utökade befogenheter för Skatteverket inom brottsbekämpning och folkbokföring
D	Dir. 2023:146	Förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan myndigheter
DP	Ds 2023:15	Fler verktyg i socialtjänstens arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn
DP	Ds 2023:17	Vistelseförbud på allmän plats och vissa andra platser
DP	S2023/02342	Inrättande av en delegation för brottsförebyggande åtgärder inom socialtjänstens område
DP	S2023/03181	Ett förtydligat brottsförebyggande ansvar för socialnämnden
F	SFS 2023:196	Ny lag om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete

Typ*	Betäckning/Dnr.**	Titel
F	SFS 2023:421–428	Ny lag om ordningsvakter ger utökade befogenheter
F	SFS 2023:442	Förordning om statsbidrag till kommuner för brottsförebyggande åtgärder
F	SFS 2023:461	Förordning med instruktion för Utbetalningsmyndigheten
F	SFS 2023:534–540	Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel för att förhindra och utreda allvarliga brott
F	SFS 2023:638–641	Nya krav på betaltjänstleverantörer att lämna uppgifter
F	SFS 2023:702–703	Arbetsförmedlingen får en utökad möjlighet att behandla personuppgifter och en skyldighet att samverka för att motverka felaktiga betalningar
F	SFS 2023:872–874	Skärpta straff för brott som möjliggör skjutningar och sprängningar
R	A2023/01276	Uppdrag till Jämställdhetsmyndigheten att fördela medel enligt förordning (2022:722) om statsbidrag för visst våldsförebyggande arbete
R	A2023/01397	Uppdrag till Arbetsförmedlingen att utgå från den problembild de själva ser i arbetet med att förebygga felaktiga utbetalningar ("Rätt från början")
R	Fi2021/02746 Fi2023/02869 Fi2023/02993	Uppdrag till länsstyrelser i län med utsatta områden, särskilt utsatta områden och riskområden som identifierats av Polismyndigheten att erbjuda stöd till kommuner, regioner och andra relevanta aktörer med att utveckla ett kunskapsbaserat, samordnat och långsiktigt stöd i föräldraskapet till föräldrar med barn upp till 18 år
R	Ju2023/02380	Mål för Migrationsverket att bidra till det övergripande målet att utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar ska minska och fel ska motverkas
R	Ju2023/02737 Ju2023/00586 Ju2023/02337 m.fl.	Uppdrag till Brottsförebyggande rådet att ta fram kunskap om könsnormer och skillnader mellan pojkar och mäns respektive flickors och kvinnors delaktighet i kriminella miljöer
R	KN2023/03553 KN2023/03489 (delvis)	Uppdrag till Naturvårdsverket att sammanställa behovet av de resurser och förstärkningar inom tillsynsmyndigheternas verksamhet som krävs för att förebygga och upptäcka avfallsbrottslighet inklusive driva ärenden där sådan brottslighet har upptäckts
R	S2022/04810 (delvis)	Uppdrag till Inspektionen för vård och omsorg om förstärkt och utvecklad tillsyn av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck
R	S2023/00520 S2023/02528	Mål för Försäkringskassan att bidra till det övergripande målet att utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar ska minska och fel ska motverkas
R	S2023/02122	Uppdrag till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd att genomföra förberedelser inför utlysning av statsbidrag till kommuner, regioner och andra relevanta aktörer för att stärka tillgången till föräldraskapsstöd
R	S2023/02129	Mål för Pensionsmyndigheten att bidra till det övergripande målet att utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar ska minska och fel ska motverkas
R	S2023/02468	Uppdrag till Barnombudsmannen att ha en aktiv roll i det brottsförebyggande arbetet
R	S2023/02638	Uppdrag till Myndigheten för delaktighet att utarbeta metodstöd till statliga myndigheter respektive kommuner för deras systematiska arbete med att förebygga, upptäcka och uppmärksamma våldsutövande och våldsutövande bland personer med funktionsnedsättning
R	S2023/02805	Uppdrag till Folkhälsomyndigheten att stödja STAD i det narkotikaförebyggande arbetet genom arbetsmetoden Krogar mot knark

Typ*	Betäckning/Dnr.**	Titel
R	S2023/03047	Uppdrag till Socialstyrelsen att bistå i arbetet med förstärkningsteam
R	U2023/01909 U2023/02540	Mål för Centrala studiestödsnämnden att bidra till det övergripande målet att utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar ska minska och fel ska motverkas
R	U2023/02553 (delvis) U2023/03352 U2023/03475	Uppdrag till Skolverket att kartlägga vilken roll skolväsendet har i det brottsförebyggande arbetet i ett nordiskt perspektiv
R	U2023/02766	Uppdrag till Skolinspektionen om skolor med problematik avseende våldsbejakande extremism med mera
S	SOU 2022:70	En uppväxt fri från våld – En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn
S	SOU 2023:44	En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga
S	SOU 2023:52	Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen
S	SOU 2023:57	Åtgärder för tryggare bostadsområden
S	SOU 2023:60	Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel 2
S	SOU 2023:62	Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus
S	SOU 2023:69	Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen – En ny huvudregel
S	SOU 2023:94	Förändring genom försök – Försöksverksamhet i den kommunala sektorn
S	SOU 2023:97	Ut ur utsatthet: Betänkande av Utredningen om exitprogram för personer som är utsatta för prostitution
S	SOU 2023:98	Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras: Betänkande av Utredningen om skydd, stöd och vård för personer som har utsatts för övergrepp vid produktion eller distribution av pornografi
S	SOU 2023:99	Nya tullrättsliga sanktioner och skärpta åtgärder mot utförelse av stöldgods
U	A2023/00215 A2023/00067	Uppdrag till Arbetsförmedlingen att betala ut bidrag till arbetslöshetskassor för att stärka kontrollarbetet
U	A2023/01065	Uppdrag till Jämställdhetsmyndigheten att kartlägga hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer och analysera behov av insatser
U	A2023/01354	Uppdrag till Jämställdhetsmyndigheten att ta fram en kunskaps- och forskningsöversikt om hedersrelaterat våld och förtryck med internationella perspektiv samt att genomföra kompetenshöjande insatser
U	A2023/01448	Uppdrag till Kriminalvården att implementera och utvärdera behandlingsprogram för personer som utövar våld mot närstående
U	A2023/01693	Förlängd tid för uppdraget till Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten, Skatteverket och Åklagarmyndigheten att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan
U	Fi2023/01556	Uppdrag till Spelinspektionen och Finansinspektionen att se över hur samarbetet för att bekämpa olaglig spelverksamhet kan stärkas
U	Fi2023/03206	Uppdrag till Post- och telestyrelsen att motverka tillvägagångssätt där elektroniska kommunikationstjänster används för att genomföra bedrägerier
U	Fö2023/01615	Uppdrag till de myndigheter som ingår i nationellt forum för sprängämnessäkerhet ¹² att intensifiera och utveckla arbetet med att stoppa illegala sprängningar

12 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Jordbruksverket, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Totalförsvarets forskningsinstitut, Trafikverket, Transportstyrelsen och Tullverket.

Typ*	Betäckning/Dnr.**	Titel
U	Ju2023/00472 Ju2022/00985 Ju2022/02969	Uppdrag till Brottsförebyggande rådet att utveckla det nationella stödet i det brottsförebyggande arbetet
U	Ju2023/00475	Uppdrag till länsstyrelserna att utveckla det regionala stödet till kommunerna i det brottsförebyggande arbetet
U	Ju2023/00880	Uppdrag till Brottsförebyggande rådet att studera otillåten påverkan som utövas av systemhotande aktörer och grupperingar
U	Ju2023/00972	Uppdrag till Polismyndigheten, Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse att föreslå en samverkansstruktur för arbete med barn och unga i och i närheten av miljöer kopplade till organiserad brottslighet
U	Ju2023/01781	Uppdrag till de myndigheter som ingår i Samverkansrådet mot terrorism ¹³ att utveckla och intensifiera arbetet mot terrorism för att stärka Sveriges säkerhet
U	Ju2023/01903	Uppdrag till Brottsförebyggande rådet om förstärkt nationell samverkan och samordning för att förebygga radikaliserings och våldsbejakande extremism
U	Ju2023/01941	Uppdrag till Polismyndigheten att lämna en lägesbild över aktiva gängkriminella i Sverige
U	Ju2023/02157	Uppdrag till Kriminalvården att förbereda inrättandet av särskilda enheter för unga i åldern 15 – 17 år inom Kriminalvården
U	Ju2023/02261	Uppdrag till Polismyndigheten, Trafikverket och Transportstyrelsen att se över Polismyndighetens tillgång till uppgifter från befintliga kamerasystem
U	Ju2023/02375	Uppdrag till Åklagarmyndigheten att förstärka säkerhetsarbetet inom Åklagarmyndigheten
U	Ju2023/02376	Uppdrag till Ekobrottsmyndigheten att förstärka säkerhetsarbetet inom Ekobrottsmyndigheten
U	Ju2023/02529	Uppdrag till Brottsförebyggande rådet, Kriminalvården, länsstyrelserna, Polismyndigheten, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Statens skolverk och Åklagarmyndigheten att inrätta en samverkansstruktur för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott i miljöer kopplade till organiserad brottslighet
U	S2023/01608 (delvis)	Uppdrag till Socialstyrelsen att stödja och stimulera barnhälsovårdens förebyggande arbete med hembesöksprogram
U	S2023/02124 (delvis)	Uppdrag till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd att betala ut och följa upp statsbidrag för förstärkta föräldraskapsstödjande insatser
U	S2023/02178 (delvis)	Uppdrag till Myndigheten för delaktighet att kartlägga och utveckla stödmaterial om våld mot barn och unga med funktionsnedsättning samt fördjupad kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck mot personer med funktionsnedsättning
U	S2023/02748 (delvis)	Uppdrag till Socialstyrelsen att stärka våldsutsatta barns och ungas delaktighet i ärenden inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård
U	S2023/03096 (delvis)	Uppdrag till Socialstyrelsen att kartlägga och analysera kommuners och regioners arbete mot välfärdsbrottslighet i hälso- och sjukvården
U	U2023/03735	Uppdrag till Vetenskapsrådet att kartlägga nationell och internationell forskning om insatser, åtgärder och metoder för att förebygga brottslighet kopplad till kriminella nätverk, med fokus på praktiska forskning

* D = Kommittédirektiv, DP = Departementsserien och promemorior, F = Svensk författningssamling, till exempel lag eller förordning, R = Regleringsbrev, S = Statens offentliga utredningar (SOU), U = Regeringsuppdrag

** Dnr. = Diarienummer

13 Säkerhetspolisen, Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Försvarets radioanstalt, Försvarmakten, Kriminalvården, Kustbevakningen, Migrationsverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Skatteverket, Strålsäkerhetsmyndigheten, Totalförsvarets forskningsinstitut, Transportstyrelsen, Tullverket och Åklagarmyndigheten.

Bilaga 4

Ekonomiskt stöd 2023

TABELL 7. Brås beviljade ansökningar om ekonomiska stöd till kommuner för utvärdering och uppföljning av brottsförebyggande insatser 2023.

Organisation	Projektnamn
Stockholms stad, Hägersten-Ålvsjö SDF	Intensivteamet
Östra Göinge	Uppföljning av Östra Göinges brottsförebyggande arbete
Polismyndigheten, Stockholm	Rätt Kurva
Österåkers kommun	Har droger försvunnit eller flyttat runt hörnet? En utvärdering av 'Stoppa droghandeln'
Karlstads Bostad AB	Behovsstyrd belysning utifrån inrapportering av brott och otrygghet
Trelleborgs kommun	Sommargata som brottsförebyggande insats - fallstudie Östergatan i Trelleborg
Katrineholms kommun	Trygghetsvärdars brottsförebyggande och trygghetsskapande effekt
Borlänge kommun (Genom Urban Utveckling)	Effekt utvärdering av Trevligt hus
Trollhättans Stad	Tidigt brottsförebyggande föräldraskapsstöd
Ovanåkers kommun	Betydelsen av professionella trygghetsvandrare i glesbygd
Titania	Nyproduktion för ökad trygghet och minskad brottslighet i utsatta områden
AB Stångåstaden	CPTED modellen som arbetssätt - kan ett fastighetsbolags trygghetsvärdar skapa effekt över tid?
Länsstyrelsen Västernorrland	Tillsammans mot illegala försändelser
IOGT-NTO	Utvärdering av föräldrastödsprogrammet IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 Malmö
Karolinska Institutet	Utvärdering av svenska sexualbrottsprogram för kvinnor
Trollhättans Stad	Utvärdering av trygghetsronder
Svenska Budo & Kampsportsförbundet	Idrotten som brottsförebyggande medel i särskilt utsatta områden

TABELL 8. Brås beviljade ansökningar om stadsbidrag till kommuner för brottsförebyggande åtgärder 2023.

Organisation	Projektnamn/projektbeskrivning
Osby kommun	Införa kamerabevakning på Osby station
Ovanåkers kommun	Utökad fritidsgårdsverksamhet
Botkyrka kommun	Utbildning brottsförebyggande arbete och trygghetsundersökning för företag FTU
Öckerö kommun	Stärka socialtjänstens förebyggande och utredande arbete mot brott och våld
Mora kommun	Utbilda utbildare i MVP
Danderyds kommun	Utveckla VINR-arbete
Kristianstads kommun	Utbildningsinsatser
Gislaveds kommun	Fördjupad studie om bostadsområdet Trasten

Organisation	Projektnamn/projektbeskrivning
Stockholms stad	Brottsförebyggande åtgärder Stockholms stad 2023
Trollhättans stad	Utvärdering av Arbetsmarknads- och Socialförvaltningens brottsförebyggande arbete med invånare över 18 år
Gnesta kommun	SSPF-process enligt handbok
Tranås kommun	Kunskaphöjande förvaltningsöversyn
Hedemora kommun	Brottsförebyggande åtgärder Hedemora kommun, utbildning och klotterinsatser
Karlstads kommun	Utökad trygghetsskapande verksamhet
Bergs kommun	Kartläggning analys åtgärder
Söderhamns kommun	Förstudie, utvärdering, inventering, utbildning, inköp inventarier
Orust kommun	Rapporteringsstöd
Strängnäs kommun	Avhopparstöd
Tidaholms kommun	Ungdomsassistenter
Filipstads kommun	Tryggare centrum
Katrineholms kommun	Lokal brottsförebyggande konferens
Jönköpings kommun	Utveckling av It-stöd till brottsförebyggande arbete
Region Gotland (kommun)	Utbildning
Göteborgs stad	Tidiga förebyggande insatser för barn och unga i riskzon för kriminalitet
Örebro kommun	Utbildning brottsförebyggande arbete
Härryda kommun	Utveckla en modell för arbete med ungdomar i kriminalitet
Tyresö kommun	Implementering av SSPF samordnare
Falköpings kommun	Parallella samhällsstrukturer
Svenljunga kommun	Förstudie brottsförebyggande arbete
Götene kommun	SSPF
Sölvesborgs kommun	Utvärdering av strategisk, taktisk och operativ utformning av kommunal enhet för trygghet, säkerhet och folkhälsa i Sölvesborgs kommun.
Dorotea kommun	Brottsförebyggande åtgärder
Lunds kommun	Stärka det lokala arbetet
Malung-Sälens kommun	Stärka det brottsförebyggande arbetet i kommunen
Smedjebackens kommun	Sammanställa kunskap om insatser som kommunen är i behov av
Norrtälje kommun	Kunskapandehöjande- och information i kommunen gällande våldsutövandemän
Hofors kommun	Trygghetsbil
Lekebergs kommun	Kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete
Gagnefs kommun	Utbildning- och informationsinsats
Upplands-Bro kommun	Processutvärdering av effektiv samordning för trygghet
Bromölla kommun	Insamling/information
Linköpings kommun	Platssamverkan
Södertälje kommun	Brottsförebyggande arbete
Enköpings kommun	Utvärdering av Trygghetstriangeln inför implementering av Embrace
Flens kommun	Våldsförebyggande insats, MVP Fritid
Borlänge kommun	Utveckla det gemensamma arbetet för att Borlänge inte ska ha ett utsatt område på polisens lista
Sundbybergs stad	Kunskapsförstärkning om individbaserade brottsförebyggande metoder
Kungsbacka kommun	Grannsamverkan näringslivet
Arvidsjaurs kommun	BRÅ Arvidsjaur

Organisation	Projektamn/projektbeskrivning
Skövde kommun	Utbildningsfilm
Bollnäs kommun	Trygghetsskapande och brottsförebyggande insatser samt kartläggning
Markaryds kommun	Uppstart av arbetsgrupp mot skadegörelse
Eskilstuna kommun	Omvärldsanalys av strategiska åtgärder för brottsprevention
Umeå kommun	På Ungas Hemmaplan
Lindesbergs kommun	Utbildning av BUF angående brottsförebyggande åtgärder i skolan.
Kumla kommun	Workshop: tillsammans för ett tryggare Kumla
Vallentuna kommun	Genomförande av brottsförebyggande åtgärder
Ystads kommun	Upptäcka och bryta unga vuxnas, i Ystads kommun, kriminella beteende/tankemönster
Mjölby kommun	SSPF
Kungsörs kommun	Förebyggande arbete - barn och ungdomar
Mullsjö kommun	Förstudie för brottsförebyggande samhällsbyggande insatser

TABELL 9. Brås riktade utvecklingsstöd till utvecklingsprojekt för lokalt brottsförebyggande arbete 2023.

Organisation	Projektamn/projektbeskrivning
Trollhättans Stad och Uddevalla kommun	Följeforskning kring företagssamverkan Trollhättans Stad och Uddevalla kommun
Stiftelsen Fryshuset	Fryshuset Nudging - Beteendedesign för användardriven innovation för fler avhopp från kriminella grupperingar
Örebro Universitet	Processutvärdering Gruppvåldsintervention (GVI)
Göteborgs stad	Kompetensutveckling inom fältet unga i kriminalitet
Linköpings kommun	Kompetensutveckling för att arbeta vidare med SSPF
Sigtuna kommun	Projektledare och utbildningsinsatser inom fältet unga i kriminalitet
Södertälje kommun	Styrning inom det brottsförebyggande arbetet i kommunen
Trollhättans Stad	Förebygga och upptäcka våldsfärdsbrott i upphandlingsprocesser

TABELL 10. Utvärderingar av lokalt brottsförebyggande arbete som publicerades på Brås erfarenhetsbank 2023.

Organisation	Projektamn
Karlskrona kommun	Motorburen ungdom i Karlskrona
Lessebo kommun	Utvärdering av Lessebo kommuns satsning "Aktivt lov"
Farsta centrum HB	Uppföljning av brottspreventiva insatser i Farsta stadsdelscentrum
Länsstyrelsen Kalmar län	Utvärdering vuxenvandring Kalmar län
Trollhättans stad	Utvärdering av TUTI (tidig upptäckt - tidig insats)
Kungsbacka kommun	Fysiska insatser för att minska otryggheten vid Kulturhuset i Kungsbacka kommun
Fastighetsägare i Järva	Digitala bomlås i Järva
Malmö stad	Trygga barnet. Tidiga insatser för barn som kan hamna i kriminalitet.
Gävle kommun	Utvärdering och uppföljning av Shanazi hjältar i Gävle
Länsstyrelsen Skåne	Utvärdering av insats till transportföretag, gällande minskat inflöde av narkotika
Manscentrum Östra Södertörn	Effekterna av stödinsatser för våldsutövare
Svenska bostäder	Effektutvärdering av trygga trappan som brottsförebyggande projekt
Norsjö kommun	Kapabla väktare i Norsjö kommun

All brottslighet sker lokalt och behöver förebyggas lokalt. Samtidigt är det viktigt att även regionala och nationella aktörer bidrar i arbetet med att motverka brott. Vilket brottsförebyggande arbete bedrivs av lokala, regionala och nationella aktörer idag? Hur ser förutsättningarna ut för arbetet och vad behöver göras framöver?

Brå har i uppdrag av regeringen att årligen sammanställa en aktuell beskrivning av nuläge och utvecklingsbehov för det brottsförebyggande arbetet i Sverige på lokal, regional och nationell nivå. I denna rapport beskrivs det brottsförebyggande arbetet under 2023, utifrån vad som framkommit i enkätundersökningar, möten och dialoger med lokala, regionala och nationella brottsförebyggare runt om i landet. Rapporten riktar sig till både beslutsfattare och tjänstepersoner som arbetar med brottsförebyggande frågor.

I årets rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige läggs en särskild tonvikt på hur lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, som trädde i kraft i juli 2023, hittills har påverkat förutsättningarna och möjligheterna för det lokala, regionala och nationella brottsförebyggande arbetet.

